

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

รายงานการประเมินโครงการพัฒนาทักษะอาชีพเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนของนักเรียน โดยใช้กลยุทธ์ “พลังประชารัฐ” โรงเรียนตะเคียนวิทยาคม ปีการศึกษา 2560 มีรายละเอียดของเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาด้านทักษะอาชีพ
 - 1.1 ความหมายของการจัดการศึกษาด้านทักษะอาชีพ
 - 1.2 ความสำคัญของการจัดการศึกษาด้านทักษะอาชีพ
 - 1.3 แนวคิดในการจัดการศึกษาด้านทักษะอาชีพ
 - 1.4 แนวทางในการจัดการศึกษาด้านทักษะอาชีพ
2. กระบวนการพัฒนาทักษะอาชีพเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียน
 - 2.1 ความหมายกระบวนการพัฒนาทักษะอาชีพเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียน
 - 2.2 ความสำคัญกระบวนการพัฒนาทักษะอาชีพเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียน
 - 2.3 แนวคิดในการพัฒนาทักษะอาชีพเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียน
 - 2.4 แนวทางในการพัฒนาทักษะอาชีพเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียน
3. ปัจจัยที่สนับสนุนการพัฒนาทักษะอาชีพเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียน
4. แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการประเมินโครงการ
 - 4.1 ความหมายของการประเมินโครงการ
 - 4.2 ความสำคัญของการประเมินโครงการ
 - 4.3 แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการประเมินโครงการ
 - 4.4 ประเภทของการประเมินโครงการ
 - 4.5 รูปแบบของการประเมินโครงการ
 - 4.6 รูปแบบของการประเมินโครงการรูปแบบซิปป์โมเดล (CIPP Model)
5. แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารเชิงกลยุทธ์
 - 5.1 ความหมายของการบริหารเชิงกลยุทธ์
 - 5.2 ความสำคัญของการบริหารเชิงกลยุทธ์
 - 5.3 หลักการของการบริหารเชิงกลยุทธ์
 - 5.4 กระบวนการของการบริหารเชิงกลยุทธ์

6. เครือข่ายการมีส่วนร่วมพลังประชารัฐในการพัฒนาทักษะอาชีพเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนของนักเรียน

6.1 ความหมายของเครือข่ายการมีส่วนร่วมพลังประชารัฐ

6.2 ความสำคัญของเครือข่ายการมีส่วนร่วมพลังประชารัฐ

6.3 แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมพลังประชารัฐ

6.4 บทบาทการมีส่วนร่วมของ “พลังประชารัฐ” ในการพัฒนาทักษะอาชีพเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนของนักเรียน โรงเรียนตะเคียนวิทยาคม ปีการศึกษา 2560

7. องค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจ

7.1 ความหมายของความพึงพอใจ

7.2 แนวคิดทฤษฎีความพึงพอใจ

7.3 การวัดประเมินความพึงพอใจ

8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

8.1 งานวิจัยในประเทศ

8.2 งานวิจัยต่างประเทศ

1. แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาด้านทักษะอาชีพ

1.1 ความหมายของการจัดการศึกษาด้านทักษะอาชีพ

มีนักวิชาการและนักการศึกษาได้ให้ความหมายของการจัดการศึกษาด้านทักษะอาชีพที่น่าสนใจ ไว้ดังนี้

สำนักงานราชบัณฑิตยสภา (2557 : ออนไลน์) หมายถึง ความชำนาญ ซึ่งมาจากคำภาษาอังกฤษว่า skill นอกจากนี้ คณะกรรมการจัดทำพจนานุกรมศัพท์ศึกษาศาสตร์ร่วมสมัย ยังได้ขยายความของคำว่า **ทักษะ** (skill) มากขึ้นว่า หมายถึง ความชำนาญหรือความสามารถในการกระทำ หรือการปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งอาจเป็นทักษะด้านร่างกาย สติปัญญา หรือสังคม ที่เกิดขึ้นจากการฝึกฝน หรือการกระทำบ่อย ๆ เช่น คุรุมีทักษะการใช้คำถาม การนำเข้าสู่บทเรียน การใช้สื่อการสอน นักเรียนมีทักษะ การฟัง พูด อ่าน เขียน การคิดคำนวณ หรือทักษะทางสังคม ทักษะที่จะทำให้บุคคลประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิตและการทำงาน โดยรวมแล้วประกอบด้วย สมรรถนะทักษะ (hard skill) และจรรยาวัตร (จะระนะ-) (soft skill) บุคคลที่มีจรรยาวัตร จะเป็นผู้ปฏิบัติงานได้ดี ส่วนบุคคลที่มีสมรรถนะทักษะ จะเป็นผู้ปฏิบัติงานได้เก่ง

สหพัฒน์ ทิพยมาศ (2561 : ออนไลน์) สรุปความหมาย ทักษะ หมายถึง ความชัดเจน หรือความสามารถของบุคคลในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ซึ่งอาจเป็นทักษะทางด้านร่างกาย สติปัญญาและ

สังคม เกิดขึ้นได้จากการเรียนรู้ การฝึกฝน การทำงานร่วมกับผู้อื่น การสอนและการจัดการ ตัวอย่างการใช้ทักษะ เช่น ภูมิทักษะการใช้คำถาม การนำเข้าสู่บทเรียน การใช้สื่อการสอน นักเรียนมีทักษะการฟัง พูด อ่าน เขียน การคิดคำนวณ หรือทักษะทางสังคม

คลังความรู้ออนไลน์ (2560 : ออนไลน์) ได้ให้ความหมาย ทักษะ และ อาชีพ ไว้ดังนี้ ทักษะ หมายถึง ความชัดเจน และความชำนาญในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ซึ่งบุคคลสามารถสร้างขึ้นได้จากการเรียนรู้ ได้แก่ ทักษะการอาชีพ การกีฬา การทำงานร่วมกับผู้อื่น การอ่าน การสอน การจัดการ ทักษะทางคณิตศาสตร์ ทักษะทางภาษา ทักษะทางการใช้เทคโนโลยี ฯลฯ

อาชีพ หมายถึง การทำงานซึ่งมีผลตอบแทนออกมาในรูปของรายได้เพื่อบุคคลนำไปดำรงชีพทั้งของตนและครอบครัว งานที่ทำนั้นต้องเป็นงานที่สุจริต ก่อให้เกิดประโยชน์แก่สังคม โดยส่วนรวม โดยไม่ทำให้ตนเอง และผู้อื่นเดือดร้อน

อาชีพ หมายถึง งานหรือการทำมาหากิน ทำธุรกิจ ตามความชอบหรือความถนัด ได้ค่าตอบแทนเป็นค่าจ้าง หรือเงินเดือน ตัวอย่างของอาชีพ เช่น อาชีพค้าขาย พนักงาน ลูกจ้างรายวัน เจ้าของธุรกิจตนเองที่ไม่ได้ทำงานเกี่ยวกับวิชาชีพ ไม่ต้องสอบเพื่อขอใบอนุญาต หรือใบประกอบตามที่กฎหมายรองรับ

นันทวัน จันทร์กลั่น (2557 : 27) กล่าวว่า การเรียนรู้เพื่อสร้างทักษะการทำงาน สำหรับเยาวชนคนรุ่นใหม่เป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นที่ครูต้องได้รับพัฒนาเพื่อให้มีคุณภาพชีวิตในด้านทักษะชีวิตที่ดี ทักษะชีวิตจะช่วยให้คนเรารู้จัก เจตคติ และทักษะ ซึ่งจะสามารถจัดการกับปัญหาต่างๆ ตัวให้อยู่รอดในสภาพสังคมและวัฒนธรรมยุคปัจจุบันได้อย่างมีความสุข โดยเรียนตามพัฒนาการของ สมอง ครูจะต้องเรียนรู้วิธีการออกแบบการเรียนรู้แบบ PBL ให้แก่ศิษย์แต่ละกลุ่มอายุและตามพัฒนาการของสมองเด็กแต่ละคน ทักษะที่สำคัญดังกล่าว ประกอบด้วย ความยืดหยุ่นและการปรับตัว การริเริ่มสร้างสรรค์และเป็นตัวของตัวเอง ทักษะสังคมและสังคมข้ามวัฒนธรรม การเป็นผู้สร้างหรือผู้ผลิต ภาวะผู้นำ และความรับผิดชอบ

สรุปได้ว่า การจัดการศึกษาทักษะอาชีพ หมายถึง การจัดการศึกษาให้มีความรู้ความชำนาญ กระบวนการ และความสามารถอย่างชัดเจน ในการดำเนินการงานด้านอาชีพใดอาชีพหนึ่งหรือหลากหลายอาชีพที่สนใจ นับตั้งแต่การวางแผน ขั้นตอน วิธีการ การจัดการ การลงมือทำ การตัดสินใจ การควบคุมดูแล การตลาด ตลอดจนการติดตามผล เพื่อให้สามารถดำเนินการจนได้ผลผลิตหรือบริการที่เป็นที่ต้องการของลูกค้า

1.2 ความสำคัญของการจัดการศึกษาด้านทักษะอาชีพ

กระทรวงศึกษาธิการ ได้ให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาด้านสามัญศึกษาและอาชีวศึกษาในสัดส่วน 50 : 50 เพื่อต้องการให้นักเรียนสนใจเรียนสานอาชีพมากขึ้น เมื่อนักเรียน

เรียนจบแล้วสามารถมีงานทำทันที ดังนั้น เพื่อเป็นการสนองนโยบายดังกล่าว สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ตระหนักและเห็นความสำคัญในการลดช่องว่างและความแตกต่างของบุคคลในสังคมเพื่อพัฒนาประชากรในวัยเรียนด้วยการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้ครอบคลุมทั้งสายสามัญและสายอาชีพ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำพูน เขต 1, ม.ป.ป. :1-4)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จรัสลักษณ์ รัตนพันธ์ (2557 : ออนไลน์) ได้กล่าวว่า การมีอาชีพ เป็นสิ่งที่สำคัญในวิถีชีวิตและการดำรงชีพในปัจจุบัน เพราะอาชีพเป็นการสร้างรายได้เพื่อเลี้ยงชีพตนเองและครอบครัว อาชีพก่อให้เกิดผลผลิตและการบริการ ซึ่งสนองตอบต่อความต้องการของผู้บริโภคและที่สำคัญคือ อาชีพมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจของประเทศชาติความสำคัญของอาชีพจึงเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิต เศรษฐกิจชุมชนส่งผลถึงความเจริญก้าวหน้าของประเทศชาติ

การจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับ “อาชีพ” จึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งโดยเฉพาะในการจัดการเรียนรู้ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งเป็นช่วงเวลาในการเตรียมความพร้อมของผู้เรียนที่จะเลือกประกอบอาชีพของตนเองต่อไปในอนาคต ในที่นี้จะกล่าวถึงความสำคัญของการจัดการเรียนรู้การอาชีพใน 2 ประเด็น คือ ความสำคัญของการจัดประสบการณ์การเรียนรู้การอาชีพในระดับบุคคล และความสำคัญของการจัดประสบการณ์การเรียนรู้การอาชีพในระดับครอบครัวและชุมชน ซึ่งจะเสนอไว้ตามลำดับดังนี้

1. ความสำคัญของการจัดประสบการณ์การเรียนรู้สาระการอาชีพในระดับบุคคล ประกอบด้วย

1.1 ความสำคัญของการจัดการเรียนรู้การอาชีพที่มีต่อผู้เรียนมีความสำคัญ ดังนี้

- 1) ทำให้ผู้เรียนมีความรู้เกี่ยวกับความหมายและความสำคัญของอาชีพ ทำให้ผู้เรียนรู้จักอาชีพต่าง ๆ ที่มีอยู่โดยเฉพาะอาชีพในชุมชน
- 2) ทำให้ผู้เรียนรู้จักตนเองในด้านของความสามารถและความสนใจในการประกอบอาชีพในอนาคต
- 3) ทำให้ผู้เรียนมีทักษะพื้นฐานในการทำงาน ได้แก่ มีทักษะในการทำงาน มีทักษะในการจัดการ การแก้ปัญหา การทำงานร่วมกับผู้อื่นและมีทักษะในการแสวงหาความรู้
- 4) ทำให้ผู้เรียนเป็นผู้มีคุณธรรมที่จำเป็นต้องใช้ในการประกอบอาชีพ ได้แก่ มีความซื่อสัตย์ มีความขยันอดทน มีความยุติธรรม และมีความรับผิดชอบ

1.2 ความสำคัญของการจัดการเรียนรู้สาระการอาชีพที่มีต่อผู้ปกครอง การจัดการเรียนรู้การอาชีพมีความสำคัญต่อผู้ปกครองนักเรียน ดังนี้

1) ทำให้ผู้ปกครองได้ทราบถึงพัฒนาการด้านความสามารถในการทำงานและความสนใจในการประกอบอาชีพในอนาคตของผู้บุตรหลานที่อยู่ในปกครอง ซึ่งเป็นข้อมูลสำคัญที่จะนำไปใช้ในการตัดสินใจวางแผนอนาคตทางการศึกษาและการประกอบอาชีพของบุตรหลานได้อย่างดี

2) ผู้ปกครองได้รับความรู้เกี่ยวกับเรื่องงานอาชีพโดยทางอ้อมจากการมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือให้เกิดการเรียนรู้และประเมินผลการเรียนรู้ของบุตรหลานตามที่โรงเรียนกำหนด เช่น การประเมินการปฏิบัติงานและประเมินชิ้นงานของนักเรียน การรายงานพฤติกรรมการปฏิบัติตนในช่วงที่นักเรียนอยู่ที่บ้าน เป็นต้น

3) การจัดการเรียนรู้การอาชีพของสถานศึกษาส่วนใหญ่จะมีการขยายผลการจัดกิจกรรมสู่ผู้ปกครองและชุมชน ได้แก่ การจัดการฝึกอาชีพในวันหยุดเสาร์อาทิตย์ เป็นการให้บริการแก่ชุมชนที่ทำให้ผู้ปกครองและบุคคลต่างๆที่อยู่ในชุมชนมีความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพและยังสามารถนำไปใช้ในการประกอบอาชีพก่อให้เกิดรายได้เสริม ซึ่งจะส่งผลให้สถานภาพทางเศรษฐกิจของคนในชุมชนดีขึ้นได้อีกทางหนึ่ง

4) การจัดการเรียนรู้การอาชีพที่สถานศึกษาจัดขึ้นนั้น จะมีการให้ผู้เรียนได้เยี่ยมชมหรือสังเกตการปฏิบัติงานจากผู้ชำนาญในแต่ละสาขาอาชีพที่กำหนดไว้ในหลักสูตร การจัดประสบการณ์ในลักษณะนี้นิยมเชิญภูมิปัญญาท้องถิ่นที่อยู่ในชุมชนเป็นวิทยากรพิเศษให้ความรู้แก่ผู้เรียนซึ่งอาจเป็นผู้ปกครองนักเรียนหรือบุคคลในชุมชน การจัดประสบการณ์เรียนรู้ลักษณะนี้จะก่อให้เกิดสัมพันธภาพอันดีระหว่างผู้ปกครองกับครูและผู้บริหารโรงเรียน

2. ความสำคัญของการจัดการเรียนรู้การอาชีพในระดับครอบครัวและชุมชน การจัดประสบการณ์การเรียนรู้สาระการอาชีพ ระดับประถมศึกษามีความสำคัญต่อครอบครัวและชุมชน ดังนี้

1) ช่วยส่งเสริมสัมพันธภาพที่ดีระหว่างสมาชิกในครอบครัว การที่สถานศึกษาจัดให้ผู้เรียนทำกิจกรรมการเรียนรู้ด้านอาชีพซึ่งจะต้องมีการจัดเตรียมอุปกรณ์และฝึกฝนปฏิบัติงานตลอดจนลงมือปฏิบัติจริงซึ่งต้องใช้ระยะเวลาในการปฏิบัติงานนาน งานบางอย่างต้องทำที่บ้าน เช่น อาชีพด้านการถักทอ การทำเครื่องประดับ ผู้ปกครองอาจมีส่วนร่วมในการฝึกหัดให้บุตรหลานของตนที่บ้าน การได้อยู่ใกล้ชิดกันจะทำให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีระหว่างพ่อแม่ ผู้ปกครองและนักเรียนให้มีความใกล้ชิดกันได้

2) ช่วยให้ผู้เรียนในชุมชนมีความรู้ที่จะนำไปใช้ในการประกอบอาชีพ ซึ่งก่อให้เกิดรายได้ที่จะนำไปใช้ในการดำรงชีวิตต่อไป บุคคลในชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้อันเป็นผลให้เกิดมั่นคงในทางเศรษฐกิจในชุมชน

3) ก่อให้เกิดความเข้มแข็งทางสังคมระหว่างบุคคลที่อาศัยอยู่ในชุมชนการที่บุคคลมาร่วมรับความรู้และฝึกประสบการณ์ด้านอาชีพร่วมกัน จะก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน มีความรักความสามัคคีกันระหว่างบุคคลในชุมชน

ดังนั้นสรุปได้ว่า การจัดการศึกษาด้านทักษะอาชีพมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะการจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับ “อาชีพ” ในการจัดการเรียนรู้ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานนั้น เป็นช่วงเวลาในการเตรียมความพร้อมของผู้เรียนที่จะเลือกการประกอบอาชีพของตนเองต่อไปในอนาคต ทั้งยังสามารถบูรณาการฝึกทักษะด้านอื่นๆ ควบคู่กับการเรียนรู้วิชาชีพ เพื่อเป็นพื้นฐานในการเลือกแนวทางศึกษาต่อประกอบอาชีพตามความถนัดและสนใจ และถือว่าเป็นสิ่งสำคัญที่รัฐ มุ่งส่งเสริมเพื่อพัฒนาประเทศให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง โดยในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ครูจะต้องปรับเปลี่ยนวิธีสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญเพื่อให้เกิดการพัฒนาทักษะที่เกิดประโยชน์กับผู้เรียนโดยตรง

1.3 แนวคิดในการจัดการศึกษาด้านทักษะอาชีพ

หลักการของแผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 – 2564) การที่จะพัฒนาประเทศไทยไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน ให้เกิดขึ้นในอนาคตนั้น จะต้องให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างทุนของประเทศที่มีอยู่ให้เข้มแข็ง และมีพลังเพียงพอในการขับเคลื่อนกระบวนการการพัฒนาทั้งในระยะกลางและระยะยาว โดยเฉพาะ “การพัฒนาคน” ให้มีการเตรียมความพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21 ซึ่งมีสิ่งที่สำคัญที่สุดคือ ทักษะการเรียนรู้และการเสริมสร้างปัจจัยแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพของคน โดยการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมาประยุกต์ใช้ทั้งในเชิงระบบและโครงสร้างของสังคมไทยให้มีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้น (กระทรวงศึกษาธิการ, 2559 : 10)

กระทรวงศึกษาธิการมีนโยบายให้ทุกสถานศึกษา ส่งเสริมและสนับสนุนให้นักเรียนมีความรู้ด้านอาชีพสามารถประกอบอาชีพได้ โดยเฉพาะนักเรียนที่ยากจน ขาดแคลนทุนทรัพย์ในการศึกษาและต้องการหารายได้ระหว่างเรียน โดยมีหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ในการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระ การเรียนรู้การทำงานอาชีพและเทคโนโลยี (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551 : 19)

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญ 5 ประการ ดังนี้

1. ความสามารถในการสื่อสาร เป็นความสามารถในการรับและส่งสาร มีวัฒนธรรมในการใช้ภาษาถ่ายทอดความคิด ความรู้ความเข้าใจ ความรู้สึก และทัศนะของตนเองเพื่อแลกเปลี่ยน

ข้อมูลข่าวสารและประสบการณ์อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเองและสังคม รวมทั้งการเจรจาต่อรองเพื่อขจัดและลดปัญหาความขัดแย้งต่างๆ การเลือกรับหรือไม่รับข้อมูลข่าวสารด้วยหลักเหตุผลและความถูกต้อง ตลอดจนการเลือกใช้วิธีการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อตนเองและสังคม

2. ความสามารถในการคิด เป็นความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ คิดอย่างสร้างสรรค์ คิดอย่างมีวิจารณญาณ และคิดเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้หรือสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับตนเองและสังคมได้อย่างเหมาะสม

3. ความสามารถในการแก้ปัญหา เป็นความสามารถในการแก้ปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่เผชิญได้อย่างถูกต้องเหมาะสมบนพื้นฐานของหลักเหตุผล คุณธรรมและข้อมูลสารสนเทศ เข้าใจความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่างๆ ในสังคม แสวงหาความรู้ ประยุกต์ความรู้มาใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหา และมีการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อตนเอง สังคมและสิ่งแวดล้อม

4. ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต เป็นความสามารถในการนำกระบวนการต่างๆ ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การทำงาน และการอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยการสร้างเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคลการจัดการปัญหาและความขัดแย้งต่างๆ อย่างเหมาะสม การปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสภาพแวดล้อม และการรู้จักหลีกเลี่ยงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่น

5. ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี เป็นความสามารถในการเลือกและใช้เทคโนโลยีด้านต่าง ๆ และมีทักษะกระบวนการทางเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาตนเองและสังคมในด้านการเรียนรู้ การสื่อสาร การทำงาน การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ถูกต้อง เหมาะสม และมีคุณธรรม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551 : 6-7)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กำหนดนโยบายด้านความสามารถในการแข่งขันว่า คุณวุฒิสำคัญในการแข่งขันในเวทีโลก คือคุณภาพและสมรรถภาพของคนไทยทุกคน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาเด็กไทยให้มีความพร้อมรองรับการเป็นสังคมผู้สูงอายุในอนาคต คุณภาพและสมรรถภาพดังกล่าว หมายถึงความสามารถในการอ่านเขียน การคิดคำนวณ คิดวิเคราะห์ ความสามารถทางเทคโนโลยี และการสื่อสารด้วยภาษาต่างประเทศ ทั้งภาษาสากลและภาษาของประเทศเพื่อนบ้าน เป็นต้น นอกจากนี้เด็กไทยควรมีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ได้แก่ความรู้ตามแกนตามศตวรรษที่ 21 ทักษะชีวิต และทักษะอาชีพ ทักษะการเรียนรู้และการสร้างนวัตกรรม และทักษะทางข้อมูลสื่อและเทคโนโลยี (กระทรวงศึกษาธิการ, 2558 : 17)

ซูเปอร์ (Super 1957, 99-108) ได้ศึกษาการเลือกอาชีพและสรุปรวบรวมตั้งเป็น ทฤษฎีการเลือกอาชีพขึ้น โดยใช้ชื่อทฤษฎีว่า “ทฤษฎีการพัฒนาอาชีพ” (theory of vocational development) ซูเปอร์ใช้คำว่า “การพัฒนา” มีความหมายกว้าง ซึ่งรวมถึง ความชอบ การเลือก การพิจารณาตัดสินใจ และการเข้าประกอบอาชีพ

นอกจากนั้น ซูเปอร์ (Super 1957, 185-190) ยังได้เสนอหลักเกี่ยวกับการ พัฒนาทางอาชีพไว้ดังนี้

- 1) การพัฒนาทางอาชีพ เป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องตั้งแต่เริ่มสนใจเลือกอาชีพ ไปจนถึงประกอบอาชีพได้อย่างมั่นคงเป็นระยะเวลานาน
- 2) การพัฒนาทางอาชีพ เป็นขั้นตอน และมีระเบียบแบบแผน
- 3) บุคคลจะมองเห็นความจริงเกี่ยวกับการเลือกอาชีพมากขึ้น เมื่อมีอายุ เพิ่มขึ้น นับตั้งแต่วัยรุ่นจนถึงวัยผู้ใหญ่
- 4) ความคิดรวบยอดเกี่ยวกับตนเอง เริ่มตั้งแต่ก่อนวัยรุ่น และ เข้าใจชัดเจน เมื่อเข้าสู่ วัยรุ่น
- 5) วิธีและอัตราการเคลื่อนไหวของแต่ละบุคคลจากระดับหนึ่งไปยังอีกระดับหนึ่ง มีความสัมพันธ์กับสติปัญญา สถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของบิดามารดา ความต้องการ ค่านิยม ความสนใจ ทักษะ การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล
- 6) แผนงานอาชีพที่แต่ละบุคคลเลือกเกี่ยวกับความสนใจ ค่านิยม และความ ต้องการ เลียนแบบบิดามารดา หรือสังคมที่อาศัยอยู่ ระดับคุณภาพของการศึกษา
- 7) ความพอใจในงานและชีวิตขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของความสามารถ ความสนใจ ค่านิยม และบุคลิกภาพในงานอาชีพ
- 8) บุคคลจะเลียนแบบจากบิดามารดาโดยทางอ้อม ซึ่งมีบทบาทต่อการเลือก อาชีพด้วย
- 9) การพัฒนาทางอาชีพดำเนินไปตลอดเวลา
- 10) คุณสมบัติของบุคคลหนึ่งอาจจะเหมาะสมกับอาชีพหนึ่ง

สรุปได้ว่า การจัดการศึกษาด้านทักษะอาชีพ จำเป็นสำหรับเด็กไทยในศตวรรษที่ 21 ควรมีทักษะที่จำเป็นหลายด้าน ได้แก่ ความรู้ ทักษะชีวิต และทักษะอาชีพ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญอีก ส่วนหนึ่งในการที่จะพัฒนาประเทศไทยไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน ให้เกิดขึ้นในอนาคตนั้น ซึ่งจะต้องให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างทุนของประเทศที่มีอยู่ให้เข้มแข็งและมีพลังเพียงพอในการขับเคลื่อนกระบวนการการพัฒนาทั้งในระยะกลางและระยะยาว จึงต้อง “พัฒนาคน” ให้มีความพร้อม ดังนั้นในการจัดการศึกษาจึงต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้นักเรียนมีความรู้ด้านอาชีพสามารถ

ประกอบอาชีพได้ โดยเฉพาะนักเรียนที่ยากจน ขาดแคลนทุนทรัพย์ในการศึกษาและต้องการหารายได้ระหว่างเรียน

1.4 แนวทางในการจัดการศึกษาด้านทักษะอาชีพ

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดแนวทางในการจัดการศึกษาด้านทักษะอาชีพ ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคนซึ่งเป็นกำลังของชาติให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกของความเป็นพลเมืองไทยและเป็นพลโลก ยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีความรู้และทักษะพื้นฐาน รวมทั้งเจตคติที่ดีต่อการศึกษาต่อ และการประกอบอาชีพ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551 : 2) โดยได้กำหนดสาระการเรียนรู้สำหรับส่งเสริมด้านทักษะอาชีพไว้ในสาระการงานอาชีพและเทคโนโลยี สาระที่ 4 การอาชีพ มาตรฐาน ง.4.1 เข้าใจ มีทักษะที่จำเป็น มีประสบการณ์เห็นแนวทางในงานอาชีพ ใช้เทคโนโลยีเพื่อพัฒนาอาชีพ มีคุณธรรม และมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551 : 19)

หลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2551 ได้กำหนดแนวทางในการจัดการศึกษาด้านทักษะอาชีพเป็นวิธีการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ด้านอาชีพ โดยเพิ่มรายวิชาชีพในสาระเพิ่มเติมในระดับมัธยมศึกษาและปรับสัดส่วนเวลาเรียนให้ภาคปฏิบัติมากกว่าทฤษฎี ทั้งนี้ให้จัดทำข้อตกลงกับสถานประกอบการเกี่ยวกับการฝึกประสบการณ์การเรียนรู้และการทำงาน ด้านอาชีพมีแนวทางดังนี้

1. การปรับโครงสร้างเวลาเรียนสถานศึกษาใช้โครงสร้างเวลาเรียนของหลักสูตรสถานศึกษา ที่สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 โดยเพิ่มรายวิชาชีพในหลักสูตรสถานศึกษา (สาระเพิ่มเติม) ตามความพร้อมของสถานศึกษาและความต้องการของนักเรียน รวมทั้งปรับกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ในสาระที่เกี่ยวกับวิชาชีพให้นักเรียนได้รับการฝึกประสบการณ์จากสถานประกอบการโดยตรง และปรับสัดส่วนเวลาเรียนภาคปฏิบัติให้มากกว่าภาคทฤษฎี คือ

1.1 ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มีเวลาเรียนในสาระเพิ่มเติมไม่น้อยกว่า 200 ชั่วโมงต่อปี

1.2 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายมีเวลาเรียนในสาระเพิ่มเติมไม่น้อยกว่า 1,600 ชั่วโมง

2. ขั้นตอนการดำเนินงานของสถานศึกษา

2.1 ขั้นเตรียมการสำรวจความต้องการของตลาดแรงงาน ความพร้อมของสถานศึกษาและสถานประกอบการ และความสนใจของนักเรียนทำความเข้าใจระหว่างสถานศึกษา

กับสถานประกอบการจัดให้มีการประชุมวางแผน กำหนดแนวทางการประชาสัมพันธ์/การรับสมัคร /การส่งต่อที่ชัดเจนสร้างความเข้าใจให้กับนักเรียน ผู้ปกครอง และผู้เกี่ยวข้องจัดเตรียมความพร้อมนักเรียนครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง

2.2 ขั้นดำเนินการ ประสานความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับสถานประกอบการในการกำหนดเป้าหมายการรับนักเรียนประสานงานระหว่างสถานศึกษากับสถานประกอบการเพื่อดำเนินการรับสมัครการสอบคัดเลือกนักเรียน ประชาสัมพันธ์ สร้างความเข้าใจให้กับนักเรียน ผู้ปกครองและผู้ที่เกี่ยวข้องจัดบุคลากรรับผิดชอบการดูแลกำกับ ติดตามความก้าวหน้าของนักเรียนจากสถานศึกษาและสถานประกอบการเตรียมความพร้อมนักเรียนสู่สถานประกอบการส่งต่อนักเรียนสู่สถานประกอบการดำเนินการฝึกประสบการณ์ในสถานประกอบการประเมินผลการปฏิบัติงานของนักเรียน และการตัดสินผลการเรียน

2.3 ขั้นประเมินผลประเมินผลระหว่างและหลังการดำเนินการการติดตามตรวจสอบ และประเมินผล เพื่อประโยชน์ในการปรับปรุงและพัฒนาเสนอแนวทางการแก้ปัญหาจากข้อค้นพบและสรุปผลรายงานผล

3. วิธีการจัดการเรียนการสอน จัดการเรียนการสอนตามโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษาและจัดรายวิชาเพิ่มเติมให้มีความสอดคล้องกับความต้องการของสถานประกอบการมีการฝึกทักษะพื้นฐานในงานอาชีพให้นักเรียนเพื่อสามารถนำไปต่อยอดในสถานประกอบการจัดการเรียนรู้เพื่อให้นักเรียนเกิดสมรรถนะที่สำคัญและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ตามหลักสูตรนิเทศ กำกับ ติดตาม วัดผล ประเมินผลนำผลที่ได้ไปวิเคราะห์ สรุปผลเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ในปีต่อไป

4. บทบาทของผู้เกี่ยวข้อง

4.1 บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษา มีหน้าที่ศึกษาวิเคราะห์ทิศทางอาชีพในอนาคตสำรวจความต้องการของตลาดแรงงาน และความสนใจของนักเรียน จัดให้มีการประชุมวางแผน กำหนดแนวทางการดำเนินงานประชาสัมพันธ์/การรับสมัคร /การส่งต่อที่ชัดเจนแต่งตั้งคณะกรรมการรับผิดชอบ กำกับ และติดตามการดำเนินโครงการประสานความร่วมมือระหว่างสถานศึกษาและสถานประกอบการนิเทศ กำกับ ติดตามการดำเนินงาน ศึกษา วิเคราะห์สภาพปัญหาของการดำเนินงานและศึกษาความพึงพอใจของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย

4.2 บทบาทของครู ศึกษาหลักสูตร โครงสร้าง เกณฑ์การวัดและประเมินผล การเรียน การเทียบโอนและการจบหลักสูตร จัดทำหลักสูตรในการฝึกอาชีพร่วมกับสถานประกอบการจัดเตรียมวัสดุ อุปกรณ์และแหล่งเรียนรู้ในการประกอบอาชีพในสถานศึกษาให้มีความสอดคล้องกับอาชีพในสถานประกอบการเตรียมความพร้อมและพัฒนาตนเองในอาชีพที่จะส่ง

นักเรียนเข้าสู่สถานประกอบการเตรียมความพร้อมนักเรียนเพื่อเข้าสู่สถานประกอบการจัดทำแบบประเมินผลการเรียน/การฝึกงานในสถานประกอบการดำเนินการวัดและประเมินผลการเรียน รายงานผลการเรียนของนักเรียนให้กับสถานศึกษา

4.3 บทบาทของนักเรียน มีหน้าที่เตรียมความพร้อมในการเข้ารับการฝึกอาชีพในสถานประกอบการ และให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมการฝึกอาชีพในสถานประกอบการ

4.4 บทบาทของสถานประกอบการหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีหน้าที่ เตรียมแนวทางในการฝึกประสบการณ์เตรียมความพร้อมสำหรับการรับนักเรียนให้คำแนะนำในการปฏิบัติงาน ควบคุมดูแลการปฏิบัติงาน ร่วมมือในการแก้ปัญหาของนักเรียน ประเมินผลการฝึกประสบการณ์ให้ความคิดและเสนอแนะเกี่ยวกับการฝึกงาน

5. แนวทางการส่งต่อนักเรียน สถานศึกษาแต่งตั้งคณะกรรมการรับผิดชอบในการส่งต่อประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดทำข้อมูลการส่งต่อ /ประวัติ เพื่อช่วยเหลือนักเรียนอย่างต่อเนื่อง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 16 (ม.ป.ป. : 5) ได้มีแนวทางในการจัดการศึกษาด้านทักษะอาชีพของนักเรียน โดยกำหนดเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนา 4H ตามนโยบาย “ลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้” ซึ่งสถานศึกษาสามารถจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อเป็นการเพิ่มเวลารู้ให้แก่ผู้เรียน ตามที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้จัดกลุ่มกิจกรรมต่างๆ ที่สถานศึกษาสามารถดำเนินการได้เป็นหมวดหมู่ 4 หมวด 16 กิจกรรม ดังนี้ 1) กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน 2) สร้างเสริมสมรรถนะและการเรียนรู้ 3) สร้างเสริมคุณลักษณะและค่านิยม และ 4) สร้างเสริมทักษะการทำงาน การดำรงชีวิต และทักษะชีวิต

สรุปว่า แนวทางในการจัดการศึกษาด้านทักษะอาชีพสามารถทำได้หลากหลาย ขึ้นอยู่กับเป้าหมาย สภาพ และบริบท ของแต่ละสถานศึกษา หรืออาจจะบูรณาการหลากหลายวิธีรวมกันก็ได้ เช่น จัดทักษะอาชีพในสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน กิจกรรมลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้ หรือการส่งเสริมอาชีพอิสระตามความสนใจ เป็นต้น

2. กระบวนการพัฒนาทักษะอาชีพเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียน

2.1 ความหมายของกระบวนการพัฒนาทักษะอาชีพเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียน

วรรณิศา แก้วดี ชีพสุมน รังสยาธร และนฤมล สราชนันท์ (2560 : 719) ได้ให้ความหมายของการทำงานระหว่างเรียน หมายถึงการทำงานระหว่างการเรียนรู้เต็มเวลาโดยใช้เวลาวางหลังเลิกเรียน หรือช่วงวันหยุดในการทำงานและได้รับค่าตอบแทนเป็นรายได้

กระทรวงศึกษาธิการ (2561) การเสริมสร้างประสบการณ์อาชีพของนักเรียน หมายถึง กระบวนการดำเนินให้นักเรียนได้สำรวจรู้จักและค้นพบตนเองและอาชีพเข้าสู่โลกของ

การทำงานตามสภาพจริงในสถานประกอบการ แหล่งเรียนรู้ เพื่อเรียนรู้โลกของอาชีพสร้างเสริมประสบการณ์และพัฒนาคุณลักษณะที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน

บ้านจอมยุทธ (ออนไลน์) การพัฒนาอาชีพ หมายถึง การพัฒนาทักษะอาชีพด้านต่าง ๆ ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของตลาด การพัฒนาอาชีพมีความสำคัญในด้านเศรษฐกิจ มีการพัฒนาสินค้าให้สามารถให้สามารถเข้าสู่ตลาดการแข่งขัน และเป็นที่ยอมรับของต่างประเทศ ด้านสังคม ประเทศที่มีเศรษฐกิจดีจะส่งผลให้สภาพของสังคมดีขึ้น ด้านการศึกษา ครอบครัวที่มีเศรษฐกิจดีจะสามารถส่งบุตรหลานเข้ารับการศึกษได้ตามความต้องการการพัฒนาอาชีพจึงมีความจำเป็นในการพัฒนากระบวนการผลิต และ กระบวนการตลาดโดยการนำภูมิปัญญาวัฒนธรรม / เทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้กระบวนการผลิต เป็นการบริหารจัดการด้านทุน แรงงาน ที่ดินหรือสถานที่ให้เกิดผลผลิต ที่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ด้านกระบวนการตลาดเป็นการบริหารจัดการด้านการตลาด เริ่มตั้งแต่การศึกษาความต้องการของลูกค้า การกำหนดเป้าหมาย การทำแผนการตลาด ด้านการส่งเสริมการขาย การกำหนดราคาขาย การขาย การส่งมอบสินค้าให้กับลูกค้า เพื่อนำข้อมูลมาใช้ในการพัฒนาอาชีพ

ไชยเชษฐ หัสไชโย (2556 : ออนไลน์) กล่าวว่า การศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพเป็นการศึกษาเพื่อพัฒนาความรู้ความสามารถและทักษะในการประกอบอาชีพของบุคคลและ กลุ่มบุคคล ซึ่งมีจุดมุ่งหมายในชีวิตที่ต่างกัน เพื่อพัฒนาศักยภาพของบุคคลและชุมชนสอดคล้องกับวิถีชีวิต โดยส่งเสริมการรวมกลุ่มอาชีพ สร้างเครือข่ายอาชีพ มีระบบการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ มี 4 ประเภท คือ 1) การฝึกทักษะอาชีพ โดยจัดการศึกษาด้านอาชีพหลักสูตรระยะสั้น เพื่อสนองความต้องการของผู้เรียน ให้มีความรู้และทักษะพื้นฐานในการอาชีพ 2) การเข้าสู่อาชีพ เป็นการพัฒนากลุ่มเป้าหมายให้สามารถคิด วิเคราะห์ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และพัฒนาตนเองเพื่อเข้าสู่อาชีพ 3) กลุ่มพัฒนาอาชีพ เป็นการส่งเสริมความรู้และประสบการณ์แก่กลุ่มที่มีอาชีพประเภทเดียวกัน ให้สามารถพัฒนาปริมาณและคุณภาพผลผลิตเข้าสู่การจำหน่ายมีรายได้ยิ่งขึ้น เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้โดยกระบวนการกลุ่ม 4)การพัฒนาด้วยเทคโนโลยี เป็นการให้ความรู้แก่กลุ่มเป้าหมายเฉพาะที่ต้องการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนาอาชีพและศักยภาพของตนเองและกลุ่ม การจัดการศึกษาอาชีพทั้ง 4 ประเภท เป็นกิจกรรมที่มีความสัมพันธ์ต่อเนื่องทั้งการเรียนรู้และการประกอบอาชีพ มิได้แยกจากกันโดยเด็ดขาด เช่น เมื่อเรียนพัฒนาอาชีพ อาจจะต้องความรู้ ทักษะอาชีพบางอย่างที่มีเสริมให้อาชีพที่ดำเนินการอย่างมีคุณค่ามากขึ้น

โรงเรียนสามัคคีวิทยาคม (ออนไลน์) ได้กล่าวถึงการหารายได้เสริมระหว่างเรียนว่าเป็นทางเลือกที่ดีทางหนึ่งในการเพิ่มพูนประสบการณ์ที่นักเรียนมัธยมศึกษาไม่สามารถเสาะหาได้ในรั้วโรงเรียน ในขณะที่เดียวกันยังสามารถแบ่งเบาภาระทางการเงินของผู้ปกครองได้ในระดับ

หนึ่งอีกด้วย แต่ถ้าหากจัดสรรเวลาในการทำสิ่งต่างๆ ได้ไม่ดีหรือขาดความรับผิดชอบ อาจทำให้เกิดผลเสียในหลายๆ ด้านได้ เช่น ผลการเรียนที่แย่ลง เป็นต้น และด้วยอายุที่ยังน้อยการถูกลอกลวง น้อ โกงโดยมิฉฉาชีพก็สามารถเป็นไปได้ง่ายตายหรือแม้แต่การขาดทุนจากการลงทุนในธุรกรรมต่างๆ ดังนั้นการหารายได้เสริมระหว่างเรียนของนักเรียนระดับมัธยมปลายจึงควรได้รับการสนับสนุนและให้คำปรึกษาจากผู้มีประสบการณ์ด้วย ซึ่งจากการสัมภาษณ์นักเรียนที่หารายได้เสริมระหว่างเรียนพบว่า การหารายได้เสริมระหว่างเรียน มักจะได้รับการสนับสนุนจากผู้ปกครองในระดับหนึ่งด้วย

สรุปได้ว่า กระบวนการพัฒนาทักษะอาชีพเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียน หมายถึงพัฒนาความรู้ความสามารถและทักษะในการประกอบอาชีพของนักเรียน โดยอาจจะเป็นการทำงานระหว่างเรียนโดยใช้เวลารว่างหลังเลิกเรียน หรือช่วงวันหยุดในการทำงาน และได้รับค่าตอบแทนเป็นรายได้

2.2 ความสำคัญของกระบวนการพัฒนาทักษะอาชีพเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียน

กระทรวงศึกษาธิการ (2561) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานให้น้อมนำพระบรมราโชบายด้านการศึกษาในสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณบดินทรเทพยวรางกูร ในหลวงรัชกาลที่ 10 ในการสร้างพื้นฐานให้แก่นักเรียนและการมีงานทำมีอาชีพประกอบกับแผนการศึกษาแห่งชาติพ.ศ. 2560 - 2579 ยุทธศาสตร์ที่ 3 การพัฒนาศักยภาพคนทุกช่วงวัยและการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้มีวัตถุประสงค์ คือให้คนทุกช่วงวัยในรับการพัฒนาและเสริมสร้างสภาพที่เหมาะสมกับแต่ละช่วงวัยโดยนักเรียนได้รับการพัฒนาอย่างมีคุณภาพทั้งความรู้ทักษะอาชีพทักษะชีวิตทักษะการทำงานที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดงานรวมทั้งมีคุณธรรมจริยธรรมมีจิตสาธารณะและสามารถปรับตัวร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้ เนื่องจากปัจจุบันนี้กระแสโลกาภิวัตน์และส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วรุนแรงทั้งวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีเศรษฐกิจและสังคม ทั้งภาครัฐและเอกชนตารางเห็นความสำคัญของการเตรียมความพร้อมพัฒนาประเทศในทุกด้านโดยกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศไทย Thailand 4.0 ขึ้น ซึ่งปัจจัยที่จะนำไปสู่ความสำเร็จตามยุทธศาสตร์ดังกล่าวคือทรัพยากรมนุษย์ ดังนั้นจะมีการเตรียมความรู้ทักษะและคุณลักษณะพื้นฐานที่ถูกต้องและรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง เพื่อนักเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้สัมผัสและเรียนรู้อาชีพกับสถานประกอบการเรียนรู้ตามสภาพจริงซึ่งจะช่วยให้ นักเรียนสามารถวางแผนและตัดสินใจเลือกเส้นทางการศึกษาประกอบอาชีพในอนาคตและสอดคล้องกับความต้องการความสนใจความถนัดของนักเรียน ส่งเสริมการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดงานสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจึงจัดทำแนวการเสริมทักษะและสร้างเสริมประสบการณ์อาชีพนักเรียนขึ้นเพื่อเตรียมคนให้มีทักษะและศักยภาพ

ให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดงานให้สามารถก้าวสู่โลกแห่งการศึกษาต่อและมีงานทำอย่างมีคุณภาพ การจัดเสริมทักษะอาชีพระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสามารถดำเนินการได้โดยร่วมมือกับองค์กรหน่วยงานสถานประกอบการสังคมชุมชนหรือสถาบันทางการศึกษาด้านอาชีพร่วมกันพิจารณานำอาชีพมาจากรายวิชาเพิ่มเติมซึ่งจะทำให้ให้นักเรียนได้เรียนรู้อาชีพอย่างรักหลายรวมถึงการนักเรียนได้เสริมสร้างประสบการณ์อาชีพและการถอดประสบการณ์อาชีพและค้นพบความสนใจและความถนัดของตนเองเพื่อวางแผนศึกษาต่อระดับมัธยมศึกษาตอนปลายสายสามัญและสายอาชีพหรือเรียนควบคู่ทางสายสัมพันธ์และอาชีพและเช่นการศึกษาต่อในอุดมศึกษายาวมีเป้าหมาย

การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลหนองเม็ก(ออนไลน์) การศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ เป็นการศึกษาเพื่อพัฒนาความรู้ความสามารถและทักษะในการประกอบอาชีพของบุคคล และกลุ่มบุคคล ซึ่งมีจุดมุ่งหมายในชีวิตที่แตกต่างกัน โดยมีสาระสำคัญ ดังนี้

1. การเรียนรู้อาชีพแบบองค์รวมที่ประชาชน ครู กศน. และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องร่วมกันจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจชุมชน
2. การออกแบบการเรียนรู้งานอาชีพตามลักษณะของการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ ในรูปแบบการฝึกทักษะอาชีพ การเข้าสู่อาชีพ การพัฒนาอาชีพ และการพัฒนาอาชีพด้วยเทคโนโลยี
3. การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงที่บูรณาการกับวิถีชีวิต โดยใช้วงจรกระบวนการคิด ทำ จำ แก้ปัญหาและพัฒนา
4. การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพที่พัฒนาศักยภาพของบุคคลและชุมชนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต โดยส่งเสริมการรวมกลุ่มอาชีพ สร้างเครือข่ายอาชีพ มีระบบการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ความรู้และประสบการณ์การทำอาชีพ ภายใต้วัฒนธรรมของชุมชน มีกลยุทธ์เพื่อการแข่งขันของชุมชน เป็นชุมชนที่ใช้เทคโนโลยีในการบริหารจัดการและพัฒนา

โรงเรียนสามัคคีวิทยาคม (ออนไลน์) กล่าวว่า สาเหตุที่นักเรียนมัธยมปลายหารายได้เสริมระหว่างเรียน ส่วนใหญ่ต้องการหาประสบการณ์และแบ่งเบาภาระทางการเงินของผู้ปกครอง และนักเรียนมัธยมปลายที่หารายได้เสริมระหว่างเรียนอยู่แล้ว เชื่อว่าการหารายได้เสริมระหว่างเรียนทำให้พวกเขามีการบริหารจัดการเวลาได้ดีกว่าปกติและมีความรับผิดชอบมากขึ้น และในกรณีของนักเรียนมัธยมปลายที่ไม่เคยหารายได้เสริมระหว่างเรียนส่วนใหญ่ไม่ได้คิดว่าการหารายได้เสริมระหว่างเรียนเป็นเรื่องที่แย และอยากลองหารายได้เสริมด้วยตัวเองสักครั้ง แต่ในบางกรณีผู้ปกครองไม่เห็นด้วยกับการหารายได้เสริมระหว่างเรียน จึงทำให้นักเรียนบางคนที่มีความต้องการอยากหารายได้ด้วยตนเองสักครั้งไม่มีโอกาสได้ลองทำ

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 29 (ออนไลน์) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการพัฒนาทักษะอาชีพเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียน “คนส่วนใหญ่มักจะแปลความหมายของวิชาอาชีพว่าเป็นวิชาฝีมือต่างๆ แท้จริงแล้ววิชาชีพ น่าจะหมายถึง การรู้จักทำมาหากินเพื่อเลี้ยงชีพ โดยประกอบอาชีพอะไรก็ได้ที่สุจริต ไม่ผิด ศีลธรรม และยังเป็นการส่งเสริมคุณธรรม วัฒนธรรม ยิ่งขึ้น ซึ่งแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ อาชีพอิสระและอาชีพรับจ้าง สำหรับ การเรียนการสอนวิชาอาชีพ ในโรงเรียนมัศึกษานั้นมักจะสอนให้เด็กจบไปเป็นลูกจ้างเป็นส่วนใหญ่ ทั้งๆ ที่การสอนให้เป็นลูกจ้างนั้นยากกว่าการสอนให้เป็นนายตัวเองด้วยการประกอบอาชีพอิสระ เพราะอาชีพ ลูกจ้างจะถูกระบุคุณสมบัติที่ใช้เวลาฝึกฝนและเตรียมตัวนาน และตลาดแรงงานที่จะรับนั้นมีน้อย หากทุกคนมองว่า การทำมาหากิน เป็นวิชาที่เกี่ยวข้องกับชีวิตจริงแล้ว การสอนวิชาอาชีพจะต้องไม่สอนอย่างเดียว แต่ต้องให้ลง มือปฏิบัติจริงด้วย โดยต้องพยายาม ไม่ติดอยู่กับวิชาหนังสือ แต่เอาความรู้ความสามารถที่ได้จากวิชาหนังสือ มาประยุกต์ใช้กับชีวิตจริงทำให้มองเหมือนคนธรรมดาทั่วไป ที่ต้องทำมาหากิน ซึ่งจะทำให้การเรียนการสอน วิชาอาชีพเห็นประโยชน์ทันตา หากเป็นเช่นนี้แล้วการเรียนการสอนจะเป็นการเรียนเพื่อวันนี้ มิใช่เพื่อเตรียม เด็ก สำหรับ 5 หรือ 10 ปีในอนาคต ซึ่งยังมองไม่เห็นว่สิ่งที่เรียนไปแล้วจะตรงตามความต้องการของตลาด ในลักษณะนั้นหรือไม่ การสอนวิชาอาชีพอิสระนั้น จะเป็นการปลูกฝังให้เด็กเป็นนายของตนเอง ไม่ต้องเป็นลูกจ้าง แต่เป็น เจ้าของกิจการ เล็กบ้างใหญ่บ้างตามกำลัง ในการทำจริงควรรวมกันเป็นกลุ่มจะได้รู้จักการทำงานร่วมกับผู้อื่น ได้ด้วย ซึ่งเป็นวิธีการสอนวิชาอาชีพอิสระนั้น โรงเรียนจะต้องปล่อยให้กิจการเป็นของเด็กเอง โดยมีครูเป็นผู้คอยดูแล แนะนำ ไม่ใช่เป็นธุรกิจของโรงเรียน ซึ่งจะทำให้เด็กไม่มีความรู้สึกเป็นเจ้าของขาดความกระตือรือร้น และคิดไม่เป็นการทำมาหากินเป็นอย่างไร อย่างไรก็ตามการสอนวิชาอาชีพ ไม่จำเป็นต้องงดการสอน วิชาการการสอนวิชาการเท่าเดิม แต่การสอนวิชาอาชีพเป็นส่วนเสริม ซึ่งแม้เด็กจะมุ่งเรียนต่อ ก็ไม่ถือเป็นเรื่อง เสียหาย กลับเป็นการปลูกฝัง คุณธรรมให้มีความซื่อสัตย์ ขยัน อดทน และหมั่นศึกษาหาความรู้”

สรุปว่า กระบวนการพัฒนาทักษะอาชีพเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียน มีความสำคัญต่อนักเรียนอย่างยิ่ง ซึ่งเป็นการพัฒนาศักยภาพคนทุกช่วงวัยและการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ โดยมีวัตถุประสงค์ คือให้คนทุกช่วงวัยในรับการพัฒนาและเสริมสร้างสภาพที่เหมาะสมกับแต่ละช่วงวัยซึ่งนักเรียนจะได้รับการพัฒนาอย่างมีคุณภาพทั้งความรู้ ทักษะอาชีพ ทักษะชีวิตและทักษะการทำงาน ซึ่งจะช่วยให้นักเรียนสามารถวางแผนและตัดสินใจเลือกเส้นทางการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพในอนาคต สอดคล้องกับความต้องการความสนใจความถนัดของนักเรียน นอกจากนี้ยังเป็นการฝึกประสบการณ์ และการมีรายได้เสริมแบ่งเบาภาระครอบครัวอีกด้วย

2.3 แนวคิดในการพัฒนาทักษะอาชีพเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียน

กระทรวงศึกษาธิการ (2561) ได้น้อมนำพระบรมราโชบายด้านการศึกษาในหลวงรัชกาลที่ 10 ในการจัดการศึกษาต้องมุ่งสร้างพื้นฐานให้แก่ผู้เรียน 4 ด้านดังนี้

1. มีทัศนคติที่ถูกต้องต่อบ้านเมือง
 - 1.1 ความรู้ความเข้าใจต่อชาติบ้านเมือง
 - 1.2 ยึดมั่นในศาสนา
 - 1.3 ความมั่นคงในสถาบันพระมหากษัตริย์
 - 1.4 มีความเอื้ออาทรต่อครอบครัวและชุมชนของตน
 2. มีพื้นฐานชีวิตที่มั่นคงมีคุณธรรม
 - 2.1 รู้จักแยกแยะสิ่งที่ดีชอบชั่วดี
 - 2.2 ปฏิบัติแต่สิ่งที่ชอบสิ่งที่ดีงาม
 - 2.3 ปฏิเสธสิ่งที่ไม่ดีสิ่งที่ชั่ว
 - 2.4 ช่วยกันสร้างคนดีให้แก่บ้านเมือง
 3. มีงานทำมีอาชีพ
 - 3.1 การเลี้ยงดูลูกหลานในครอบครัวหรือการฝึกฝนอบรมในสถานศึกษาต้องมุ่งให้เด็กและเยาวชนรักงานสุ้งงานทำจนงานสำเร็จ
 - 3.2 การฝึกฝนอบรมทั้งในหลักสูตรและนอกหลักสูตรต้องมีจุดมุ่งหมายให้ผู้เรียนทำงานเป็นและมีงานทำในที่สุด
 - 3.3 ต้องสนับสนุนผู้สำเร็จหลักสูตรมีอาชีพมีงานทำโดยสามารถเลี้ยงตัวเองและครอบครัว
 4. เป็นพลเมืองดี
 - 4.1 การเป็นพลเมืองดีเป็นหน้าที่ของทุกคน
 - 4.2 ครอบครัวสถานศึกษาและสถานประกอบการต้องส่งเสริมให้ทุกคนมีโอกาสทำหน้าที่เป็นพลเมืองดี
 - 4.3 การเป็นพลเมืองดีคือหินอะไรที่ทำเพื่อบ้านเมืองได้ก็ต้องทำเช่นงานอาสาสมัครงานบำเพ็ญประโยชน์งานสาธารณะกุศลให้ทำด้วยความมีน้ำใจและเอื้ออาทร
- กระทรวงศึกษาธิการ (2551 : 29) มีนโยบายให้ทุกสถานศึกษา ส่งเสริมและสนับสนุนให้นักเรียนมีความรู้ด้านอาชีพสามารถประกอบอาชีพได้ โดยเฉพาะนักเรียนที่ยากจน ขาดแคลนทุนทรัพย์ในการศึกษาและต้องการหารายได้ระหว่างเรียน โดยกำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 จัดการเรียนรู้อุ้กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำพูน เขต 1 (ม.ป.ป. :1-4) มุ่งให้ผู้เรียนสามารถ เข้าใจแนวทางการเลือกอาชีพ ประกอบอาชีพและดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้ ประกอบกับรัฐบาลโดย กระทรวงศึกษาธิการได้ให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาด้านสามัญศึกษาและอาชีวศึกษา ในสัดส่วน 50 : 50 เพื่อต้องการให้นักเรียนสนใจเรียนสายอาชีพมากขึ้น โรงเรียนนอกจากมีการดำเนินงานเพื่อให้นักเรียนมีความรู้ มีคุณธรรม จริยธรรม ยังต้องเน้นให้นักเรียนมีทักษะวิชาชีพเพียงพอต่อการเข้าตลาดแรงงาน หรือประกอบอาชีพอิสระให้สอดคล้องต่อการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคม เพื่อศึกษาต่อในระดับสูงขึ้น ซึ่งในจุดเน้น ด้านการให้นักเรียนมีทักษะวิชาชีพเพียงพอต่อการเข้าตลาดแรงงาน การศึกษาเป็นกลไกที่สำคัญอย่างหนึ่งในการพัฒนาชาติ เนื่องจากการศึกษาช่วยให้ประชาชนอ่านออก เขียนได้ คิดวิเคราะห์เป็น เรียนรู้ คุณธรรม จริยธรรม ความเป็นพลเมือง และการดำรงชีวิตอยู่ในสังคม ตลอดจนทักษะการประกอบอาชีพและทักษะทางเศรษฐกิจ ซึ่งจะช่วยส่งเสริมความสามารถในการแข่งขันลดความสามารถในการแข่งขัน ลดความเหลื่อมล้ำในสังคมในระยะยาว

จินาঙ্กร โรจนนันต์ (2559) ได้กล่าวถึง แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2564) มีแนวทางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์สู่นโยบายประเทศไทย 4.0 โดยพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์และทักษะวิชาชีพเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ตลาดงาน โดยมีการวางแผนและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่รองรับอุตสาหกรรม เทคโนโลยี และนวัตกรรม เพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีทักษะที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตและการทำงานในอนาคต

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 29 (ออนไลน์) การสอนวิชาอาชีพอิสระนั้น จะเป็นการปลูกฝังให้เด็กเป็นนายของตนเอง ไม่ต้องเป็นลูกจ้าง แต่เป็น เจ้าของกิจการ เล็กบ้างใหญ่บ้างตามกำลัง ในการทำจริงควรรวมกันเป็นกลุ่มจะได้รู้จักการทำงานร่วมกับผู้อื่น ได้ด้วย ซึ่งเป็นวิธีการสอนวิชาชีพอิสระนั้นโรงเรียนจะต้องปล่อยให้กิจการเป็นของเด็กเอง โดยมีครูเป็นผู้คอย คูแล แนะนำ ไม่ใช่เป็นธุรกิจของโรงเรียน ซึ่งจะทำให้เด็กไม่มีความรู้สึกเป็นเจ้าของ ขาดความกระตือรือร้น และคิดไม่เป็นการทำมาหากินเป็นอย่างไร อยากรู้ก็ตามการสอนวิชาอาชีพ ไม่จำเป็นต้องงดการสอนวิชาการ การสอนวิชาการเท่าเดิม แต่การสอนวิชาอาชีพเป็นส่วนเสริม ซึ่งแม้เด็กจะมุ่งเรียนต่อ ก็ไม่ถือเป็นเรื่องเสียหาย กลับเป็นการปลูกฝัง คุณธรรมให้มี ความซื่อสัตย์ ขยัน อดทน และหมั่นศึกษาหาความรู้

สรุปได้ว่า การพัฒนาทักษะอาชีพเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนนั้น เป็นอีกแนวทางหนึ่งในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์สู่นโยบายประเทศไทย 4.0 โดยผู้เรียนสามารถเข้าใจแนวทางการเลือกอาชีพ ประกอบอาชีพและดำรงชีวิตอยู่ในสังคม และเน้นให้นักเรียนมีทักษะวิชาชีพเพียงพอ

ต่อการเข้าตลาดแรงงาน หรือประกอบอาชีพอิสระให้สอดคล้องต่อการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมได้

2.4 แนวทางในการพัฒนาทักษะอาชีพเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียน

กระทรวงศึกษาธิการ (2561) แนวทางเสริมสร้างทักษะอาชีพในหลักสูตรสถานศึกษาการเสริมสร้างอาชีพในหลักสูตรสถานศึกษาสถานศึกษาสามารถดำเนินการในวิธีการที่หลากหลายประกอบด้วยการบูรณาการในรายวิชาพื้นฐาน 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ การจัดโครงการอาชีพ การจัดฐานการเรียนรู้เกี่ยวกับอาชีพทำให้เกิดการปลูกฝังลักษณะนิสัยในการทำงานเพื่อให้นักเรียนพัฒนาไปสู่การประกอบอาชีพได้ดังนี้

1. การเสริมทักษะอาชีพในรายวิชาพื้นฐานหลักสูตรแกนกลางสถานศึกษา พุทธศักราช 2551 คำสั่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 922/2561 เรื่องการปรับปรุงโครงสร้างเวลาเรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และกำหนดกรอบโครงสร้างเวลาเรียนสำหรับรายวิชาพื้นฐานใน 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ได้แก่ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย สาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ สาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาและวัฒนธรรม กลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศด้วยหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดเวลาเรียนของรายวิชาพื้นฐานของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นจำนวน 880 ชั่วโมงหรือ 22 หน่วยการเรียนรู้ต่อปี และระดับมัธยมศึกษาตอนปลายรวม 3 ปีจำนวน 1640 ชั่วโมงหรือ 41 หน่วยการเรียนรู้ สถานศึกษาสามารถจัดสอนเสริมทักษะอาชีพได้หลากหลายที่สอดคล้องกับตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ ในรายวิชาพื้นฐานโดยเฉพาะรายวิชาพื้นฐานในกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพซึ่งมีมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดที่มุ่งเน้นการพัฒนานักเรียนให้มีความรู้ความสามารถและทักษะในการปฏิบัติงานและประกอบอาชีพโดยตรงรวมถึงการปลูกฝังลักษณะนิสัยในการทำงานให้นักเรียนในลักษณะ Content free รวมทั้งสถานศึกษาสามารถบูรณาการเนื้อหาสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและกิจกรรมการเรียนรู้การสอนอาชีพได้ทั้ง 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับบริบทและความต้องการเพื่อพัฒนานักเรียนไปสู่การประกอบอาชีพได้

2. การเสริมสร้างทักษะอาชีพในรายวิชาเพิ่มเติมระดับมัธยมศึกษาตอนต้นจัดเวลาเรียนเพิ่มเติมโดยจัดเป็นรายวิชาเพิ่มเติมหรือกิจกรรมเพิ่มเติมให้สอดคล้องกับจุดเน้นและความพร้อมของสถานศึกษาและเกณฑ์การจบหลักสูตรระดับมัธยมศึกษาตอนปลายจัดเวลาเรียนเพิ่มเติมโดยจัดเป็นรายวิชาเพิ่มเติมหรือกิจกรรมเพิ่มเติมให้สอดคล้องกับจุดเน้นและความพร้อมของสถานศึกษาและเกณฑ์การจบหลักสูตรทั้งนี้ตลาดสามารถจัดเวลาเรียนสำหรับการเสริมทักษะอาชีพ

และรายวิชากิจกรรมที่สถานศึกษาจัดเพิ่มเติมตามความพร้อมและจุดเน้นโดยระดับประถมศึกษาแต่เวลาเรียนปีละไม่น้อยกว่า 40 ชั่วโมงต่อปีระดับมัธยมศึกษาตอนต้นแต่เวลาเรียนไม่น้อยกว่า 200 ชั่วโมงหรือ 5 หน่วยกิจต่อปีและระดับมัธยมศึกษาตอนปลายจัดเวลาเรียน 3 ปีไม่น้อยกว่า 1,600 ชั่วโมงหรือ 40 หน่วยการเรียน ตามความพร้อมและบริบทของสถานศึกษาความต้องการและความถนัดของผู้เรียน

การจัดรายวิชาเพิ่มเติมอาชีพให้นักเรียนได้เรียนรู้และฝึกปฏิบัติงาน ด้วยบริบทความพร้อมสถานศึกษาที่มีความแตกต่างการสำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษาได้จัดทำคลังบทเรียนเสริมทักษะอาชีพเป็นแหล่งเรียนรู้ที่เก็บรวบรวมข่าวสารโรงแรมอาชีพข่าวประชาสัมพันธ์อาชีพพัฒนาทักษะอาชีพการพัฒนาทักษะจำเป็นสำหรับอาชีพแบบวัดแววอาชีพเพื่อสถานศึกษานำไปใช้ประโยชน์ในการเรียนการสอนอาชีพต่อไปสถานศึกษาสามารถดำเนินการจัดรายวิชาเพิ่มเติมอาชีพได้หลายรูปแบบดังนี้

1. จัดเป็นรายวิชาเพิ่มเติมอาชีพหลักหมายให้นักเรียนเลือกเรียนตามความสนใจโดยแต่ละรายวิชานักเรียนได้เรียนรู้ทั้งภาคทฤษฎีภาคปฏิบัติฝึกทักษะที่จำเป็นและคุณลักษณะที่จำเป็นต่ออาชีพที่สามารถจบภายในรายวิชานั้นเพื่อสำรวจค้นพบความถนัดและความสนใจทางอาชีพเช่น รายวิชาช่างขนมไทยช่างแต่งหน้าช่างถ่ายภาพ เป็นต้น

2. จัดเป็นรายวิชาเพิ่มเติมอาชีพให้นักเรียนต่อเนื่องเป็นชุดรายวิชาแบ่งเป็น 3 แบบ ได้แก่

2.1 ชุดรายวิชามุ่งสู่อาชีพเฉพาะเป็นรายวิชาที่นักเรียนได้เรียนรู้ทั้งภาคเสริมภาพปฏิบัติและฝึกทักษะรวมถึงการเตรียมพลลักษณะที่จำเป็นเฉพาะอาชีพเช่นชุดรายวิชาการสร้างเว็บเพจ 1 และ 2 การสร้างภาพเคลื่อนไหว 1 และ 2 คอมพิวเตอร์กราฟิก 1 และ 2 เป็นต้น

2.2 ชุดรายวิชาที่เป็นพื้นฐานทางวิชาการสู่อาชีพ เพื่อการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นและส่งเสริมการประกอบอาชีพโดยจัดให้เรียนต่อเนื่องเป็นชุดรายวิชาเช่นคณิตศาสตร์เพิ่มเติม 1 คณิตศาสตร์เพิ่มเติม 2 ชีววิทยาเพื่อสุขภาพ 1 ชีววิทยาเพื่อสุขภาพ 2 ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร 1 ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร 2 ซึ่งวิชาเหล่านี้นักเรียนสามารถนำไปสู่การประกอบอาชีพอิสระเพื่อหารายได้ระหว่างเรียนเช่นการสอนพิเศษวิชาต่างๆ เป็นต้น

2.3 ชุดรายวิชามุ่งค้นหาอาชีพเป็นรายวิชาที่นักเรียนได้เรียนทั้งภาคทฤษฎีภาคปฏิบัติและฝึกทักษะรวมถึงการเตรียมพลทักษะที่จำเป็นต่ออาชีพหรือสถานศึกษากำหนดเป็นชุดรับใช้นักเรียนเรียนสายอาชีพให้กลุ่มอาชีพเดียวกันแต่ละอาชีพใช้เวลาเรียนสั้นๆ ภายใน 1 รายวิชา เช่น อาชีพในกลุ่มเกษตร กลุ่มงานช่าง กลุ่มค้าขาย เป็นต้นจะเป็น 3 ฐานอาชีพใน 1

รายวิชา เช่น อาชีพในกลุ่มเกษตรจะเป็นฐานการปลูกพืชสมุนไพรต่างจากการเลี้ยงไก่ไข่ และฐานการทำปุ๋ยชีวภาพเรียนประมาณ 6 สัปดาห์ต่อ 1 ฐาน

3. การจัดรายวิชาการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองเกี่ยวกับอาชีพ โรงเรียนมาตรฐานสากลได้กำหนดให้จัดรายวิชาเพิ่มเติมในลักษณะ Block Courses คือ การจัดรายวิชาศึกษาค้นคว้าด้วยตัวเองที่สามารถนำมาใช้เพื่อเสริมความรู้และทักษะอาชีพบริการให้นักเรียนได้ศึกษาอาชีพที่ตนสนใจโดยจะเป็นรายวิชาเพิ่มเติม 2 รายวิชาที่เรียนต่อเนื่องการภาคเรียนละ 1 รายวิชาและกิจกรรมพัฒนานักเรียนเรียนในชั้นปีใดก็ได้ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นดังนี้

รายวิชาเพิ่มเติมที่ 1 การศึกษาค้นคว้าและสร้างองค์ความรู้ในรายวิชานี้เป็นการศึกษาค้นคว้าและสร้างองค์ความรู้โดยนักเรียนหรือประเด็นที่สนใจในการเรียนรู้เกี่ยวกับอาชีพเพื่อกำหนดประเด็นปัญหาดังสมมติฐานค้นคว้าและแสวงหาความรู้จากแหล่งต่างๆ รวมทั้งฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์สังเกตสังเคราะห์และสร้างองค์ความรู้โดยครูผู้สอนต้องพิจารณาให้เหมาะสมกับวัยและพัฒนาการของนักเรียนรายวิชาเพิ่มเติมที่ 2 การสื่อสารและการนำเสนอเป็นการเรียนรู้ต่อเนื่องจากรายวิชาแรกโดยการนำสิ่งที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับอาชีพในรายวิชา is1 การเขียนรายงานหรือเอกสารทางวิชาการและนำเสนอเพื่อถ่ายทอดข้อมูลความรู้ให้ผู้อื่นเข้าใจกิจกรรมพัฒนานักเรียนการนำองค์ความรู้ไปใช้บริการสังคม เป็นการทำกิจกรรมที่เชื่อมโยงจากการเรียน is2 โดยนักเรียนนำสิ่งที่เรียนรู้และประสบการณ์ทางอาชีพไปประยุกต์ใช้ในการทำประโยชน์ต่อสังคมในการจัดการเรียนรู้นักเรียนจะเปลี่ยนบทบาทจากการเป็นผู้รับความรู้เป็นผู้ตระหนักในความสำคัญของกระบวนการศึกษาค้นคว้าของตนเองเห็นคุณค่าและแลกเปลี่ยนเรียนรู้และนำความรู้ไปใช้การวัดและประเมินผลรายวิชาการศึกษาค้นคว้าและสร้างองค์ความรู้ในการสื่อสารและการนำเสนอต้องประเมินผลการเรียนโดยใช้ระดับผลการเรียนรู้รายวิชาตามที่สถานศึกษากำหนดและกิจกรรมการนำองค์ความรู้ไปใช้บริการสังคมให้วัดและประเมินผลวางแผนการปฏิบัติกิจกรรมตามแผนที่กำหนดและสรุปรายงานผลการปฏิบัติกิจกรรมโดยให้ผลการประเมินเป็นผ่านไม่ผ่านตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด

การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลหนองเม็ก (ม.ป.ป) ได้เสนอแนวทางในการพัฒนาทักษะอาชีพดังนี้

1. การพัฒนาทักษะอาชีพ : สำรวจความต้องการของผู้เรียนและฝึกทักษะอาชีพในลักษณะหลักสูตรระยะสั้นที่ตอบสนองความต้องการของผู้เรียนเพื่อให้มีความรู้และทักษะพื้นฐานในอาชีพ โดยจัดฝึกอบรมอาชีพระยะสั้น มีชั่วโมง.0 การฝึกอบรมประมาณ 50 ชั่วโมง ประชาชนผู้สนใจสามารถลงทะเบียนเรียนในสาขาวิชาชีพต่าง ๆ ได้ตามความต้องการของผู้เรียน เสียค่าใช้จ่าย

เพียงชั่วโมงละ 1 บาท เป็นค่าวัสดุฝึกในการอบรม การจัดการอบรมสามารถจัดได้ทุกสถานที่ที่มีความพร้อม

2. การฝึกอบรมเพื่อเข้าสู่อาชีพ : จัดกิจกรรมต่อเนื่องจากการฝึกทักษะอาชีพหรือจัดเป็นกิจกรรมเฉพาะ เพื่อพัฒนากลุ่มเป้าหมายให้สามารถคิด วิเคราะห์ แลกเปลี่ยนเรียนรู้และพัฒนาตนเองเพื่อเข้าสู่อาชีพ โดยจัดให้มีกระบวนการแนะแนวอาชีพที่มีประสิทธิภาพ

3. การพัฒนาอาชีพ : พัฒนาอาชีพของกลุ่มเป้าหมายในลักษณะกลุ่มพัฒนาอาชีพ โดยจัดให้มีการรวมกลุ่มของผู้มีอาชีพประเภทเดียวกันเพื่อร่วมเป็นเครือข่ายในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แสวงหาความรู้และประสบการณ์ ตลอดจนพัฒนาอาชีพของกลุ่มโดยกระบวนการกลุ่ม (Group Process)

4. การพัฒนาอาชีพด้วยเทคโนโลยี : พัฒนาอาชีพของกลุ่มเป้าหมายด้วยเทคโนโลยี โดยเน้นการจัดกิจกรรมให้กับกลุ่มเป้าหมายสถานประกอบการและผู้ที่ต้องการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนากิจการและศักยภาพของตนเอง เช่น การนำเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์มาใช้ในการพาณิชย์ (E-Commerce) การจัดสร้างระบบฐานข้อมูลหรือการนำเสนองานด้วยคอมพิวเตอร์

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำพูน เขต 1. (ม.ป.ป). กล่าวถึงแนวทางการดำเนินส่งเสริมอาชีพอิสระ เพื่อให้กลุ่มสนใจงานอาชีพ เกิดคุณภาพสูงสุด โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาจึงควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้ 1) ก่อนการนำกลุ่มสนใจงานอาชีพไปใช้ ควรได้พิจารณาเลือกและวางแผนการจัดการเรียนรู้ตามรายวิชากลุ่มสนใจงานอาชีพที่สนองต่อความต้องการของนักเรียน ความต้องการของตลาดแรงงาน ความเหมาะสมกับสภาพความพร้อมและบริบทของโรงเรียน และตลอดจนการประสานความร่วมมือกับหน่วยงาน โดยเฉพาะวิทยาลัยการอาชีพป่าซาง วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีลำพูน หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 2) การใช้กลุ่มสนใจงานอาชีพโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาสามารถนำไปใช้ จัดการเรียนรู้ในเวลาที่กำหนดไว้ในหลักสูตรสถานศึกษา ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษา ขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โดยจัดเป็นชุมนุม กลุ่มสนใจให้กับนักเรียน หรือจัดการเรียนรู้นอกเวลาที่หลักสูตรสถานศึกษา ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กำหนดไว้โดยอาจจัดให้นักเรียนได้เรียนรู้ในวันหยุดหรือในตอนบ่ายหลังเวลาที่เสร็จสิ้นการเรียนรู้ตามหลักสูตรสถานศึกษาเรียบร้อยแล้ว ทั้งนี้ควรเน้นให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ ด้วยการปฏิบัติจริง มีการใช้แหล่งเรียนรู้และครุภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีความรู้ความสามารถโดยตรง 3) ระหว่างการใช้และภายหลังการใช้กลุ่มสนใจงานอาชีพเสร็จสิ้น โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาโดยครูผู้สอนมีการประเมินผลนักเรียนเป็นไปตามจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้ ในกลุ่มสนใจงานอาชีพนั้นๆ หากนักเรียนไม่ผ่านการประเมินตามจุดประสงค์การเรียนรู้ มีการซ่อมเสริมนักเรียนให้นักเรียนบรรลุตาม

จุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้ และตลอดจนมีการประเมินกลุ่มสนใจงานอาชีพนั้นๆ โดยครูผู้สอนและผู้เกี่ยวข้องเพื่อนำไปสู่การพัฒนากลุ่มสนใจงานอาชีพให้ผลต่อคุณภาพนักเรียนมากยิ่งขึ้นในโอกาสต่อไป

สรุปแนวทางในการพัฒนาทักษะอาชีพเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียน ทำได้อย่างหลากหลาย ขึ้นอยู่กับบริบทของแต่ละสถานศึกษา เช่น การบูรณาการในรายวิชาพื้นฐาน 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ การจัดโครงการอาชีพ การจัดฐานการเรียนรู้เกี่ยวกับอาชีพ การจัดกิจกรรมชุมนุมใน หรือการจัดกิจกรรมในลักษณะโครงการหรือโครงการ เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการปลูกฝังลักษณะนิสัยในการทำงาน การมีรายได้ และเพื่อให้นักเรียนพัฒนาไปสู่การประกอบอาชีพได้ในโอกาสต่อไป

3. ปัจจัยที่สนับสนุนการพัฒนาทักษะอาชีพเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียน

สุกัญญา แซ่มซ้อยและชญานิษฐ์ อุดสาโท (2555) ปัจจัยและเงื่อนไขที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อประกอบอาชีพของโรงเรียนถนนอมราษฎรบำรุง มีดังนี้

1. ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จได้แก่

- 1) วิสัยทัศน์ของผู้บริหารที่มุ่งจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทของผู้เรียน
- 2) การเชื่อมโยงความรู้จากครูผู้สอน
- 3) เครือข่ายองค์กรภายนอก

2. เงื่อนไขที่ส่งผลต่อความสำเร็จได้แก่

- 1) การกำหนดนโยบายของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพและบริบทของผู้เรียนและสถานศึกษา

- 2) ความทุ่มเทเสียสละของครูในโรงเรียนที่ต้องการให้เด็กสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและ

- 3) ความสัมพันธ์อันดีกับหน่วยงานทางการศึกษาอื่น

ฐิตาภรณ์ ภูบุญบุตร (2558) ได้ศึกษา การจัดการพัฒนาอาชีพเสริมที่มีวัดเป็นศูนย์กลาง ชุมชนที่ยั่งยืน: กรณีศึกษาชุมชนบ้านตูม ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น พบว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานการให้บริการ 7 ด้านและการพัฒนาอาชีพเสริมที่มีวัด เป็นศูนย์กลางชุมชนที่ยั่งยืน มีจำนวน 32 ปัจจัย และเป็นแนวทางการจัดการ พัฒนาอาชีพเสริมที่มีวัดเป็นศูนย์กลางชุมชนที่ยั่งยืนได้เพียง 10 ด้านคือ 1) ด้าน การดำเนินการเผยแผ่พระพุทธศาสนา 2) ด้านการบริหารจัดการให้บริการของวัด 3) ด้านการส่งเสริมการให้บริการของวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน 4) ด้านการจัดระเบียบอัตราค่าใช้จ่ายและเครื่องสังฆภัณฑ์ (อุปกรณ์เครื่อง มือเครื่องใช้) ภายในวัด 5) ด้านการจัดระเบียบและการรณรงค์การปฏิบัติธรรม ทรมายากรเหลือใช้และการ

ส่งเสริมอาชีพเสริม 6) ด้านการจัดการ ศาสนสถาน และภูมิทัศน์ของวัด 7) ด้านการจัดการองค์ความรู้ให้ชุมชน 8) ด้านบุคลากร ผู้ให้บริการและส่งเสริมกิจกรรมของวัด 9) ด้านการสร้างกิจกรรมด้านจริยธรรม หลักธรรม และอาชีพเสริมให้คนในชุมชน และ 10) การจัดการวัดมณฑลของวัด

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำพูน เขต 1(ม.ป.ป.) ได้กล่าวถึงสิ่งที่ต้องคำนึงถึงในงานอาชีพเพื่อให้เกิดคุณภาพสูงสุดกับนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาจึงควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

1. ควรได้พิจารณาเลือกและวางแผนการจัดการเรียนรู้ตามรายวิชากลุ่มสนใจงานอาชีพที่สนองต่อความต้องการของนักเรียน ความต้องการของตลาดแรงงาน ความเหมาะสมกับสภาพความพร้อมและบริบทของโรงเรียน และตลอดจนการประสานความร่วมมือกับหน่วยงาน โดยเฉพาะวิทยาลัยการอาชีพป่าซาง วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีลำพูน หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

2. การใช้กลุ่มสนใจงานอาชีพ โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาสามารถนำใช้จัดการเรียนรู้ในเวลาที่กำหนดในหลักสูตรสถานศึกษา ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ชุมนุม กลุ่มสนใจ หรือจัดการเรียนรู้นอกเวลาที่หลักสูตรสถานศึกษา กำหนดไว้ โดยอาจจะจัดให้นักเรียนได้เรียนรู้วันหยุด หรือในตอนบ่ายหลังเวลาเสร็จสิ้นการเรียนรู้ตามหลักสูตรสถานศึกษาเรียบร้อยแล้ว ทั้งนี้ควรเน้นให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ ด้วยการปฏิบัติจริง มีการใช้แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีความรู้ความสามารถโดยตรง

3. ระหว่างดำเนินการ ครูผู้สอนควรประเมินผลนักเรียนเป็นไปตามจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้ในกลุ่มสนใจงานอาชีพนั้นๆ หากนักเรียนไม่ผ่านการประเมินตามจุดประสงค์การเรียนรู้มีการซ่อมเสริมนักเรียนให้นักเรียนบรรลุตามจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้ และตลอดจนมีการ ประเมินกลุ่มสนใจงานอาชีพนั้นๆ โดยครูผู้สอนและผู้เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปสู่การพัฒนาพัฒนากลุ่มสนใจงานอาชีพให้ส่งผลต่อคุณภาพนักเรียนมากยิ่งขึ้นในโอกาสต่อไป

กลุ่มพัฒนาระบบงานแนะแนว สำนักงานวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2561: 37-40) ได้กล่าวถึง ปัจจัยที่สนับสนุนการพัฒนาทักษะอาชีพเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียน หรือการจัดการเรียนการสอนเสริมทักษะทางอาชีพในสถานศึกษาที่สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ผู้ปฏิบัติให้มีประสิทธิภาพ นั้น ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องจะต้องเข้าใจบทบาทของตนเอง และต้องประสานความร่วมมือกันอย่างจริงจัง ซึ่งหน่วยงานทั้งระดับท้องถิ่นและสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมสนับสนุนให้การจัดการเรียนการสอนเสริมทักษะอาชีพที่มีคุณภาพ สอดคล้องกับศักยภาพของผู้เรียน ตามความต้องการของตลาดสถานการณ์แรงงานของประเทศ ดังนี้

บทบาทหน้าที่ของสถานศึกษา มีหน้าที่ ดังนี้

สถานศึกษามีบทบาทความรับผิดชอบหลัก ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ซึ่งในการจัดการเรียนการสอนเสริมทักษะอาชีพ สถานศึกษาสามารถดำเนินการ ดังนี้

- สำรวจความความถนัดและความสนใจของผู้เรียนเกี่ยวกับอาชีพ และความพร้อมของสถานศึกษา

- ศึกษาความต้องการของตลาดแรงงาน กรอบหลักสูตรท้องถิ่น และแนวทางการจัดการเรียนการสอนอาชีพ

- ร่วมวางแผน เตรียมความพร้อม

- ชี้แจงทำความเข้าใจ สร้างความร่วมมือ รวมถึงพัฒนาบุคลากรในสถานศึกษาให้สอดคล้องกับการจัดการเรียนการสอนอาชีพ

- ประชาสัมพันธ์ ทำความเข้าใจกับผู้ปกครองให้ทราบความสำคัญของการเสริมทักษะอาชีพในสถานศึกษา

- แนะนำทางเลือกให้กับผู้เรียนเพื่อการศึกษาต่อ หรือประกอบอาชีพ

- กำกับติดตามการดำเนินงาน

บทบาทหน้าที่ของผู้เกี่ยวข้อง ผู้เกี่ยวข้องมีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างประสบการณ์อาชีพแก่นักเรียน ดังนี้

นักเรียน

- เรียนรู้ สำรวจ รู้จักและวิเคราะห์ตนเองอย่างมีสติ

- สืบหาอาชีพที่เหมาะสมกับตนเอง

- ตัดสินใจเลือกแหล่งเรียนรู้ร่วมกับผู้ปกครอง

- ฝึกฝนทักษะอาชีพและสร้างประสบการณ์อาชีพเพิ่มเติม

- ประเมินและทบทวนตนเอง

- แบ่งปันประสบการณ์ด้านอาชีพ

- วางแผน ตัดสินใจเลือกศึกษาต่อหรือประกอบอาชีพ

ผู้ปกครอง

- ให้คำปรึกษา ร่วมตัดสินใจ

- หาแหล่งเรียนรู้ด้านอาชีพ

- อนุญาตให้นักเรียนไปแหล่งเรียนรู้สร้างเสริมประสบการณ์อาชีพด้านต่างๆ

- กำกับดูแลสนับสนุน

- เปิดโอกาสให้นักเรียนนำความรู้ประสบการณ์อาชีพมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ใน
กรอบครัว

- ร่วมวางแผน ตัดสินใจเลือกศึกษาต่อหรือประกอบอาชีพกับนักเรียน

ครูที่ปรึกษา

- ส่งเสริมให้นักเรียนสำรวจ รู้จักตนเอง

- จัดหาสารสนเทศเกี่ยวกับอาชีพ

- ให้คำปรึกษานักเรียน

- ร่วมกับผู้ปกครองหาแหล่งเรียนรู้ด้านอาชีพ

- กำกับดูแลสนับสนุนด้านแหล่งเรียนรู้ แหล่งฝึกประสบการณ์ด้านอาชีพ

- ประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน ฯลฯ

สถานประกอบการ/แหล่งเรียนรู้

- ร่วมกำหนดสิ่งที่นักเรียนจะเรียนรู้ในการฝึกทักษะอาชีพ/เสริมประสบการณ์

- ชี้แนะ ให้ข้อมูลคำแนะนำในการประกอบอาชีพ

- ตรวจสอบทิศทางการเรียนรู้อาชีพของนักเรียน

- ประสานผู้ปกครอง/โรงเรียน

- ระวังระวังความปลอดภัยของนักเรียน

สรุปได้ว่า ปัจจัยที่สนับสนุนการพัฒนาทักษะอาชีพเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียน
ของนักเรียนให้ประสบความสำเร็จและมีประสิทธิภาพนั้น มีหลากหลายปัจจัย เช่น ทัศนคติของ
ผู้บริหารที่มุ่งจัดการศึกษา และกำหนดนโยบายให้สอดคล้องกับบริบทของผู้เรียนและสถานศึกษา
การเชื่อมโยงความรู้จากครูผู้สอน ความทุ่มเทเสียสละของครูในโรงเรียนที่ต้องการให้เด็ก
สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้มีคุณภาพชีวิตที่ดี ผู้ปกครองที่สนับสนุน ตลอดจนการสนับสนุนจากสถาน
ประกอบการหรือความสัมพันธ์อันดีกับหน่วยงานทางการศึกษาอื่นหรือเครือข่ายองค์กรภายนอก
เป็นต้น

4. แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการประเมินโครงการ

4.1 ความหมายของการประเมินโครงการ

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (2546 : 270) ได้ให้จำกัดความของ
โครงการว่า หมายถึง แผนหรือเค้าโครงที่กำหนดไว้ โครงการเป็นศัพท์ที่ตรงกับคำใน
ภาษาอังกฤษว่า “Project” ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งหรือระดับหนึ่งของแผนงาน (Plan) บางตำราถือว่า
มีความหมายเช่นเดียวกับว่า “Program” ซึ่งมีหมายถึงแผนงานที่มีรายละเอียดขั้นตอนการปฏิบัติงานชัดเจน

สมคิด พรหมจ้อย (2550 : 23) ให้ความหมายว่าหมายถึงหน่วยงานของแผนงานหรือกลุ่มของกิจกรรมที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันเพื่อการบรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้แม้ขณะเด่นชัดมีระยะเริ่มต้นและสิ้นสุดที่แน่นอนและมักจะเป็นงานพิเศษที่ต่างไปจากงานประจำโครงการจะประกอบด้วยงานและกิจกรรม

พิชิต ฤทธิจุฑา (2557) ได้ให้ความหมายของคำว่าโครงการว่าโครงการคือการกำหนดแนวทางในการแก้ปัญหาหรือพัฒนาที่มีวัตถุประสงค์แห่งชาติมีกิจกรรมที่ทำให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างเหมาะสมมีการจัดสรรทรัพยากรอย่างประหยัดและมีประสิทธิภาพมีเวลาเริ่มต้นและสิ้นสุดของงาน โครงการประกอบด้วยกิจกรรมต่างๆ ที่มีความสัมพันธ์กันและมีเป้าหมายเดียวกัน

พิชญ์ พงศรี (2550 : 156) ได้บ่งชี้ถึงคำว่า “โครงการ” มีลักษณะเฉพาะที่จัดทำขึ้นเพื่อเสริมการดำเนินงานในสภาพปกติ โดยมีจุดมุ่งหมาย เป้าหมาย กิจกรรมและระยะเวลาสิ้นสุดที่แน่นอน และจะไม่ทำซ้ำซ้อนอีก ซึ่งอาจยกเว้นถ้ามีการปรับให้ต่างจากเดิม จึงสรุปได้ว่า โครงการไม่ใช่งานประจำตามปกติ ที่มีลักษณะเป็นโปรแกรมที่กำหนดไว้ตลอด แต่จะช่วยเสริมงานปกติให้บรรลุจุดมุ่งหมายได้

สรุปว่า โครงการ หมายถึง กิจกรรมหรือแผนงานที่จัดทำขึ้นโดยมีจุดมุ่งหมาย เป้าหมาย กิจกรรมและระยะเวลาสิ้นสุดที่แน่นอน เพื่อเสริมการดำเนินงานในสภาพปกติให้บรรลุจุดมุ่งหมายยิ่งขึ้น

ความหมายของการประเมินโครงการ

พิชญ์ พงศรี (2550 : 168) กล่าวว่า การประเมินโครงการ เป็นการประเมินผลสรุปหลังจากโครงการสิ้นสุดแล้ว อาจเป็นการสิ้นสุดตามช่วงระยะเวลาที่กำหนดทำกิจกรรม หรือสิ้นสุดระยะช่วงต่อตามปีงบประมาณ เพื่อพิจารณาความสำเร็จของโครงการอันนำไปสู่การตัดสินใจเลิกหยุดหรือดำเนินโครงการต่อ โดยนำข้อมูลสารสนเทศมาปรับปรุงการดำเนินโครงการในโอกาสต่อไปถ้าไม่ยกเลิก

เกรียงไกร ดันเจีย (2552 : 65) ได้สรุปแนวคิดเกี่ยวกับความหมายของการประเมินโครงการไว้ว่า การประเมินโครงการ หมายถึง กระบวนการในการเก็บรวบรวมข้อมูลวิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นระบบของการดำเนินโครงการ เพื่อนำมาเป็นข้อมูลพื้นฐานในการตัดสินใจคุณค่าของโครงการ ว่าบรรลุตามวัตถุประสงค์ของโครงการมากน้อยเพียงใด และควรยุติหรือพัฒนาต่อไปอย่างไร

วาริตดา บุญสุต (2555 : 74) ได้สรุปแนวคิดเกี่ยวกับความหมายของการประเมินโครงการไว้ว่า การประเมินโครงการ หมายถึง กระบวนการที่มีระบบแบบแผนชัดเจนโดยมีการเก็บ

รวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อให้ได้ข้อสรุปข้อมูลสารสนเทศอันนำไปสู่การตัดสินใจคุณค่าของโครงการว่าบรรลุตามวัตถุประสงค์ของโครงการมากน้อยเพียงใด และควรยุติหรือพัฒนาต่อไปอย่างไร

เชาว์ อินไฮ (2553:19) ให้ความหมายของการประเมินโครงการว่า หมายถึง กระบวนการพิจารณาตัดสินใจคุณค่าโดยการค้นคว้า เก็บรวบรวมข้อมูลต่างๆ จากชุดของกิจกรรมที่จัดขึ้นอย่างมีระบบมาประกอบการตัดสินใจ ตีค่าผลการดำเนินการนั้นว่าบรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่ใช่เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการจัดการโครงการประกอบไปด้วย 5 องค์ประกอบ คือ ปัจจัยนำเข้า (Input) การดำเนินการ (Transformation) ผลผลิต (Output) ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) และ สภาพแวดล้อม (Environment)

สรุปได้ว่า การประเมินโครงการ หมายถึง กระบวนการศึกษาค้นคว้าเก็บรวบรวมมูลตีความข้อเท็จจริงต่างๆ ของโครงการที่มีระบบแบบแผนชัดเจน และวิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นระบบเพื่อนำมาเป็นข้อมูลพื้นฐานในการตัดสินใจคุณค่า จุดเด่น จุดด้อย ของโครงการว่าบรรลุตามวัตถุประสงค์ของโครงการมากน้อยเพียงใด รวมทั้งสรุปข้อสนเทศที่เป็นประโยชน์ในการตัดสินใจและแสวงหาทางเลือกที่เหมาะสม

4.2 ความสำคัญของการประเมินโครงการ

ความสำคัญและประโยชน์ของการประเมินโครงการ มีนักวิชาการ ได้กล่าวถึงความสำคัญของการประเมิน โครงการไว้หลายประเด็น ดังต่อไปนี้

เกรียงไกร ต้นเจีย (2552 : 65) ได้สรุปแนวคิดความสำคัญและประโยชน์ของการประเมินผลโครงการ ว่าช่วยให้ผู้บริหารโครงการทราบถึงข้อมูลและสารสนเทศต่างๆ ทราบถึงจุดเด่น จุดด้อย ของโครงการ การใช้ทรัพยากรเป็นไปอย่างคุ้มค่าหรือเกิดประโยชน์ สามารถดำเนินการแก้ไขได้ทันเวลาที่และการนำไปใช้ในการตัดสินใจและวินิจฉัยว่าจะดำเนินงานโครงการต่อไปอย่างไร

พิสนุ พองศรี (2550:169) ได้อธิบายถึงบทบาทของการประเมินโครงการว่ามีบทบาทสำคัญที่จะช่วยการตัดสินใจเกี่ยวกับอนาคตโครงการภายใต้สารสนเทศที่ถูกต้อง ครบคลุมและถือว่าสิ้นสุดแล้ว ข้อสรุปที่ได้จะชัดเจนและแสดงถึงความโปร่งใสในการดำเนินงานของผู้รับผิดชอบทุกฝ่าย เป็นการตอบสนองหลักการบริหารจัดการที่ดีหรือธรรมาภิบาล

สมคิด พรหมจ้อย (2550:49) ได้กล่าวถึงความสำคัญหรือคุณประโยชน์ของการประเมินโครงการว่ามีประโยชน์และสำคัญ 4 ประการ คือ

1. ช่วยให้เห็นแนวทางหรือกรอบความคิดในการประเมิน การเรียนรู้เรื่องรูปแบบการประเมินที่หลากหลาย จะทำให้เกิดประสบการณ์ในการตัดสินใจเลือกใช้รูปแบบการประเมินได้อย่างเหมาะสมกับสิ่งที่มุ่งประเมิน
2. ช่วยให้การกำหนดวัตถุประสงค์ของการประเมินมีความชัดเจนและครอบคลุม เนื่องจากรูปแบบการประเมินแต่ละรูปแบบมีกรอบความคิดเชิงเหตุผล
3. ช่วยในการกำหนดตัวแปรหรือประเด็นสำคัญในการประเมินได้อย่างชัดเจน
4. ทำให้ผลงานการประเมินมีความเป็นระบบ ครอบคลุม เป็นที่ยอมรับและสื่อความหมายได้ชัดเจน

วรัตตา บุญสุต (2555 : 76) ได้สรุปความสำคัญและประโยชน์ของการประเมินผลโครงการ ไว้ว่า ช่วยให้ผู้รับผิดชอบโครงการทราบผลการดำเนินงานโครงการว่าบรรลุวัตถุประสงค์มากน้อยเพียงใด ใช้ทรัพยากรคุ้มค่าหรือไม่ อีกทั้งการประเมินช่วยป้อนข้อมูลกลับทำให้ทราบปัญหาอุปสรรคในการดำเนินโครงการและทำให้มีสารสนเทศที่ถูกต้อง ครอบคลุม เพื่อประกอบการตัดสินใจเกี่ยวกับอนาคตโครงการ การได้มาซึ่งสารสนเทศที่ดีจะต้องมีขั้นตอนการประเมินผลโครงการที่มีคุณภาพ

กัลยา ศรีวิเชียร (2557 : 15) ได้สรุปไว้ว่า การประเมินโครงการมีความสำคัญยิ่งเปรียบเสมือนเข็มทิศของการดำเนินโครงการ ทำให้ทราบว่าควรดำเนินโครงการไปในทิศทางใด เนื่องจากการประเมินโครงการทำให้ทราบข้อมูลต่าง ๆ เพื่อนำไปประกอบการตัดสินใจที่จะดำเนินการต่อไป หรือยุติโครงการ โดยการประเมินโครงการ มีความสำคัญ ดังนี้ 1) ช่วยในการกำหนดวัตถุประสงค์ให้มีความชัดเจนเหมาะสม 2) ทำให้ทราบว่าผลการดำเนินงานนั้นบรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่ 3) ทำให้ทราบถึงข้อดีและข้อบกพร่องต่าง ๆ ของวิธีการดำเนินงาน ซึ่งจะใช้เป็นแนวทางในการกำหนดวิธีการดำเนินงานที่เหมาะสมในครั้งต่อไป 4) ทำให้ทราบว่าผลการดำเนินงานโครงการมีประสิทธิภาพหรือไม่คุ้มค่ากับการลงทุน หรือไม่ 5) เป็นการเร่งรัดปรับปรุงการดำเนินงานให้เกิดประสิทธิภาพ และช่วยควบคุมการดำเนินงานให้มีคุณภาพได้

มนตา ดุลย์เมฆาการ และคนอื่นๆ (2560 : 47) ข้อดีของการประเมินคือ เป็นการสร้างขวัญกำลังใจให้ผู้ปฏิบัติงานตามโครงการมิใช่เป็นการควบคุมบังคับบัญชา แต่เป็นการศึกษาวิเคราะห์เพื่อการปรับปรุงแก้ไข และเสนอแนะวิธีใหม่ๆ เพื่อใช้ในการปฏิบัติงานในโครงการ อันจะนำมาซึ่งผลประโยชน์ที่ดีและเป็นที่ยอมรับ ทำให้ผู้ปฏิบัติมีกำลังใจ พึงพอใจ และกระตือรือร้นที่จะปฏิบัติงานมากขึ้น ท้ายสุด การประเมินโครงการจะช่วยให้ผู้บริหารโครงการตัดสินใจได้ดีและถูกต้องมากขึ้น เพราะการประเมินโครงการทำให้ผู้บริหารทราบถึง อุปสรรค ปัญหา ข้อดี ข้อเสีย ความเป็นไปได้และแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขการดำเนินโครงการ ทำให้

สามารถตัดสินใจได้ว่าจะดำเนินโครงการนั้นต่อไปหรือไม่อย่างไร นอกจากนั้น ผลการประเมินยังอาจใช้เป็นข้อมูลสำคัญในการวางแผนหรือกำหนดนโยบายของผู้บริหารอีกด้วย

สรุปได้ว่า ความสำคัญและประโยชน์ของการประเมินผลโครงการ ช่วยให้ผู้บริหารโครงการทราบถึงข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริง อุปสรรค ปัญหา ข้อดี ข้อเสีย ความเป็นไปได้และแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขการดำเนินโครงการ ทำให้สามารถตัดสินใจได้ว่า สิ่งที่ควรพัฒนาของโครงการ การใช้ทรัพยากรคุ้มค่า หรือไม่หรือเกิดประโยชน์อย่างไร อีกทั้งการประเมินยังช่วยทำให้ทราบปัญหาอุปสรรคในการดำเนินโครงการ การวิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นระบบ สามารถนำไปใช้ในการตัดสินใจดำเนินการปรับปรุงหรือยุติโครงการนั้นไว้ หรือวินิจฉัยว่าจะดำเนินงานโครงการต่อไปอย่างไรให้บรรลุวัตถุประสงค์แล้วเกิดประโยชน์สูงสุด

4.3 แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการประเมินโครงการ

การประเมินมีแนวคิดพื้นฐานมาจากระบบเสรีประชาธิปไตยที่ว่าทุกสิ่งสามารถตรวจสอบและปรับปรุงได้ เพื่อเป็นการสร้างสรรค์และพัฒนาสังคมที่สอดคล้องกับหลักประชาธิปไตย ซึ่งในปัจจุบันการดำเนินการหรือบริการจัดการที่ดีตามหลักธรรมาภิบาล ต้องมีความรับผิดชอบโปร่งใสพร้อมให้ตรวจสอบได้โดยอาศัยการประเมินเป็นกลไกสำคัญ ซึ่งนักการศึกษาได้กล่าวถึงแนวคิดของการประเมินไว้ดังนี้

สุวิมล ว่องวาณิช (2550) ได้สรุปและเขียนไว้ในหนังสือเกี่ยวกับแนวคิดของการสังเคราะห์งานประเมินความต้องการจำเป็นในประเทศไทย พบว่า ยังไม่มีหน่วยงานหรือองค์กรใดที่นำแนวคิดดังกล่าวไปประยุกต์ใช้เพื่อการวางแผนและตัดสินใจเชิงนโยบาย แต่มีการกล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับการประเมินอภิมาน งานวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น (Meta evaluation of needs assessment research) ที่เสนอแนะมองว่า การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็นมีลักษณะเหมือนการวิจัยประเมินผลทั่วไป และการประเมินคุณภาพของการวิจัยประเมินความต้องการจำเป็นสามารถนำเกณฑ์การประเมินคุณภาพงานวิจัยมาตรวจสอบคุณภาพของการดำเนินงานวิจัย ส่วนในต่างประเทศ ได้มีการใช้คำว่า “Metaneeds assessment” ในบทความของ Prof. Dr. John Gaber แห่ง Department of Sociology and Public Policy Program, University of Arkansas โดยใช้ชื่อบทความว่า Meta-needs assessment และได้รับ การตีพิมพ์ในวารสาร Evaluation and Program Planning ในปี ค.ศ. 2000 โดย Gaber ได้กล่าวไว้ว่า Meta-needs assessment หมายถึง เทคนิคการทบทวนเอกสารและงานวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพที่เกี่ยวข้องกับความต้องการจำเป็นในเรื่องเดียวกัน ซึ่งมีลักษณะที่แตกต่างจากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยโดยทั่วไป (Literature review) เนื่องจากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยส่วนใหญ่ทำให้ทราบบริบท (Context) หรือกรอบแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อวิจัยที่ต้องการศึกษา ในขณะที่เอกสารและงานวิจัยที่นำมาวิเคราะห์สังเคราะห์

ด้วยเทคนิค Meta-needs assessment เป็นเอกสารที่ให้ข้อมูลและสารสนเทศด้านการประเมิน จากบทความดังกล่าว Gaber ได้นำเสนอตัวอย่างของการนำแนวคิดเรื่อง Meta-needs assessment ไปสู่การปฏิบัติจริง

กัลยา ศรีวิเชียร (2557:16 อ้างถึงใน Weiss: 1972) กล่าวว่า การประเมินโครงการมีความมุ่งหมายที่สอดคล้องกัน คือ การนำผลการประเมินมาพิจารณาตัดสินใจในเรื่องสำคัญต่อไปนี้

1. เพื่อตัดสินใจว่าควรยุติหรือนำแผนนั้นไปดำเนินการต่อไป
2. เพื่อให้มีแผนเช่นนี้เพิ่มมากขึ้น หรือให้มีการขยายผลต่อไปอย่างกว้างขวาง
3. เพื่อพิจารณาเพิ่มหรือลดกลยุทธ์และเทคนิคต่าง ๆ
4. เพื่อปรับปรุงแก้ไขแนวทางและวิธีการปฏิบัติงานให้ก้าวหน้าและเหมาะสมยิ่งขึ้น
5. เพื่อพิจารณาตัดสินใจในการคัดเลือกแผนที่ดีมีประสิทธิภาพมากกว่าไว้และตัดแผนที่มีประโยชน์และคุ้มค่าน้อยกว่าออกไป
6. เพื่อเป็นการตรวจสอบหรือพิสูจน์ทฤษฎีและวิธีการปฏิบัติต่าง ๆ ทางด้านแผนว่าควรจะยอมรับหรือปฏิเสธ เพราะใช้ได้ผลหรือไม่ได้ผลแล้ว

กัลยา ศรีวิเชียร (2557 : 16 อ้างถึงใน Rossi and Freeman : 1982) กล่าวว่า การประเมินโครงการมีความมุ่งหมายตามเหตุผลดังต่อไปนี้

1. เพื่อพิจารณาถึงคุณค่าและคาดคะเนคุณประโยชน์ของโครงการ
2. เพื่อเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารโครงการ
3. เพื่อเป็นการตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไขการดำเนินโครงการ
4. เพื่อเป็นการวิเคราะห์ข้อดี ข้อเสีย หรือข้อจำกัดของโครงการ เพื่อตัดสินใจในการสนับสนุนโครงการ
5. เพื่อเป็นการตรวจสอบว่าการดำเนินโครงการบรรลุถึงเป้าหมายมากน้อยเพียงใด จากจุดมุ่งหมายของการประเมินโครงการที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น

กัลยา ศรีวิเชียร (2557 : 16) กล่าวว่า การประเมินโครงการมีจุดมุ่งหมายสำคัญอย่างน้อย 3 ประเด็น คือ

1. เพื่อตรวจสอบว่าการดำเนินงานของโครงการบรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่อย่างไร
2. เพื่อเป็นการตรวจสอบข้อบกพร่อง ข้อดีข้อเสีย เสียของโครงการ และนำไปปรับปรุงแก้ไขการดำเนินโครงการ
3. เพื่อเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารโครงการ

เชาว์ อินไฮ (2553 : 1) กล่าวว่า การทำงานให้ประสบความสำเร็จ นอกจากมีเป้าหมายและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ตามที่กำหนดไว้อย่างเคร่งครัดแล้ว กิจกรรมหนึ่งที่มีความสำคัญ และ

ขาดไม่ได้คือการประเมิน ซึ่งจะช่วยให้ทราบผลการดำเนินงานว่าบรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่ ควรจะปรับปรุงขั้นตอนของกิจกรรม ในขั้นตอนใด หรือควรยุติล้มเลิกโครงการก่อนที่จะทำให้เกิดความเสียหายต่อหน่วยงาน องค์กร และประเทศชาติ นอกจากนี้ในปัจจุบันเป็นยุคของข้อมูลข่าวสาร โลกไร้พรมแดน การเปิดเผยข้อมูลการทำงานต่อสาธารณชนเป็นสิ่งที่จำ เป็น การประเมินจะช่วยทำให้ทราบจุดอ่อน จุดแข็ง จุดที่ควรพัฒนา จึงทำให้หน่วยงานองค์กรต่าง ๆ สามารถปรับปรุงพัฒนา งานของตนเองให้ก้าวหน้าทันสมัย และทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่เข้ามาอย่างรวดเร็ว

พิชญ ฟองศรี(2549 : 8) กล่าวว่า ในปัจจุบันการประเมินเข้ามามีบทบาททุกภาพ ส่วนของสังคม โดยเฉพาะสังคมประชาธิปไตย เนื่องจากการยอมรับมากขึ้นว่าเป็นกลไก สำคัญในการที่จะพัฒนาสิ่งที่จะประเมินได้ จึงอาจกล่าวได้ว่าไม่มีบุคคลหรือองค์การใดหลีกเลี่ยง การประเมินได้ ทุกคนทุกแห่งต้องอยู่กลางแจ้ง หรือในที่สว่าง พร้อมให้ผู้เกี่ยวข้องตรวจสอบ ประเมินได้เสมอ ดังที่ทราบกันทั่วไป แม้แต่องค์กรที่ทำหน้าที่ประเมินผู้อื่นซึ่งเป็นองค์กรอิสระ หรือองค์การมหาชนเช่นสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การ มหาชน) หรือ สมศ. ก็ต้องได้รับการประเมินจากบุคคลหรือองค์การอื่นๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน เช่น การประเมินโดยคณะกรรมการการศึกษาสภาผู้แทนราษฎร หรือคณะกรรมการของวุฒิสภา และรับการประเมินจากบริษัททริส (TRIS) เป็นต้น

จากที่กล่าวมาเกี่ยวกับแนวคิดของการประเมิน สรุปได้ว่า การประเมินสอดคล้องกับ หลักประชาธิปไตย ทุกคนทุกกลุ่มหรือทุกองค์การสามารถที่จะประเมินซึ่งกันและกันได้ ซึ่งการ ประเมินเข้ามามีบทบาททุกภาพส่วนของสังคม โดยเฉพาะสังคมประชาธิปไตย เนื่องจากการ ยอมรับมากขึ้นว่าเป็นกลไกสำคัญในการที่จะพัฒนาสิ่งที่จะประเมินได้ จึงอาจกล่าวได้ว่าไม่มีบุคคล หรือองค์การใดหลีกเลี่ยงการประเมินได้ ทุกคนทุกแห่งต้องพร้อมให้ผู้เกี่ยวข้องตรวจสอบประเมิน ได้เสมอ โดยมุ่งเน้นประเมินเพื่อตัดสินคุณค่าของสิ่งที่ประเมิน และเพื่อแสวงหาสารสนเทศที่เป็น ประโยชน์ต่อการตัดสินใจ

4.4 ประเภทของการประเมินโครงการ

พิชิต ฤทธิจรูญ (2557) การประเมินโครงการแบ่งได้หลายประเภทขึ้นอยู่กับเกณฑ์ที่ ใช้เป็นหลักซึ่งประเภทของการประเมินในที่นี้มีด้วยกัน 4 ลักษณะคือแบ่งด้วยการจำแนกตามลำดับ เวลา วัตถุประสงค์ของการประเมิน สิ่งที่ถูกประเมินและหลักยึดในการประเมินซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1. แบ่งตามลำดับเวลาการบริหารโครงการจำแนกการประเมินเป็น 3 ประเภทคือ

1.1 การประเมินก่อนเริ่มโครงการหรือก่อนนำโครงการไปปฏิบัติเป็นการ ประเมินที่อยู่ในขั้นตอนของการวางแผนโครงการโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อการวิเคราะห์ข้อมูลต่างๆ

ก่อนลงมือดำเนินการจัดทำโครงการซึ่งอาจทำได้ใน 2 ลักษณะคือ 1 การศึกษาความเหมาะสมของโครงการโดยอาจใช้เทคนิคของการสำรวจความต้องการหรืออาจใช้เทคนิคของการศึกษาความเป็นไปได้ของโครงการที่ทำให้มีความเป็นไปได้ทั้งในการปฏิบัติจริง 2 การวิเคราะห์โครงการหรือการประเมินร่างโครงการเป็นการพิจารณาเอกสารโครงการเพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของสิ่งที่กำหนดความสอดคล้องระหว่างข้อต่างๆ ตั้งแต่หลักการและเหตุผลวัตถุประสงค์เป้าหมายที่กำหนดการเป็นต้นเพื่อให้โครงการที่เสนอมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

1.2 การประเมินขณะดำเนินงานเป็นการประเมินที่จัดทำขึ้นระหว่างกรดำเนินการโครงการ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อการศึกษาความก้าวหน้าของโครงการเป็นช่วงช่วงและเพื่อดูว่าการดำเนินโครงการได้เป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้หรือไม่มีปัญหาหรืออุปสรรคอย่างไรในแต่ละช่วงของการดำเนินงานข้อมูลสารสนเทศที่จะนำไปใช้เพื่อการปรับปรุงการดำเนินโครงการเพื่อมีความเหมาะสมมากยิ่งขึ้นในช่วงระยะเวลาต่อไปการประเมินขณะดำเนินงานนี้ต้องอาศัยกลไกของระบบการกำกับติดตามงานมาช่วยจึงทำให้การประเมินเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

1.3 การประเมินหลังการดำเนินงานเป็นการประเมินที่จัดทำขึ้นเมื่อการดำเนินโครงการเสร็จสิ้นแล้ว โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อตรวจสอบว่าเมื่อได้นำเนินโครงการจนสิ้นสุดและได้รับความสำเร็จตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้มากน้อยเพียงใดตลอดจนการติดตามตรวจสอบผลกระทบหรือผลข้างเคียงว่ามีอะไรเกิดขึ้นตามมาอีกบ้าง

2. แบ่งตามวัตถุประสงค์ของการประเมินจำแนกการประเมินเป็น 2 ประเภทคือ

2.1 การประเมินความก้าวหน้าของโครงการเป็นการประเมินขณะที่โครงการดำเนินดำเนินการอยู่โดยมุ่งตรวจสอบควบคุมกำกับดูแลการดำเนินงานตลอดจนการศึกษาความก้าวหน้าปัญหาอุปสรรคและข้อบกพร่องต่างๆในระหว่างกรดำเนินโครงการเพื่อนำผลการประเมินมาใช้ในการปรับปรุงแก้ไข

2.2 การประเมินผลรวมสรุปเป็นการประเมินหลังจากเสร็จสิ้นโครงการและเป็นการประเมินผลสัมฤทธิ์ของโครงการเพื่อตรวจสอบโครงการประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่กำหนดไว้มากน้อยเพียงใดและเป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจว่าควรยุติโครงการดำเนินโครงการต่อไปหรือปรับขยายโครงการในช่วงระยะต่อไป

3. แบ่งตามสิ่งที่ถูกประเมินจำแนกการประเมินเป็น 4 ประเภทคือ

3.1 การประเมินบริบทหรือสภาพแวดล้อมเป็นการประเมินเกี่ยวกับนโยบายเป้าหมายสภาพเศรษฐกิจและสังคมปัญหาและความต้องการของบุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับโครงการว่ามีความสอดคล้องเพื่อการจัดทำโครงการหรือไม่ตลอดจนทรัพยากรและข้อจำกัดต่างๆในการดำเนินโครงการ

3.2 การประเมินปัจจัยเบื้องต้นเป็นการประเมินความพร้อมทั้งในเชิงคุณภาพและความพอเพียงของทรัพยากรต่างๆ เรื่องโครงการว่ามีทรัพยากรพร้อมที่จะดำเนินโครงการได้หรือไม่สารสนเทศที่ได้นำมาใช้ในการตัดสินใจเกี่ยวกับวิธีการของการใช้ทรัพยากรต่างๆ เพื่อให้การดำเนินโครงการสามารถบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

3.3 การประเมินกระบวนการเป็นการประเมินขณะดำเนินงานหรือประเมินความก้าวหน้าของโครงการสารสนเทศที่ได้นำมาใช้ในการตัดสินใจเพื่อการปรับปรุงการดำเนินโครงการ

3.4 การประเมินผลผลิตหรือผลงานเป็นการประเมินหลังจากการดำเนินโครงการสิ้นสุดและประกอบด้วยการประเมินผลลัพธ์โดยพิจารณาจากปริมาณและคุณภาพของผลผลิตเปรียบเทียบกับวัตถุประสงค์ของโครงการและการประเมินผลกระทบโดยเปรียบเทียบกับวัตถุประสงค์ของแผนงานหรือองค์การ สารสนเทศที่ได้นำมาใช้ในการตัดสินใจว่าคงโครงการไว้หรือขยายหรือยกเลิกโครงการ

4. แบ่งตามหลักคิดในการประเมินจำแนกเป็นการประเมินด้วยกัน 2 แบบ คือ

4.1 การประเมินที่คืนวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของโครงการหรืองานเป็นเกณฑ์ในการประเมินที่ตัดสินคุณค่าของโครงการจากการเปรียบเทียบผลของโครงการกับผลที่คาดหวังตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของโครงการ

4.2 การประเมินที่ไม่อิงวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของโครงการเป็นการประเมินที่ไม่จำเป็นต้องกำหนดเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของการประเมินให้สอดคล้องกับเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของโครงการกล่าวคือการตัดสินคุณค่าของโครงการควรเน้นที่การตีค่าของผลทั้งหมดที่เกิดขึ้นจากโครงการซึ่งประกอบด้วยการประเมินผลที่คาดหวังตามเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของโครงการและผลที่ไม่ได้คาดหวัง

สตัฟเฟิลบีม และเวบสเตอร์ (Stufflebeam and Webster, 1980 : 5-20 อ้างถึงในคู่มือลัคนาสิโรรัตน์, 2550 : 24-25) ได้จำแนกการประเมินทางการศึกษาออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. การประเมินเทียม (Pseudo Evaluation) ได้แก่ การประเมินที่ผลการประเมินให้ค่าบวกหรือลบต่อวัตถุประสงค์หรือเรื่องที่ศึกษา โดยไม่ต้องจองกับคุณค่าที่แท้จริงของเรื่องนั้น แบ่งเป็น 2 ประเภทย่อยๆ คือ แบบที่ถูกการเมืองควบคุม (ประเมินเพื่อรับหรือรักษาอิทธิพลอำนาจหรือเงินตรา) และแบบที่เกี่ยวข้องกับการเมือง (ประเมินเพื่อให้เกิดภาพพจน์ที่ดีต่อเรื่องนั้น)

2. การประเมินกึ่งจริง (Quasi Evaluation) เป็นการประเมินที่อาศัยคำถามที่เฉพาะเจาะจงวิธีการมีระบบพอสมควร แต่อาจจะไม่ได้วัดคุณค่าของเรื่องนั้นก็ได้ แบ่งออกเป็น 5 ประเภทย่อยๆ คือ

แบบที่เป็นปรนัย แบบที่อิงหลักการคุ่มค่า (การลงทุนกับผลที่ได้รับ) แบบวิจัยเชิงทดลอง แบบที่มีโปรแกรมการตรวจสอบและแบบที่มีระบบข้อมูลการจัดการ

3. การประเมินที่แท้จริง (True Evaluation) เป็นการประเมินที่มุ่งศึกษาคุณค่าของเรื่องหรือสิ่งนั้นๆ ที่แบ่งออกเป็น 6 ประเภทย่อยๆ คือ การให้เครดิตหรือประกาศนียบัตรการศึกษา เพื่อนโยบายการศึกษาเพื่อการตัดสินใจ การศึกษาในด้านผู้บริโภคร (เพื่อบริการ) การศึกษาโดยใช้ลูกค้าเป็นศูนย์กลาง (คุณค่าของกิจกรรม) และการศึกษาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ

นอกจากการแบ่งประเภทการประเมินโครงการดังกล่าวมาแล้ว การประเมินยังอาจแบ่งออกได้อีก 3 ประเภท ตามระยะเวลาที่ทำการประเมิน ดังนี้

1. การประเมินระหว่างการดำเนินงาน เป็นการประเมินเพื่อติดตามดูผลผลิตของโครงการนั้นๆ ที่กำลังดำเนินอยู่ การประเมินประเภทนี้ให้ข้อมูลเชิงวิเคราะห์ที่จำเป็นแก่ผู้จัดการโครงการ และผู้ตัดสินใจเพื่อปรับนโยบาย วัตถุประสงค์ ตลอดจนการจัดการทรัพยากรของโครงการ ผลจากการประเมินระหว่างการดำเนินงานนี้ อาจจะทำให้สารสนเทศที่เป็นประโยชน์สำหรับการวางแผนโครงการใหม่ได้ด้วย

2. การประเมินเมื่อสิ้นสุดโครงการ เป็นการประเมินเพื่อวิเคราะห์ ผลผลิตทั้งหมดที่เกิดขึ้นเมื่อสิ้นสุดโครงการ การประเมินประเภทนี้จะให้สารสนเทศที่จำเป็นทั้งหมดแก่ผู้ตัดสินใจและผู้วางแผน สำหรับใช้เพื่อการวางแผน สำหรับใช้เพื่อการวางแผนโครงการใหม่ และเพื่อเป็นแนวทางในการประเมินในอนาคตไป

3. การประเมินย้อนหลัง เป็นการประเมินเพื่อตรวจสอบย้อนหลังเมื่อโครงการสิ้นสุดไปแล้วในช่วงระยะเวลาหนึ่งว่าจะมีผลกระทบจากโครงการหรือไม่อย่างไร

วาร์ตคา บุญสุด (2555 : 79) ได้สรุปไว้ว่า ประเภทของการประเมินโครงการมีหลายประเภท ซึ่งแต่ละประเภทมีหลักการ แนวคิด และวิธีการประเมินที่แตกต่างกันออกไป ผู้บริหารโครงการสามารถเลือกใช้ได้ตามความเหมาะสม โดยมุ่งตรวจสอบการดำเนินโครงการเพื่อให้ได้ข้อมูลสารสนเทศที่แท้จริงในการตัดสินใจ การบริหารโครงการอาจมีการคัดแปลง ปรับปรุงแนวคิด และวิธีการประเมินให้มีความสอดคล้องกับสภาพปัญหาและวัตถุประสงค์โครงการ

เชาว์ อินโย (2553 : 13-16) ได้กล่าวถึงประเภทของการประเมินไว้ 5 ประเภท ดังนี้

1. แบ่งตามวัตถุประสงค์ของการประเมิน แบ่งได้ 2 ประเภท ดังนี้

1.1 การประเมินความก้าวหน้า (Formative Evaluation) การประเมินแบบนี้เป็นการ ประเมินระหว่างการดำเนินงานซึ่งควบคู่ไปกับการดำเนินงานของโครงการโดยพิจารณาความก้าวหน้าของสิ่งที่ประเมินว่าจำเป็นต้องมีการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงส่วนใดอีก ทั้งรวบรวม

ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ สำหรับการปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้เกิดความเหมาะสมและทำให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพ

1.2 การประเมินสรุป (Summative Evaluation) เป็นการประเมินผลเมื่อการดำเนินงานได้สิ้นสุดลงแล้วทำการตรวจสอบว่าโครงการได้บรรลุผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้หรือไม่เพียงใด ผลที่เกิดขึ้นได้ใช้ทรัพยากรไปอย่างเพียงพอคุ้มค่าหรือไม่และทรัพยากรเพียงพอกับความต้องการของผู้รับบริการหรือไม่มีผลกระทบ (Impact) หรือผลที่ไม่ได้คาดหวังหรือผลพลอยได้ (Side Effects) อะไรบ้าง

2. แบ่งตามช่วงเวลาของการประเมิน แบ่งได้ 8 ประเภท ดังนี้

2.1 การประเมินความต้องการจำเป็น (Needs Assessment) เป็นการประเมินเบื้องต้นก่อนที่จะจัดทำโครงการ ความต้องการจำเป็น คือความแตกต่างระหว่างสิ่งที่จะต้องเป็นกับสภาพที่เป็นอยู่ ทำให้เกิดความจำเป็นในการจัดทำโครงการขึ้น สามารถตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมายการประเมินความต้องการจำเป็น มีประโยชน์ในการกำหนดนโยบายและการวางแผน

2.2 การประเมินความเป็นไปได้ (Feasibility Evaluation) เป็นการศึกษาสภาพความพร้อมด้านต่าง ๆ ในการจัดทำโครงการวิเคราะห์ถึงปัจจัยที่จำเป็นต่อความสำเร็จในการทำโครงการ เช่น ด้านกำลังคน เทคนิค สภาพภูมิศาสตร์สิ่งแวดล้อม สังคม เศรษฐกิจ ฯลฯ เป็นขั้นตอนที่ควรกระทำก่อนการเขียนโครงการ

2.3 การประเมินปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation) เป็นการประเมินทรัพยากรที่จำเป็นที่จะนำมาใช้ในการดำเนินโครงการว่ามีความเป็นไปได้มีความเหมาะสมและเพียงพอหรือไม่ ทรัพยากรที่จำเป็นได้แก่ งบประมาณ บุคลากร วัสดุอุปกรณ์ เวลา กลุ่มเป้าหมาย เทคโนโลยี และแผนการดำเนินงาน

2.4 การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) เป็นการประเมินการบริหารโครงการ การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของโครงการ การนำปัจจัยนำเข้าของโครงการมาใช้เหมาะสมหรือไม่ มีประโยชน์ในการค้นหาจุดเด่นหรือจุดด้อยของโครงการ

2.5 การประเมินผลผลิต (Output/Product Evaluation) เป็นการประเมินผลที่ได้จากโครงการว่าเป็นไปตามวัตถุประสงค์หรือไม่คุ้มค่าเพียง โดยนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ ผลการประเมินจะทำให้ได้สารสนเทศในการพิจารณาตัดสินใจดี ปรับ ขยาย โครงการ

2.6 การประเมินผลลัพธ์หรือผลกระทบ (Outcome/Impact Evaluation) เป็นการประเมินผลการดำเนินงานจากโครงการที่จัดทำขึ้น ก่อให้เกิดผลอื่นใดเกิดขึ้นตามมาหรือไม่ เป็นทั้งผลที่คาดหวังและไม่คาดหวัง และทั้งในทางที่ดีและไม่ดี

2.7 การประเมินการติดตาม (Follow up Evaluation) เป็นการดำเนินงานประเมินสิ้นสุด การดำเนินงานไปแล้วระยะหนึ่ง เช่น อาจเป็น 6 เดือน 1 ปีหรือ 2 ปี เพื่อดูผลที่ได้จากการดำเนินงานโครงการต่าง ๆ ได้อย่างชัดเจนขึ้น

2.8 การประเมินอภิมาน (Meta Evaluation) เป็นการประเมินงาน พิจารณาคัดสินคุณภาพหรือคุณค่าของการประเมิน ทำให้ทราบถึงจุดแข็งและจุดอ่อนของรายงาน การประเมินและรายงานการประเมินได้ดำเนินการครอบคลุมกิจกรรมของการประเมินหรือไม่

3. แบ่งตามผู้ประเมิน แบ่งได้ 2 ประเภท ดังนี้

3.1 การประเมินโดยผู้ประเมินภายใน (Internal Evaluator Evaluation) ผู้ประเมินเป็นบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องหรือปฏิบัติงานกับสิ่งที่จะประเมิน ข้อดีคือทำให้ทราบและเข้าใจสิ่งที่จะประเมินได้เป็นอย่างดี ข้อเสียคือ เป็นผู้ที่มีความเกี่ยวข้องจึงอาจมีความลำเอียงเกิดขึ้นได้

3.2 การประเมินโดยผู้ประเมินภายนอก (External Evaluator Evaluation) ผู้ประเมินไม่ได้เป็นบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องหรือไม่ได้ปฏิบัติงานกับสิ่งที่จะประเมิน ข้อดีคือ มีความเป็นกลางในการประเมิน ข้อเสียคือไม่เข้าใจไม่ทราบรายละเอียดของสิ่งที่ประเมิน และเนื่องจากเป็นบุคคลภายนอกอาจจะไม่ได้รับความร่วมมือในการดำเนินงานประเมิน

4. แบ่งตามมิติการประเมิน แบ่งได้ 4 ประเภท ดังนี้

4.1 การประเมินตามวัตถุประสงค์ ได้แก่ การประเมินความก้าวหน้าการประเมิน ผลสรุป และการประเมินเพื่อการพัฒนา

4.2 การประเมินตามข้อมูล ได้แก่ ข้อมูลเชิงปริมาณ คุณภาพ และแบบผสม

4.3 การประเมินตามวิธีการประเมิน ได้แก่ การประเมินเชิงธรรมชาติและเชิงทดลอง

4.4 การประเมินตามจุดเน้นที่ประเมิน ได้แก่ การประเมินกระบวนการผลลัพธ์ ผลกระทบ การวิเคราะห์ค่าใช้จ่ายกับผลตอบแทนและการวิเคราะห์ต้นทุนกับประสิทธิผล

5. แบ่งตามช่วงเวลาเพื่อเอื้อต่อการประเมิน แบ่งได้ 3 ประเภท ดังนี้

5.1 การประเมินก่อนดำเนินงาน เป็นการประเมินผลก่อนจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของโครงการโดยมุ่งเน้นประเมินตัวโครงการว่ามีความสอดคล้องสัมพันธ์กันในแต่ละส่วน หรือไม่มีความเป็นไปได้คุ้มทุน มีเวลาเพียงพอหรือไม่และจะมีอุปสรรคหรือปัญหาอะไรที่จะทำให้ โครงการ

ไม่สามารถดำเนินการได้ การประเมินก่อนดำเนินงานมีประโยชน์ในการตัดสินใจดำเนิน โครงการ หรือล้มเลิกโครงการ

5.2 การประเมินระหว่างดำเนินงาน การประเมินแบบนี้ควบคู่ไปกับการดำเนินงาน ของโครงการโดยพิจารณาความก้าวหน้าของสิ่งประเมินว่าจำเป็นต้องมีการปรับปรุง เปลี่ยนแปลง ส่วนใด อีกทั้งรวบรวมปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ สำหรับการปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้ เกิดความเหมาะสมและทำให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพ

5.3 การประเมินหลังดำเนินงาน เป็นการประเมินผลเมื่อการดำเนินงานได้ สิ้นสุดลงแล้ว การตรวจสอบว่าโครงการได้บรรลุผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้หรือไม่เพียงใด ผลที่เกิดขึ้นได้ใช้ทรัพยากรไปอย่างเพียงพอคุ้มค่าหรือไม่ มีผลกระทบ (Impact) หรือผลที่ไม่ได้ คาดหวังหรือผลพลอยได้ (Side Effects) อะไรบ้าง

สรุปได้ว่า ประเภทของการประเมินโครงการนั้นแบ่งออกได้อย่างหลากหลาย ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของผู้ประเมิน ว่ามุ่งจะประเมินสิ่งใด โดยสรุปแล้วประเภทของการประเมิน ที่ทำให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมและสามารถเห็นผลลัพธ์ของการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง คือ ประเภท การประเมินตามช่วงเวลา ประกอบด้วย 1) การประเมินก่อนดำเนินงาน 2) การประเมินระหว่าง ดำเนินงาน 3) การประเมินหลังดำเนินงาน และ 4) การประเมินติดตามผลการดำเนินงาน

4.5 รูปแบบของการประเมินโครงการ

รูปแบบการประเมินโครงการมีอย่างหลากหลาย เกือบทั้งหมดพัฒนามาจาก ต่างประเทศซึ่งในประเทศไทย ได้มีผู้รวบรวมและจำแนกไว้หลายท่าน สำหรับการรวบรวมที่ได้ จำนวน มากที่สุดเท่าที่มีการรวบรวม ดังนี้

มาเรียม นิลพันธุ์และคณะ (2556) ได้เสนอรูปแบบของการประเมินโครงการ ดังนี้

1. R.W. Tyler เป็นนักประเมินรุ่นแรก ๆ ในปี ค.ศ. 1930 และเป็นผู้ที่เริ่มต้นบุกเบิก แนวความคิดเห็นเกี่ยวกับการประเมินโครงการ เขามีความเห็นที่ “การประเมินคือการเปรียบเทียบ พฤติกรรมเฉพาะอย่าง (performance) กับจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมที่วางไว้” โดยมีความเชื่อว่า จุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้อย่างชัดเจน รัดกุมและจำเพาะเจาะจงแล้ว จะเป็นแนวทางช่วยในการประเมินได้ เป็นอย่างดีในภายหลัง จากคำจำกัดความของการประเมินดังกล่าวแล้วนี้จะเห็นได้ว่า มีแนวความคิด เห็นว่า โครงการจะประสบผลสำเร็จหรือไม่ ดูได้จากผลผลิตของโครงการว่าตรงตามจุดมุ่งหมายที่ตั้ง ไว้แต่แรกหรือไม่เท่านั้น แนวความคิดในลักษณะดังกล่าวนี้เรียกว่า “แบบจำลองที่ยึดความสำเร็จของ จุดมุ่งหมายเป็นหลัก (Goal Attainment Model or Objective) เรียกว่า Tyler’s Goal Attainment Model ซึ่งต่อมาปี 1950 ได้มีรูปแบบ มาใช้เป็นกระบวนการตัดสินใจการบรรลุวัตถุประสงค์ของสิ่งที่ทำการ ประเมิน (R.W. Tyler.1950) เรียกว่า “Triple Ps Model” ดังนี้

P-Philosophy & Purpose -ปรัชญา/จุดมุ่งหมาย

P-Process -กระบวนการ

P-Product -ผลผลิต

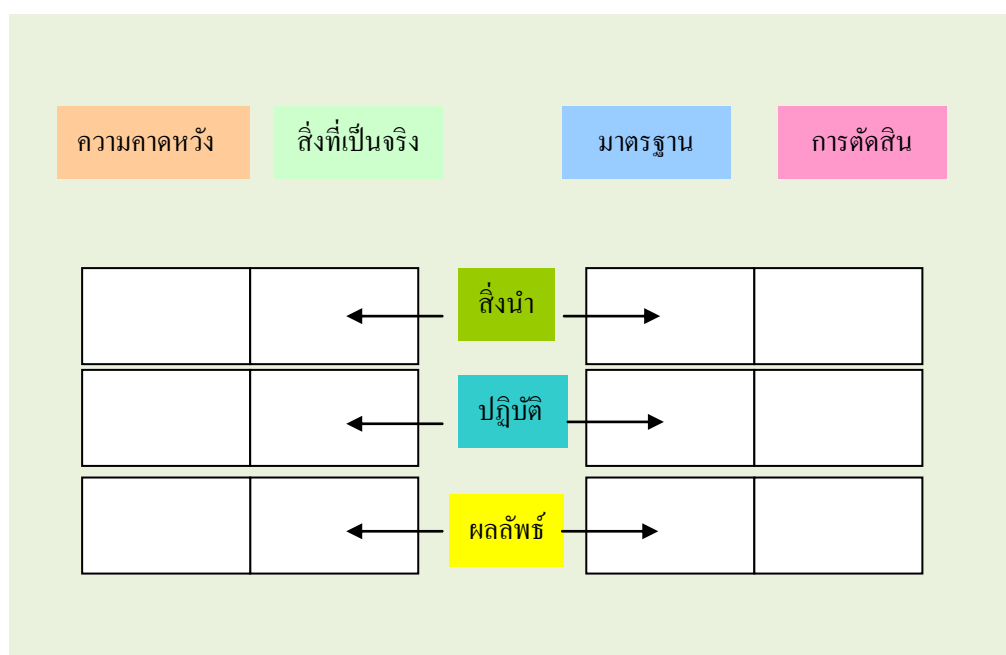
ในการประยุกต์ใช้ในการประเมินโครงการทางการศึกษาได้โดยการประเมินความสัมพันธ์ของทั้ง 3 ว่า ปรัชญา/จุดมุ่งหมายของโครงการมีความสัมพันธ์กับกระบวนการและผลผลิตหรือไม่ ถ้าประเมินเป็นส่วน ๆ ก็จะประเมินในด้านประสิทธิภาพของปรัชญา/จุดมุ่งหมายและกระบวนการประเมินประสิทธิผลของผลผลิตว่าตรงกับปรัชญา/จุดมุ่งหมายหรือไม่มีประสิทธิภาพเพียงใด เป็นต้น

2. แนวความคิดของ Robert E. Stake ในการประเมิน

แนวความคิดของ Robert E. Stake นั้น คำนึงถึงความต้องการสารสนเทศที่แตกต่างกันของบุคคลหลาย ๆ ฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับโครงการในการประเมินโครงการ ผู้เกี่ยวข้องคนหนึ่งอาจต้องการทราบเกี่ยวกับความแน่นอนและสอดคล้องในการวัด เพื่อการประเมินนั้น ๆ ในขณะที่ผู้เกี่ยวข้องคนอื่นอาจต้องการทราบทิศทางทางดำเนินงานของโครงการหรือผู้ใช้ผลผลิตของโครงการอาจมีความต้องการอีกรูปหนึ่ง สำหรับนักวิจัยอาจต้องการสารสนเทศที่แตกต่างไปจากผู้เกี่ยวข้องอื่น ๆ เพราะการประเมินนั้นเพื่อที่จะรู้เรื่องราวต่าง ๆ ของโครงการอย่างละเอียดลึกซึ้ง เพื่อนำมาประกอบการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการ

ดังนั้นการประเมินโครงการจึงต้องมีการบรรยายเกี่ยวกับโครงการอย่างละเอียดเพื่อให้ครอบคลุมถึงสารสนเทศที่จะต้องสนองความต้องการของผู้เกี่ยวข้อง เพื่อจะนำไปสู่การตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการนั้น จึงเสนอรูปแบบของการประเมินโครงการอย่างมีระบบ โดยการบรรยายและตัดสินใจคุณค่าเกี่ยวกับโครงการตามหลักการของโครงการนั้น ๆ Stake ได้ตั้งชื่อแบบจำลองในการประเมินผลของเขาว่า แบบจำลองการสนับสนุน (Countenance Model) ดังแสดงในแผนภาพ 1

แผนภาพ Stake's Countenance Model

แผนภาพ 1 แสดงการประเมินโครงการของ Stake

(ที่มา : มาเรียม นิลพันธุ์ และคณะ. 2556)

จากแผนภาพข้างต้นจะเห็นได้ว่า Stake ได้เน้นว่า การประเมินโครงการจะต้องมี 2 ส่วน คือ การบรรยาย (Descriptive) และการตัดสินคุณค่า (Judgment)

ในภาคการบรรยายนั้น ผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ประเมินจะต้องหาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับโครงการให้ได้มากที่สุดประกอบด้วย 2 ส่วน คือ

1. เป้าหมายหรือความคาดหวัง (Goals or Intents) เป้าหมายที่ครอบคลุมนโยบายทั้งหมด สำหรับการประเมินการศึกษาไม่ควรจะสนใจเป้าหมายเฉพาะในแง่พฤติกรรมของผู้เรียนเพียงอย่างเดียว ต้องคำนึงถึงองค์ประกอบอื่น ๆ ด้วย ความคาดหวังนี้ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ

1.1 สิ่งนำ (Antecedence) เป็นสภาพที่มีอยู่ก่อน ซึ่งอาจจะเกี่ยวข้องกับผลของการเรียนการสอน

1.2 ปฏิบัติการ (Transactions) เป็นผลสำเร็จของการจัดกระทำงานเป็นองค์ประกอบของขบวนการเรียนการสอน

1.3 ผลลัพธ์ (Outcomes) เป็นผลของโปรแกรมทางการศึกษา

2. สิ่งที่เห็นจริงหรือสังเกตได้ (Observations) เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจริงในสภาพความเป็นจริง มีส่วนประกอบ 3 ส่วน เช่นกัน คือ สิ่งนำ ปฏิบัติการ และผลลัพธ์

ความสอดคล้องระหว่างสิ่งที่คาดหวังกับสิ่งที่เป็นจริง มิได้เป็นตัวชี้บ่งว่าข้อมูลที่เราได้มีความเที่ยงหรือความตรง แต่เป็นเพียงสิ่งที่แสดงให้เห็นว่า สิ่งที่ตั้งใจไว้ได้เกิดขึ้นจริงเท่านั้น

ในภาคการตัดสินใจคุณค่า เป็นส่วนที่จะตัดสินว่า โครงการประสบความสำเร็จหรือไม่เพียงใด นักประเมินต้องพยายามศึกษาว่า มาตรฐานอะไรบ้างที่เหมาะสมในการที่จะนำมาเปรียบเทียบเพื่อช่วยในการตัดสินใจโดยทั่ว ๆ ไป เกณฑ์ที่ใช้มี 2 ชนิด คือ

1. เกณฑ์สัมบูรณ์ (Absolute Criterion) เป็นเกณฑ์ที่เราตั้งไว้ อาจเกิดขึ้นก่อนโดยมีความเป็นอิสระจากพฤติกรรมของกลุ่ม

2. เกณฑ์สัมพัทธ์ (Relative Criterion) เป็นเกณฑ์ที่ได้มาจากพฤติกรรมของกลุ่มถ้าผู้ประเมินไม่สามารถหามาตรฐานที่จะนำมาเปรียบเทียบได้ ก็ต้องพยายามหาโครงการอื่นที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันมาเปรียบเทียบเพื่อช่วยในการตัดสินใจ แบบจำลองนี้มุ่งเน้นความสอดคล้อง และความสมเหตุสมผลของเมตริกบรรยาย และเมตริกตัดสินคุณค่า สำหรับความสอดคล้องนั้น มี 2 ลักษณะ คือ

1. Contingence เป็นความสอดคล้องเชิงเหตุผล จะพิจารณาความสัมพันธ์ในแนวตั้งตาม ของสแต็ก

2. Congruence เป็นความสอดคล้องที่ปรากฏขึ้นจริงหรือเป็นความสอดคล้องในเชิงประจักษ์ (empirical) พิจารณาความสัมพันธ์ในแนวนอนตาม ของสแต็ก

ข้อดีสำหรับรูปแบบของการประเมินของสแต็ก คือ เสนอวิธีการประเมินเป็นระบบ เพื่อจัดเตรียมข้อมูลเชิงบรรยาย และตัดสินคุณค่า มีมาตรฐานในการประเมินปรากฏชัดเจน แต่มีข้อจำกัดคือ เซลล์บางเซลล์ของเมตริกมีความคาบเกี่ยวกัน และความแตกต่างระหว่างเซลล์ไม่ชัดเจน ซึ่งอาจจะทำให้เกิดความขัดแย้งภายในโครงการได้

พิสนุ ฟองศรี (2549 : 31-40) สรุปว่ารูปแบบการประเมิน 28 รูปแบบ แบ่งเป็นกลุ่มได้ 4 กลุ่ม แต่ละรูปแบบในกลุ่มต่างๆ มีดังนี้

1. กลุ่มที่เน้นการตัดสินใจด้วยวิธีเชิงระบบ รูปแบบนี้เน้นการใช้วิธีเชิงระบบเพื่อการเสนอสารสนเทศที่เป็นประโยชน์ต่อผู้เกี่ยวข้อง สำหรับการตัดสินใจในเชิงบริหาร มี 9 รูปแบบ ดังนี้

1.1 รูปแบบการวิเคราะห์ระบบ (System Analysis Model)

1.2 รูปแบบการวิเคราะห์ค่าใช้จ่าย (Cost Related Analysis Model)

1.3 รูปแบบเพิร์ท (Program Evaluation and Review Techniques Model : PERI)

1.4 รูปแบบของรอสซี ฟรีแมน และไวรซ์ (Rossi, Freeman and Wriht's Approach

Model : RFWA)

- 1.5 รูปแบบทดลอง (Experimental Model)
- 1.6 รูปแบบยึดจุดมุ่งหมาย (Goal-Based Model)
- 1.7 รูปแบบการตรวจสอบความไม่สอดคล้อง (Discrepancy Model)
- 1.8 รูปแบบซิปป์ (Context-Input-Process-Output Model : CIPP)
- 1.9 รูปแบบศูนย์กลางการเรียนรู้ด้านการประเมิน (Center for the Study of Evaluation Model : CSE)

2. กลุ่มที่เน้นการตัดสินใจด้วยวิธีเชิงธรรมชาติ รูปแบบการประเมินในกลุ่มนี้เน้นการใช้วิธีธรรมชาติ เพื่อการเสนอสารสนเทศที่เป็นประโยชน์ต่อผู้ที่เกี่ยวข้องสำหรับการตัดสินใจในเชิงบริหาร มี 7 รูปแบบ ดังนี้

- 2.1 รูปแบบการนำผลไปใช้ประโยชน์ (Utilization Focused Approach Model : UFA)
- 2.2 รูปแบบยึดผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders Based Model)
- 2.3 รูปแบบสนองความต้องการ (Responsive Model)
- 2.4 รูปแบบที่เน้นการสร้างสรรค์ของนักประเมิน (Creative Model)
- 2.5 รูปแบบทรานแซคชันแนล (Transactional Model)
- 2.6 รูปแบบอิลลูมินาทีฟ (Illuminative Model)
- 2.7 รูปแบบประชาธิปไตย (Democratic Model)

3. กลุ่มที่เน้นตัดสินคุณค่าด้วยวิธีเชิงระบบ รูปแบบการประเมินในกลุ่มนี้เน้นการใช้วิธีเชิงระบบ เพื่อให้ให้นักประเมินตัดสินคุณค่าของสิ่งที่มุ่งประเมิน มี 7 รูปแบบ ดังนี้

- 3.1 รูปแบบที่เน้นผู้บริโภค (Consumer-Oriented Model)
- 3.2 รูปแบบพิพากษา (Judicial Model)
- 3.3 รูปแบบรับรองวิทยฐานะ (Accreditation Model)
- 3.4 รูปแบบอิสระจากจุดหมาย (Goal-Free Model)
- 3.5 รูปแบบประเมินประสิทธิภาพการฝึกอบรม (Training Model)
- 3.6 รูปแบบที่ยึดทฤษฎี (Theory-Based Model)
- 3.7 รูปแบบมูลค่าเพิ่ม (Value-Added Model)

4. กลุ่มที่เน้นตัดสินค่าคุณค่าด้วยวิธีเชิงธรรมชาติ รูปแบบการประเมินในกลุ่มนี้เน้นการใช้วิธีเชิงธรรมชาติ เพื่อให้ให้นักประเมินตัดสินคุณค่าสิ่งที่ประเมิน มี 5 รูปแบบ ดังนี้

- 4.1 รูปแบบเอฟเฟกทีฟ (Effective Model)
- 4.2 รูปแบบศิลปะวิจารณ์ (Criticism Model)

4.3 รูปแบบยึดสภาพจริง (Authentic Model)

4.4 รูปแบบคอนสตรัคติวิสต์ (Constructivist Model)

4.5 รูปแบบเสริมพลังอำนาจ (Empowerment Model)

กลุ่มที่กล่าวมาข้างต้น เป็นรูปแบบทั่วไปทั้งหมด แต่การประเมินทางการศึกษาพบว่า รูปแบบการประเมินที่มีอิทธิพลและได้รับความนิยมกันมาก มี 4 รูปแบบ คือ (พิศณุ พองศรี. 2549 : 40)

1. รูปแบบการประเมินที่ยึดจุดมุ่งหมายของไทเลอร์ (Tyler)
2. รูปแบบสนองความต้องการของสเตก (Stake)
3. รูปแบบที่ช่วยในการตัดสินใจแบบชิปปิงของสติฟเฟิลบีม (Stufflebeam)
4. รูปแบบการประเมินประสิทธิภาพการอบรมของเคิร์กแพทริก (Kirk Patrick)

เฮาส์ (House. 1980, อ้างอิงใน วาริตดา บุญสุด. 2555 : 81-82) ได้กล่าวถึงรูปแบบการประเมินที่สำคัญๆ โดยสรุปไว้ดังนี้

1. แบบวิเคราะห์ระบบ (System Analysis Approach) มุ่งเน้นถึงผลที่ได้จากโครงการ และพยายามหาความเกี่ยวข้องของรูปแบบแผนงานที่วางไว้ในโครงการกับตัวบ่งชี้ต่างๆ ข้อมูลต่างๆ ผลที่เกิดจากโครงการ จะต้องวัดในเชิงปริมาณ และหาเหตุผล และผลที่ได้นิยมใช้ในการวัดผลโครงการบริการสังคม

2. แบบยึดวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม (The Behavioral Objective Goal-based Approach) ถือว่าวัตถุประสงค์ของโครงการ คือ เกณฑ์ในการวัดโครงการ ผู้รายงานจะเอาวัตถุประสงค์ของโครงการตั้งเป็นเกณฑ์ ความแตกต่างระหว่างวัตถุประสงค์ที่วางไว้กับโครงการที่ทำได้จริง คือผลของโครงการ ความสำเร็จของโครงการ คือความไม่แตกต่าง หรือแตกต่างกันน้อยมากระหว่างวัตถุประสงค์กับสิ่งที่ทำได้

3. แบบยึดการตัดสินใจเป็นหลัก (Decision-Making Approach) ให้ความสำคัญและการสนใจตรงจุดระดับการตัดสินใจและสร้างภาพสถานการณ์ต่างๆ ว่าถ้าการตัดสินใจแบบนั้นแบบนี้โอกาสอะไรน่าจะเกิดขึ้นบ้าง จากนั้นจะเก็บข้อมูลทำการวิเคราะห์และเสนอผลการตัดสินใจ

4. แบบอิสระจากวัตถุประสงค์ (Goal-Free Approach) เป็นการประเมินทุกอย่างที่เกิดขึ้นจากโครงการทั้งหมด และเปรียบเทียบความสำคัญผลเหล่านั้นว่าถูกต้องหรือไม่

5. แบบศิลปวิจารณ์ (Art Criticism Approach) กระบวนการวิจารณ์เป็นทางการประเมิน ที่ทำโดยผู้เชี่ยวชาญในวิชานั้นๆ มีแบบแผนหลักเกณฑ์ และเกณฑ์เหล่านั้นมีความคิดมีทฤษฎี น่าเชื่อถือได้ และมีส่วนเห็นพ้องกันบ้าง แม้ว่าจะไม่เหมือนกันโดยสิ้นเชิงในกลุ่มผู้เชี่ยวชาญในศาสตร์สาขานั้นๆ

6. การตรวจสอบทางวิชาชีพ (The Professional Review Approach) คือ การประเมินที่อาศัยกลุ่มของบุคคลผู้เชี่ยวชาญในวิชานั้นๆ เป็นการตรวจสอบมาตรฐานและคุณค่าของตนในอาชีพเดียวกันนั่นเอง

7. แบบกึ่งกฎหมาย (Quasi-Legal Approach) ได้นำกระบวนการการชักฟอก และการพิจารณาคดีของศาลและระบบลูกขุนมาใช้ในการประเมินปัญหาต่างๆ ทางสังคม

8. แบบศึกษาเฉพาะกรณี (The Case-study Approach) มุ่งสร้างความเข้าใจแก่ผู้ฟังเกี่ยวกับโครงการอย่างละเอียดในทุกๆ ด้าน จึงสนใจศึกษาประเด็นว่าบุคคลอื่นๆ ที่รู้จักโครงการมีความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการอย่างไร จึงใช้ทั้งการสังเกต และแบบมีส่วนร่วม ศึกษาสภาพแวดล้อมต่างๆ ของโครงการในสภาพปกติธรรมดา การสัมภาษณ์บุคคลถือว่าเป็นกระบวนการศึกษาแบบเชิงคุณภาพนั่นเอง

วาร์ตดา บุญสุด (2555 : 83) ได้สรุปเกี่ยวกับรูปแบบของการประเมินโครงการไว้ว่ามีหลายรูปแบบ ผู้บริหารโครงการสามารถเลือกใช้ให้เหมาะสม ซึ่งแต่ละรูปแบบมีหลักการ แนวคิด เหตุผลและเทคนิคของการประเมินผลโครงการที่แตกต่างกันออกไป แต่เป้าหมายก็เพื่อให้ได้ข้อมูลและสารสนเทศในการตัดสินใจคุณค่าของโครงการ

สรุปได้ว่า รูปแบบของการประเมินผลโครงการมีหลายรูปแบบ ซึ่งแต่ละรูปแบบมีหลักการ แนวคิด เหตุผลและเทคนิคของการประเมินโครงการที่แตกต่างกันออกไป แต่เป้าหมายก็เพื่อให้ได้ข้อมูลสารสนเทศในการตัดสินใจคุณค่าของโครงการและเพื่อเป็นประโยชน์ต่อผู้เกี่ยวข้อง

4.6 รูปแบบของการประเมินโครงการรูปแบบชิปปี้โมเดล (CIPP Model)

สมคิด พรหมจักษ์ (2550 : 63) อธิบายว่า รูปแบบการประเมินแบบ CIPP นั้นเป็นการประเมินเพื่อให้ได้สารสนเทศ 4 ด้าน คือ การประเมินสภาพแวดล้อมโครงการ (Context Evaluation) การประเมินปัจจัยเบื้องต้น (Inputs Evaluation) การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) และการประเมินผลผลิต (Product Evaluation) ซึ่งสามารถแสดงลักษณะของการตัดสินใจ

พิชญ์ ฟองศรี (2550 : 84) กล่าวว่า สตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam) ได้พัฒนารูปแบบการประเมินที่ช่วยในการตัดสินใจ (CIPP Model) โดยใช้กระบวนการวิเคราะห์สิ่งที่จะประเมินอย่างครอบคลุมเพื่อให้ได้สารสนเทศที่เป็นประโยชน์ในการตัดสินใจทางเลือกต่างๆ ของผู้บริหารที่เรียกว่ารูปแบบการประเมิน CIPP (Context Input Product Evaluation Model) รูปแบบการประเมิน CIPP แบ่งการประเมินออกเป็น 4 ส่วนตามลำดับการพัฒนาการของการดำเนินโครงการ 3 ระยะดังต่อไปนี้

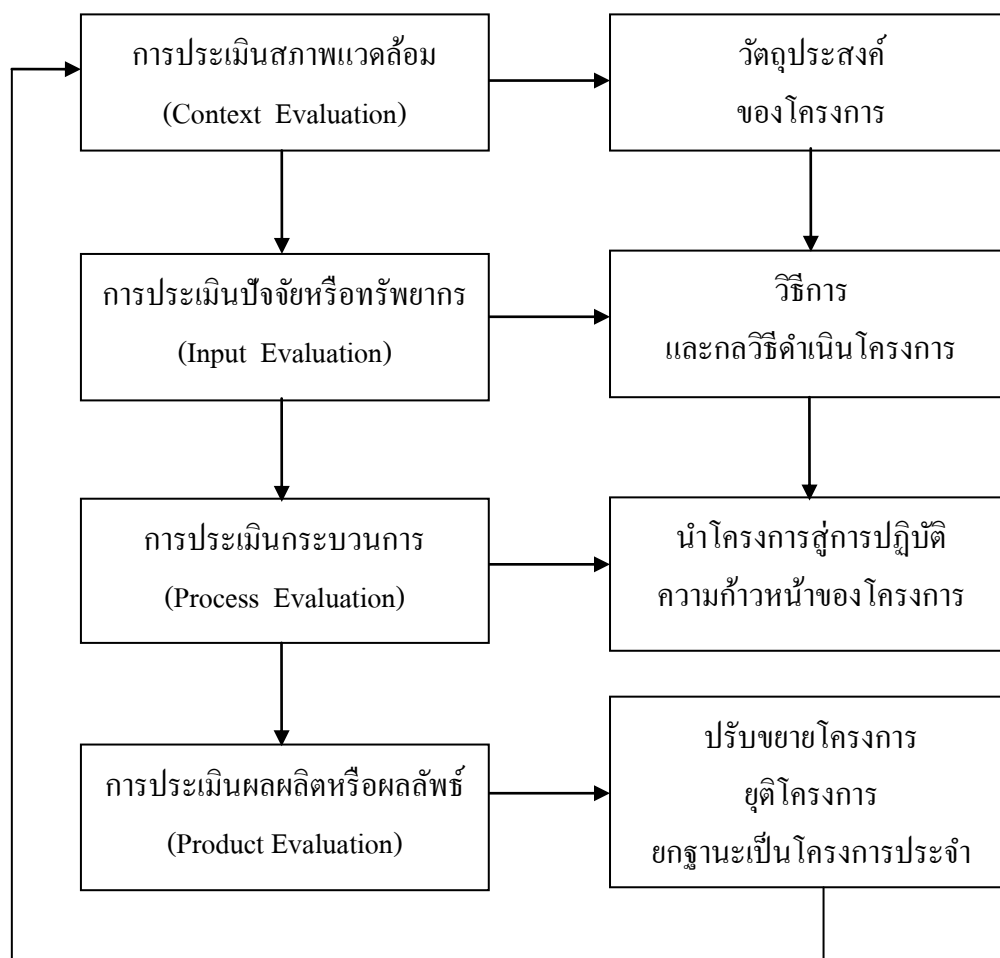
1. การประเมินก่อนเริ่มดำเนินงาน การประเมินในช่วงนี้จะเป็นเพื่อวางแผน อันเป็นการกำหนดวัตถุประสงค์ และวิธีการดำเนินงาน จัดทำสิ่งต่างๆ อาจเป็นโครงการ กิจกรรม หลักสูตร ซึ่งจะทำให้การประเมินใน 2 ส่วน คือ

1.1 การประเมินบริบท (Context Evaluation) การประเมินบริบทเป็นการประเมินความต้องการจำเป็น เพื่อกำหนดการดำเนินงาน โดยประเมินสภาพเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ตลอดจนปัญหาอุปสรรคต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้น วิธีการประเมินจะใช้บรรยายและเปรียบเทียบปัจจัยนำเข้าที่ได้รับจริงกับสิ่งที่คาดหวัง บริบทของสังคม เศรษฐกิจ การเมืองที่คาดหวังกับที่เป็นจริง รวมทั้งวิเคราะห์สาเหตุของความไม่สอดคล้องระหว่างความเป็นจริงและสิ่งที่คาดหวังดังกล่าว

1.2 การประเมินปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation) เป็นการตรวจสอบความพร้อมด้านทรัพยากรที่จะใช้ในการดำเนินโครงการทั้งปริมาณและคุณภาพ ตลอดจนระบบบริหารจัดการที่วางแผนไว้ เพื่อวิเคราะห์และกำหนดทางเลือกที่เหมาะสมที่สุดที่จะทำให้การดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ภายใต้ทรัพยากรที่มีอยู่

2. การประเมินระหว่างดำเนินโครงการ (Process Evaluation) เป็นการประเมินกระบวนการอันเป็นการศึกษาจุดอ่อน จุดแข็ง ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคการดำเนินโครงการ สาเหตุที่ทำให้ไม่สามารถดำเนินโครงการตามแผนได้ เพื่อจัดหาสารสนเทศเพื่อการปรับปรุงการดำเนินโครงการ

3. การประเมินหลังสิ้นสุดโครงการ (Product Evaluation) เป็นการประเมินผลผลิตของโครงการ เพื่อจะตอบคำถามให้ได้ว่า การดำเนินโครงการประสบความสำเร็จตามที่วางไว้หรือไม่ ผลผลิตเป็นไปตามวัตถุประสงค์ คุ่มค่าหรือไม่ การประเมินหลังสิ้นสุดโครงการจะพิจารณาผลลัพธ์ผลกระทบของโครงการทุกๆ ด้าน ซึ่งใช้เทคนิคการติดตามผลหรือการประเมินผลด้วยการติดตามหลังโครงการเสร็จ หรือศึกษาย้อนรอย ผลการประเมินจะให้สารสนเทศเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับอนาคตของโครงการว่าควรจะทำไปปรับขยายโครงการ หรือควรหยุดโครงการตามเวลาที่กำหนดไว้หรือควรยกฐานะเป็นโครงการประจำ ซึ่งแสดงรูปแบบการประเมินได้ดังแผนภาพ 2

แผนภาพ 2 รูปแบบการประเมินที่ช่วยในการตัดสินใจ
(ที่มา : พิสนุ พงศ์ศรี. 2550)

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า รูปแบบการประเมินแบบซิปป์ เป็นการประเมินใน 4 ส่วนตามระยะเวลาของการดำเนินโครงการ 3 ระยะ คือ ระยะที่ 1 การประเมินก่อนเริ่มดำเนินงานเป็นการประเมินด้านสภาพแวดล้อมหรือบริบท (Context Evaluation) ด้านปัจจัยเบื้องต้นหรือปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation) ระยะที่ 2 การประเมินระหว่างดำเนินโครงการ (Process Evaluation) เป็นการประเมินด้านกระบวนการ และระยะที่ 3 การประเมินหลังสิ้นสุดโครงการ (Product Evaluation) เป็นการประเมินผลผลิตของโครงการ เพื่อจะตอบคำถามให้ได้ว่าการดำเนินโครงการประสบความสำเร็จตามแผนที่วางไว้หรือไม่ ผลผลิตเป็นไปตามวัตถุประสงค์หรือไม่ คุ่มค่าหรือไม่ การประเมินหลังสิ้นสุดโครงการพิจารณาผลลัพธ์ผลกระทบของโครงการการทุกๆด้าน เพื่อนำสารสนเทศมาประกอบการตัดสินใจเกี่ยวกับอนาคตของโครงการว่าจะคง ปรับ ขยายโครงการ หรือควรหยุดโครงการตามเวลาที่กำหนด

ดังนั้น เพื่อให้ผู้รายงานในฐานะผู้บริหารสถานศึกษา มีข้อมูลสารสนเทศที่เพียงพอประกอบการตัดสินใจในการดำเนินโครงการ จึงได้ตัดสินใจนำรูปแบบการประเมินแบบซิปป์มาใช้ในการประเมินโครงการพัฒนาทักษะอาชีพเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนของนักเรียนโดยใช้กลยุทธ์ “พลังประชารัฐ” โรงเรียนตะเคียนวิเทศวิทยา ปีการศึกษา 2560 มาเป็นกรอบแนวคิดในการประเมินโครงการเพื่อประกอบการตัดสินใจในการดำเนินโครงการ ว่าควรจะทำ ปรับ ขยายโครงการหรือควรรุคโครงการตามเวลาที่กำหนด ซึ่งครอบคลุมทั้ง 4 ด้าน กล่าวคือ ด้านบริบทหรือสภาพแวดล้อม ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการดำเนินการโครงการ และด้านผลผลิตของโครงการ โดยการประเมินแต่ละขั้นตอนสามารถนำไปใช้ช่วยในการตัดสินใจในการดำเนินเป็นขั้นตอนต่อไป

5. แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารเชิงกลยุทธ์

5.1 ความหมายของการบริหารเชิงกลยุทธ์

มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของการบริหารเชิงกลยุทธ์ไว้ ดังนี้

คลังความรู้ออนไลน์ (2558) การบริหารเชิงกลยุทธ์ คือกระบวนการบริหารที่มีความต่อเนื่อง และมีความเชื่อมโยงเกี่ยวข้องกับทุกแผนก หรือทุกหน่วยงานในองค์กร ลักษณะการบริหารจึงแยกออกเป็น 3 ประเด็น ดังนี้

1. เน้นลำดับความสำคัญของกิจกรรมเป็นขั้นตอนผู้บริหารจะต้องดำเนินงานภายในองค์กรที่ตนรับผิดชอบอยู่ โดยเน้นในเรื่องลำดับขั้นตอนความสำคัญก่อนหลังของกิจกรรมต่างๆ ตลอดจนทำการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอก การกำหนดทิศทาง การปฏิบัติการเชิงกลยุทธ์การควบคุมดูแลตรวจสอบ และประเมินผลเชิงกลยุทธ์ เพื่อปรับเปลี่ยนให้เกิดความเหมาะสมในด้านต่างๆ อย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ

2. กระบวนการที่เป็นวงจร หมายถึง กระบวนการบริหารเชิงกลยุทธ์ จะเริ่มต้นจากขั้นตอนแรกแล้วดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง จนถึงขั้นตอนสุดท้ายแล้วย้อนกลับมาดำเนินการในขั้นตอนแรกอีกครั้ง วงเวียนอย่างนี้ตลอดไปเปรียบเหมือนกระบวนการที่เป็นวงจร มีการวนเวียนมายังจุดเดิมคล้ายกับการเดินตามเส้นทางกลม

3. ผสมผสานทักษะและความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน เป็นการบริหารเชิงกลยุทธ์ที่มีลักษณะมุ่งเน้นให้ความสำคัญกับกระบวนการบริหาร ในเรื่องการรวมพลังทรัพยากรมนุษย์โดยให้ความสำคัญกับการผสมผสานทักษะ และความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน อาทิเช่น ด้านการตลาด การผลิต การเงิน และด้านอื่นๆ

ดังนั้นลักษณะการบริหารเชิงกลยุทธ์ จึงนอกจากจะเน้นที่ขั้นตอนการทำงานและให้ความสำคัญกับกระบวนการทำงานที่เป็นวงจร การบริหารงานยังมุ่งให้ทุกฝ่ายทำงานเป็นทีม

มีการประสานช่วยเหลือกัน เพื่อให้เกิดพลังแห่งความสามัคคีภายในองค์กร และไม่ได้มุ่งให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีความสามารถพิเศษ หรือมีอำนาจเหนือฝ่ายใด

ยูเรศ หลุดพา (ม.ป.ป.) การบริหารเชิงกลยุทธ์ (Strategic Management) หมายถึง การวางแผนการกำหนดทิศทางขององค์กร การกำหนดตัวชี้วัด การนำแผนสู่การปฏิบัติ เพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์กร โดยผ่านกระบวนการและการบูรณาการจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องต่อการตัดสินใจ และการนำไปปฏิบัติเพื่อผลประโยชน์และข้อได้เปรียบในการแข่งขันของ องค์กร

ยาเบ็น เรื่องจรรยาบรรณ (2552 : ออนไลน์) ได้ให้ความหมายของ การบริหารเชิงกลยุทธ์ ไว้ 3 ประการ ดังนี้

ความหมายที่ 1 การบริหารเชิงกลยุทธ์ (Strategic Management) เป็นกระบวนการซึ่งรวมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกัน 3 ประการ คือ

1) การวิเคราะห์เชิงกลยุทธ์ (Strategic analysis) เป็นงานที่จะต้องทำไว้ล่วงหน้าและต้องมีการพัฒนา จึงจะเป็นการพัฒนากลยุทธ์ที่เหมาะสม

2) การกำหนดกลยุทธ์ (Strategy formulation) เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงที่ต้องทำไว้ล่วงหน้าให้เป็นแผน ซึ่งได้ผลลัพธ์ คือ กลยุทธ์ที่กำหนด

3) การปฏิบัติตามกลยุทธ์และการควบคุม (Strategy implementation and control) เป็นกระบวนการกำหนดแผนการปฏิบัติ การมองเห็นความเป็นไปได้ของกลยุทธ์ที่กำหนดไว้ให้เป็นจริง

ความหมายที่ 2 กระบวนการบริหารเชิงกลยุทธ์ (Strategic management process) หมายถึง ขั้นตอนการบริหารเพื่อให้บรรลุภารกิจ (Mission) ขององค์กรโดยสร้างความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม โดยเฉพาะผู้ที่ได้ผลประโยชน์จากองค์กร (Stakeholders) ซึ่งเป็นปัจจัยในสถานการณ์สภาพแวดล้อมที่มีผลกระทบต่อการตัดสินใจ และกำหนดนโยบายขององค์กร ประกอบด้วย ลูกค้า (Customer) พนักงาน (Employee) ชุมชนในท้องถิ่น (Community) และผู้ถือหุ้น (Stockholder)

ความหมายที่ 3 การบริหารเชิงกลยุทธ์ (Strategic management) เป็นศาสตร์และศิลป์ในการกำหนด (1) กลยุทธ์ (Strategy formulation) (2) การปฏิบัติตามกลยุทธ์ (Strategy implementation) (3) การประเมินผลกลยุทธ์ (Strategy evaluation)

روبินส์ และคูลเตอร์ (Robbins & Coulter 2012 : 7) กล่าวว่า การจัดการเชิงกลยุทธ์ หมายถึง กลุ่มของการตัดสินใจและการดำเนินการเพื่อบังคับผลการดำเนินงานในระยะยาวของหน่วยงาน

สุชาติ ธาดาธำรงเวช (2550 : 3) กล่าวว่า การจัดการเชิงกลยุทธ์หมายถึง การวางแผน การ ดำเนินการ และการควบคุมการบริหารที่ช่วยให้การจัดการเชิงยุทธศาสตร์เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

และประสิทธิผล ประกอบด้วย 1) การกำหนดทิศทางกลยุทธ์ 2) การวิเคราะห์เชิงกลยุทธ์ 3) การจัดทำกลยุทธ์ และ 4) การควบคุมและปฏิบัติตามกลยุทธ์

วิช วิชนิภาวรรณ (2554 : 27) กล่าวว่า การจัดการเชิงกลยุทธ์เป็นการดำเนินงานที่ต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ที่ลุ่มลึกและแนบคายเพื่อกำหนดทิศทาง แนวทาง แผนงาน กระบวนการในการดำเนินงาน การควบคุมตรวจสอบ และเป้าหมายที่ชัดเจน สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและสถานการณ์ พร้อมทั้งใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

สรุปได้ว่า การบริหารเชิงกลยุทธ์ (Strategic management) หมายถึง กระบวนการในการวางแผนการกำหนดทิศทางขององค์กรเพื่อจัดทำกลยุทธ์ เป็นการกำหนดตัวชี้วัด การนำแผนสู่การปฏิบัติ โดยผ่านกระบวนการและการบูรณาการจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ผู้การตัดสินใจและการนำไปปฏิบัติเพื่อผลประโยชน์องค์กร ถือเป็นการควบคุมการบริหารที่ช่วยให้การจัดการเชิงยุทธ์เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลให้บรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ขององค์กร

5.2 ความสำคัญของการบริหารเชิงกลยุทธ์

มีนักวิชาการได้กล่าวถึงความสำคัญของการบริหารเชิงกลยุทธ์ไว้ดังนี้

สุพณี สฤษฏ์วานิช (2553 : 10) กล่าวว่า ความสำคัญของการบริหารเชิงกลยุทธ์มีดังนี้

1. ช่วยให้ผู้บริหารตื่นตัวต่อการเปลี่ยนแปลง เห็นโอกาสใหม่ ๆ เห็นข้อจำกัดที่อาจเกิดขึ้น ทำให้องค์กรสามารถปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลง
2. ช่วยให้องค์กรโดยส่วนรวมมีทิศทางในการดำเนินงานชัดเจน เห็นถึงแนวทางที่สำคัญที่องค์กรจะต้องปฏิบัติ ทำให้องค์กรนั้น ๆ แข็งแกร่ง ประสบความสำเร็จ
3. ทำให้องค์กรสามารถสร้างผลที่เหนือกว่าคู่แข่งได้ด้วยการสร้างข้อได้เปรียบในการแข่งขันและสามารถรักษาข้อได้เปรียบนี้ได้
4. ช่วยให้ผู้บริหารสามารถยกระดับผลการปฏิบัติงานขึ้นมาได้คือ องค์กรจะสามารถบรรลุทั้งประสิทธิภาพ คือ การมีต้นทุนในการดำเนินงานที่ต่ำกว่าและมีประสิทธิผล
5. ช่วยทำให้ผู้บริหารมีการทำงานในเชิงรุก คือ คาดการณ์เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่จะเกิดหรือเป็นฝ่ายรุกมากกว่าที่จะเป็นฝ่ายตั้งรับและป้องกัน ทำให้องค์กรสามารถปรับตัวได้ดีกว่าหรือฉกฉวยโอกาสได้ก่อนคู่แข่ง

คลังความรู้ออนไลน์ (2558) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการจัดการเชิงกลยุทธ์ ดังนี้

1. เป็นการกำหนดกรอบหรือทิศทางการทำงานขององค์กรให้ชัดเจน โดยการเขียนวัตถุประสงค์ของ องค์กรไว้อย่างเป็นระบบ ซึ่งจะช่วยให้เลือกใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ได้อย่างเหมาะสม
2. ช่วยให้ผู้บริหารปรับตัวตามสภาวการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างเป็นระบบ และสามารถปรับทิศทาง การดำเนินงานได้สอดคล้องกับสภาวะความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

3. สร้างความพร้อมให้กับองค์กร การจัดการเชิงกลยุทธ์ทำให้องค์กรมีการวิเคราะห์และประเมิน ปัจจัยต่าง ๆ ภายในองค์กรอย่างสม่ำเสมอ เป็นการพัฒนาบุคลากรให้มีความพร้อมในการรับมือสถานการณ์ความเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้นได้

4. ช่วยสร้างประสิทธิภาพและศักยภาพด้านการแข่งขันให้กับองค์กร เสริมสร้างการพัฒนาขีดความสามารถส่งผลให้เกิดความได้เปรียบทางการแข่งขัน

5. ช่วยให้การดำเนินงานสอดคล้องไปในแนวทางเดียวกัน เนื่องจากการกำหนดกลยุทธ์และการควบคุมตรวจสอบไว้อย่างชัดเจน

6. ทำให้องค์กรมีมุมมองการบริหารอย่างครอบคลุม เนื่องจากการบริหารเชิงกลยุทธ์ให้ความสำคัญกับปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อการบริหารองค์กรทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก

ปັນธ มาลากุล ณ อยุธยา (2551 : 1) ได้กล่าวถึง ความสำคัญของการจัดการเชิงกลยุทธ์ไว้ 5 ประการ คือ

1. ทำให้องค์กรและหน่วยงานย่อยภายในองค์กรสามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมได้ดีขึ้น

2. ทำให้การจัดสรรสรรพกำลังและทรัพยากรในองค์กรเป็นไปในทิศทางและลำดับความสำคัญที่ชัดเจน มีเหตุมีผล และมีความสอดคล้องกันในระหว่างส่วนย่อยต่าง ๆ ขององค์กร

3. ทำให้การปรับตัว หรือการขยายตัวขององค์กรเป็นไปโดยมีกรอบทิศทางที่ชัดเจน

4. ช่วยกระตุ้นให้ผู้บริหารและสมาชิกขององค์กรได้ตระหนักถึงโอกาส ภัยคุกคาม จุดแข็ง และจุดอ่อนขององค์กร ตลอดจนได้ทราบถึงทิศทางการดำเนินงานโดยทั่วกัน

5. ช่วยเปิดโอกาสให้มีการบูรณาการความคิด การใช้ทรัพยากรและการดำเนินงานต่าง ๆ ในองค์กรในทิศทางเดียวกัน และเป็นทิศทางที่สอดคล้องกันกับโอกาสและภัยคุกคามในสภาพแวดล้อม

วรารคณา ผลประเสริฐ (2554 : 9-10) ได้จำแนกความสำคัญของการจัดการเชิงกลยุทธ์ ไว้ 6 ประการ คือ

1. ช่วยให้องค์กรมีกรอบและทิศทางที่ชัดเจน โดยกำหนดวิสัยทัศน์ภารกิจและวัตถุประสงค์ขององค์กรอย่างเป็นระบบ ซึ่งการกำหนดทิศทางขององค์กรดังกล่าวจะเป็นแนวทางในการใช้ทรัพยากร ขององค์กรได้อย่างเหมาะสมและเกิดประโยชน์สูงสุด

2. ช่วยให้ผู้บริหารคิดอย่างเป็นระบบ โดยการพิจารณาถึงปัจจัยสภาพแวดล้อมทั้งภายในและ ภายนอกองค์กร ซึ่งทำให้เกิดความตระหนักต่อการเปลี่ยนแปลงและทำให้ผู้บริหารสามารถกำหนดวัตถุประสงค์และทิศทางการดำเนินงานอย่างเป็นรูปธรรมและสอดคล้องกับสภาวะความเปลี่ยนแปลง

3. ช่วยสร้างความพร้อมให้องค์การ ในการกำหนดวิธีการหรือแนวทางในการดำเนินงานและ กิจกรรมต่าง ๆ ขององค์กร จะต้องทำการวิเคราะห์และประเมินปัจจัยต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอก องค์กรเพื่อคิดค้นแนวทางในการดำเนินงานที่เหมาะสมที่สุดท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของปัจจัยต่าง ๆ ไปสู่การจัดการความเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น ทำให้องค์การมีการเตรียมความพร้อมในการรับกับสถานการณ์ ความเปลี่ยนแปลง รวมทั้งช่วยเตรียมความพร้อมและพัฒนาบุคลากรที่อยู่ภายในองค์กร เนื่องจากการพัฒนาเชิงกลยุทธ์จะต้องมีการสร้างความเข้าใจและแนวทางในการเตรียมพร้อมเพื่อรับกับความ เปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นของสภาพแวดล้อมและ คู่แข่ง

4. ช่วยสร้างประสิทธิภาพในการแข่งขัน ได้เปรียบทางการแข่งขันนี้สามารถเกิดขึ้นจากการ นำเสนอผลิตภัณฑ์และบริการที่มีคุณภาพ การจัดการเชิงกลยุทธ์จึงเป็นความพยายามในการแข่งขันกับศักยภาพของตนเอง หรือในเชิงเปรียบเทียบกับองค์กรอื่นๆ เพื่อมุ่งไปสู่เป้าหมายตามความคาดหวังของ ผู้รับบริการหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ซึ่งจะช่วยสร้างประสิทธิภาพและศักยภาพในการแข่งขันให้แก่องค์กร และเสริมสร้างการพัฒนาขีดความสามารถทางการบริหาร

5. ช่วยให้การทงานเกิดความสอดคล้องในการปฏิบัติหน้าที่ เนื่องจากการกำหนดกลยุทธ์ การประยุกต์ใช้และการตรวจสอบควบคุมไว้อย่างชัดเจน ทำให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องเกิดความเข้าใจตรงกัน และเกิดความร่วมมือ โดยเฉพาะความเข้าใจในวัตถุประสงค์ขององค์กร อีกทั้งจะช่วยให้มีการจัดสรรทรัพยากรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับการบริหารองค์กรในส่วนต่าง ๆ นอกจากนี้การจัดการเชิงกลยุทธ์ยังช่วยให้ผู้ที่เกี่ยวข้องในองค์กรเข้าใจในภาพรวม โดยเฉพาะเป้าหมายในการดำเนินงาน ทำให้สามารถจัดลำดับการดำเนินงานตามลำดับความสำคัญเร่งด่วนได้

6. ช่วยให้องค์การมีมุมมองที่ครอบคลุม โดยคำนึงถึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การจัดการเชิงกลยุทธ์เป็นวิธีการบริหารที่คำนึงถึงปัจจัยภายในและภายนอก ซึ่งหมายความว่าผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับองค์กร เช่น เจ้าหน้าที่ ประชาชน ผู้รับบริการ และคู่แข่ง เป็นต้น ซึ่งบุคคลเหล่านี้ล้วนมีความคาดหวังต่อองค์กรแตกต่างกัน หากองค์กรสามารถตอบสนองความคาดหวังดังกล่าวได้ก็จะทำให้บุคคลเหล่านั้นให้การสนับสนุนหรือให้ความร่วมมือในการดำเนินงาน ในทางกลับกัน

หากองค์กรละเลยความคาดหวังดังกล่าว อาจเกิดความเคลื่อนไหวที่ส่งผลกระทบต่อองค์กรก็ได้ เช่น การฟ้องร้อง การหยุดงาน เป็นต้น

สรุปได้ว่า การบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ถือเป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับผู้บริหารหรือผู้ประกอบการ ที่จะนำไปสู่การเพิ่มโอกาสความสำเร็จ เพราะเกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์และประเมินสภาพการณ์ในระยะยาวขององค์กร เป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ในการดำเนินงานที่สามารถประเมินและปรับเปลี่ยนภายในแต่กระบวนการ ให้เกิดความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกได้ตลอดเวลา

5.3 หลักการบริหารเชิงกลยุทธ์

มีนักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึงหลักของการบริหารเชิงกลยุทธ์ ดังนี้

วรารचना ผลประเสริฐ (2554 : 11-13) กล่าวถึงการจัดการเชิงกลยุทธ์ว่าเป็นเครื่องมือสำคัญของการบริหารสมัยใหม่ซึ่งมุ่งเน้นการเพิ่มโอกาส ความสำเร็จขององค์กรในระยะยาว โดยอาศัยการวิเคราะห์และประเมินสภาพการณ์เพื่อการวางแผนและผลักดันกลยุทธ์ไปสู่เป้าหมาย การจัดการเชิงกลยุทธ์มีลักษณะสำคัญจำแนกได้เป็น 6 ประการ ดังนี้

1. เป็นการบริหารที่มุ่งเน้นถึงอนาคต (future - oriented) การจัดการเชิงกลยุทธ์เป็นการ บริหารที่มุ่งเน้นอนาคต โดยการสร้างหรือกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และวัตถุประสงค์ของ องค์กรอย่างเป็นระบบ โดยการคาดการณ์แนวโน้ม มองการเปลี่ยนแปลงที่คาดว่าจะเกิดขึ้นใน อนาคต แล้วนำมาปรับทิศทางการดำเนินงานเพื่อให้องค์กรมีทิศทางและเป้าหมายที่ชัดเจน อย่างไร ก็ตาม วิสัยทัศน์ พันธกิจ และวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้นั้น ต้องไม่คงที่หรือตายตัวแต่ต้องสามารถ ยืดหยุ่นหรือปรับเปลี่ยนได้ เพื่อให้สอดคล้องกับสภาวะแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงไป

2. เป็นการบริหารที่มุ่งเน้น ให้เกิดการเปลี่ยนแปลง (change-oriented) การจัดการ เชิงกลยุทธ์มุ่งเน้นและให้ความสำคัญต่อการจัดการการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นระบบ ซึ่งครอบคลุม การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างขององค์กร เทคโนโลยีบุคลากรและทรัพยากรต่างๆ ที่จำเป็น เพื่อให้ สอดคล้องและเกื้อหนุนต่อกลยุทธ์ขององค์กรและสามารถผลักดันให้องค์กรบรรลุถึงเป้าหมายที่ กำหนดไว้

3. เป็นการบริหารแบบองค์รวม (holistic approach) การจัดการเชิงกลยุทธ์มุ่งเน้นที่ ภาพรวม ทั้งหมดขององค์กร มากกว่าการพิจารณาองค์กรแบบแยกส่วน เป็นการบริหารที่มุ่งเน้น การบรรลุถึง เป้าหมายโดยรวมขององค์กรทั้งหมด และยังมีการถ่ายทอดวิสัยทัศน์ พันธกิจ วัตถุประสงค์นโยบาย และกลยุทธ์จากระดับบนลงสู่ระดับล่าง เพื่อให้ทิศทางการดำเนินการของ องค์กรเป็นไปในทิศทางที่นำไปสู่จุดหมายเดียวกัน ในการจัดการเชิงกลยุทธ์นั้น การถ่ายทอด เจตนารมณ์เชิงกลยุทธ์ถือเป็นสิ่งสำคัญที่ก่อให้เกิดการบรรลุเป้าหมายโดยรวมขององค์กร

4. เป็นการบริหารที่มุ่งเน้นผลลัพธ์ (result – based focus) การจัดการเชิงกลยุทธ์เป็นการบริหารที่มุ่งเน้นให้เกิดผลลัพธ์ตรงตามเป้าหมาย โดยมีตัวชี้วัดผลการดำเนินงานอย่างชัดเจน มีการประสานและหล่อหลอมทรัพยากรไปใช้ในทิศทางเดียวกัน เพื่อให้สามารถปฏิบัติตามยุทธศาสตร์และ ประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ขององค์การที่ตั้งไว้ โดยเป็นวัตถุประสงค์ที่ตอบสนองต่อสภาวะแวดล้อมทั้งภายนอกและภายในองค์การ

5. เป็นการบริหารที่ให้ความสำคัญต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (stakeholder - oriented) การจัดการเชิงกลยุทธ์เป็นการบริหารที่มุ่งเน้นและคำนึงถึงความต้องการของผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียหลายกลุ่ม เช่น ลูกค้า ชุมชน หน่วยงานต่าง ๆ เป็นต้น โดยมีการวิเคราะห์ความต้องการของฝ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งจัดลำดับความสำคัญที่เหมาะสมในการสนองตอบต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเหล่านั้น

6. เป็นการบริหารจัดการที่มุ่งเน้นการวางแผนระยะยาว (long – range planning) การจัดการเชิงกลยุทธ์เป็นการตัดสินใจเลือกใช้กลยุทธ์ที่เหมาะสม โดยมีแผนกลยุทธ์เป็นเครื่องมือในการกำหนดทิศทางและการดำเนินงานอย่างชัดเจน

ประยงค์ เนาวบุตร. (ม.ป.ป. : ออนไลน์) ได้กล่าวถึงความสำเร็จของกลยุทธ์ว่า ปัจจัยความสำเร็จในการจัดการเชิงกลยุทธ์ที่สำคัญที่สุดคือ ความรู้ความสามารถของผู้บริหาร เช่น ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ ความสามารถในการคิดเชิงกลยุทธ์ และการคิดอื่นๆ ความสามารถในการบริหาร การเปลี่ยนแปลง การมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล เป็นต้น

วรณารด แสงมณี (2553 : 5-9) กล่าวว่า ภารกิจหลักของการเป็นผู้นำเชิงกลยุทธ์ มี 5 ประการ คือ

1. การกำหนดทิศทางกลยุทธ์
2. การบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างมีประสิทธิภาพ
3. การธำรงรักษาพัฒนาองค์การที่มีประสิทธิภาพให้คงอยู่
4. การดำเนินงานอย่างมีจรรยาบรรณ
5. การสร้างความสมดุลในการควบคุมการดำเนินงานขององค์การ

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2553 : 40) กล่าวถึง การคิดเชิงกลยุทธ์ว่ามีขั้นตอนสำคัญ 8 ขั้นตอน คือ

1. กำหนดเป้าหมายที่ต้องการจะไปให้ถึง
2. วิเคราะห์และประเมินสถานะ
3. การหาทางเลือกกลยุทธ์
4. การวางแผนปฏิบัติการ
5. การวางแผนคู่ขนาน

6. การทดสอบในสถานการณ์จำลอง

7. การลงมือปฏิบัติการ

8. การประเมินผล

สมชาย ภคภาสน์วิวัฒน์ (2551 : 1-4) กล่าวว่า การพัฒนาความคิดเชิงกลยุทธ์ มี 3 ขั้นตอน หลัก คือ

1. การพัฒนาตนเองให้หลุดพ้นจากกับดัก

2. การพัฒนาสู่การคิดแบบสร้างสรรค์

3. การพัฒนาสู่การคิดเชิงกลยุทธ์

โดยมีสาระสำคัญดังนี้

ขั้นที่ 1 การพัฒนาตนเองให้หลุดพ้นจากกับดัก จำแนกเป็น 2 ลักษณะ คือ

1.1 วิธีปลดล๊อคให้หลุดพ้นจากกับดักหรือออกนอกกรอบที่คนอื่นกำหนดไว้ เช่น การสอนของพ่อแม่ ครูอาจารย์ คำพูดของคนอื่น ข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่างๆ เป็นต้น โดยต้องปรับพฤติกรรม ที่เกี่ยวข้องหรือเชื่อมโยงกับการคิดและการรับรู้ข้อมูลต่าง ๆ เสียใหม่คือ 1) ต้องมีความกระตือรือร้นในการเรียนรู้ คิดสงสัยเรื่องต่างๆ ตลอดเวลา 2) ฟังได้แต่อย่าไปเชื่อ 100% 3) วิเคราะห์เหตุผลให้รอบด้าน 4) ชั่งน้ำหนักสิ่งที่ฟังและ 5) ต้องคิดเพื่อความคิดพลาดที่อาจเกิดขึ้นได้ไว้ด้วย

1.2 วิธีปลดล๊อคจากกับดักทางความคิดของตนเอง โดยต้อง 1) ไม่เชื่อเพียงด้านใดด้านหนึ่ง 2) อย่าเชื่อมั่นในตนเองมากเกินไป 3) อย่าคิดแต่ในมุมเก่าจะทำให้พลาดโอกาสในการเปลี่ยนแปลงใหม่ๆ 4) อย่ามองเฉพาะปัจจุบัน 5) อย่ามองเฉพาะสิ่งที่คุ้นเคยหรืออยู่ใกล้ตัว จมมองข้ามไปไกลๆ ในอนาคต 6) อย่ามองแต่มุมของตัวเอง จมมองความต้องการของผู้อื่นด้วย

ขั้นที่ 2 การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ โดยปรับพฤติกรรมเหล่านี้คือ

2.1 ก่อนทำอะไรให้หยุดคิดและวิเคราะห์ให้ดีเสียก่อน

2.2 ต้องวิเคราะห์ประเด็นปัญหาให้ลึกซึ้งและหาทางแก้ไขว่าจะมีวิธีใดบ้าง

2.3 ต้องคิดแบบมีพันธมิตร เมื่อมีปัญหาอย่าคิดเองคนเดียว ให้ปรึกษาหารือกับเครือข่ายก่อน อาจเป็นเพื่อนร่วมงาน ผู้ปฏิบัติหรือผู้รับบริการก็ได้

2.4 ต้องคิดวิเคราะห์องค์ประกอบที่ต้องเกี่ยวข้องให้ลึกซึ้งทั้งด้านผู้รับบริการ (focus group) เวลา (time) และเนื้อหา (content) 5. ต้องเสาะแสวงหาข้อมูลจากผู้ที่เกี่ยวข้องให้ครบถ้วน

ขั้นที่ 3 การพัฒนาเป็นการคิดเชิงกลยุทธ์ โดยคำนึงถึง

- 3.1 ความต้องการของผู้รับบริการ
- 3.2 องค์กรหรือระบบทั้งหมด โดยแสวงหาข้อมูลให้ครบถ้วน
- 3.3 ผลกระทบในลักษณะต่างๆ ทุกแง่มุม

สรุปได้ว่า หลักการของการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์นั้น มีแนวคิดเกี่ยวกับการคิดเชิงกลยุทธ์อย่างหลากหลาย แสดงให้เห็นว่า การคิดเชิงกลยุทธ์เป็นการคิดเกี่ยวกับสิ่งที่คาดว่าจะเกิดขึ้นภายใต้สภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป ดังนั้นหลักการของเป้าหมายการคิดเชิงกลยุทธ์คือการแสวงหาทางเลือกในการตัดสินใจ เพื่อวางแผนกำหนดทิศทางและกลยุทธ์ที่เหมาะสมกับสถานการณ์ในอนาคต โดยการคิดเชิงกลยุทธ์มีหลายวิธีหลายมุมมอง แต่ที่สำคัญคือ การคิดเชิงกลยุทธ์ต้องอาศัยพื้นฐานการคิดแบบอื่น ๆ ควบคู่ไปด้วย เช่น การคิดนอกกรอบ การคิดเชิงบวก การคิดวิเคราะห์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ การคิดไตร่ตรอง การคิดสร้างสรรค์ เป็นต้น

5.4 กระบวนการบริหารเชิงกลยุทธ์

มีนักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึง กระบวนการของการบริหารเชิงกลยุทธ์ดังนี้

Dess and Other : 2007 (อ้างใน ทวีวรรณ อันดา, 2552 : 50) กล่าวว่า รูปแบบการบริหารเชิงกลยุทธ์ ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ

1. การวิเคราะห์เชิงกลยุทธ์ เป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการบริหารกลยุทธ์ เป็นงานล่วงหน้าที่ต้องทำ เป็นการวางหลักเกณฑ์และนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติหลายกลยุทธ์ ปฏิบัติหลายกลยุทธ์ ล้มเหลวเนื่องจากผู้จัดการอาจต้องการวางหลักเกณฑ์และนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติโดยขาดการวิเคราะห์อย่างระมัดระวังเกี่ยวกับเป้าหมายของหลักการขององค์กรและการวิเคราะห์อย่างถี่ถ้วนเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมภายนอกและภายใน

2. การกำหนดกลยุทธ์ เป็นการกำหนดกลยุทธ์ในหลายระดับข้อแรกคือ กลยุทธ์ระดับธุรกิจ จัดการกับประเด็นที่ว่า จะแข่งขันอย่างไรในสภาพแวดล้อมทางธุรกิจ เพื่อให้ได้ประโยชน์ด้านการแข่งขัน ข้อสอง กลยุทธ์ระดับบริษัทเน้นที่ 2 ประเด็น คือ 1) จะแข่งขันในธุรกิจใด และ 2) จะบริหารธุรกิจอย่างไร เพื่อให้เกิดการทำงานร่วมกัน กล่าวคือ ธุรกิจสร้างคุณค่ามากขึ้นโดยการทำงานร่วมกันมากกว่าเมื่อปฏิบัติการเป็นธุรกิจเดี่ยว ข้อสามบริษัทต้องกำหนดวิธีที่ดีที่สุดในการพัฒนา กลยุทธ์นานาชาติ เพื่อบริษัทออกไปร่วมทุนกับบริษัทในประเทศอื่น ๆ ท้ายสุด ความสำคัญของอินเทอร์เน็ตที่เพิ่มขึ้นทำให้บริษัทจำเป็นต้องสำรวจความเป็นไปได้ต่าง ๆ ของพื้นฐานกลยุทธ์ใหม่นี้ เพื่อวางหลักเกณฑ์เกี่ยวกับอินเทอร์เน็ตและกลยุทธ์ธุรกิจอิเล็กทรอนิกส์

3. การนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ กลยุทธ์ที่มีประสิทธิภาพไม่มีคุณค่าถ้าไม่ถูกนำไปปฏิบัติอย่างเหมาะสม การนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติประกอบด้วยการทำให้แน่ใจว่า บริษัทหนึ่งมีการควบคุมกลยุทธ์และรูปแบบองค์กรที่เหมาะสม และบริษัทได้จัดตั้งวิธีที่มีประสิทธิภาพในการประสานงานและผสมผสานกิจกรรมภายในบริษัท และกับบริษัทคู่ค้า ลูกค้า และพันธมิตรของบริษัท นอกจากนี้ ภาวะความเป็นผู้นำก็มีบทบาทสำคัญ ซึ่งประกอบด้วยหลายอย่าง เช่น การทำให้แน่ใจว่าองค์กรตั้งพันธสัญญาที่จะมีความเป็นเลิศ และมีการประพจน์ที่มีจริยธรรม สนับสนุนการเรียนรู้และการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และทำตัวเป็นผู้ประกอบการที่สร้างและคว้าโอกาสใหม่ ๆ

วีแลน และฮังเกอร์ (Wheelen and Hunger, 2006 อ้างใน ทวีวรรณ อินดา, 2552 : 48) กล่าวว่า รูปแบบพื้นฐานของการบริหารเชิงกลยุทธ์ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ คือ

1. การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม
2. การกำหนดกลยุทธ์
3. การปฏิบัติตามกลยุทธ์
4. การควบคุมและประเมินผล

สำหรับนักวิชาการชาวไทยได้นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการบริหารเชิงกลยุทธ์ไว้ ประกอบด้วย

สาคร สุขศรีวงศ์ (2551 : 235) กล่าวว่า การจัดการเชิงกลยุทธ์เป็นรูปแบบทางการจัดการซึ่งมุ่งเน้นความสำเร็จขององค์กร โดยการพิจารณาสภาพแวดล้อมเป็นปัจจัยสำคัญและหาแนวทางที่เป็นเอกลักษณ์และโดดเด่นเฉพาะตัวมาเป็นจุดเด่นที่สำคัญต่อการแข่งขัน การจัดการเชิงกลยุทธ์ประกอบด้วยขั้นตอนต่าง ๆ ได้แก่ การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกองค์กร การกำหนดพันธกิจและเป้าหมายเชิงกลยุทธ์ การสร้างกลยุทธ์ การนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ และการควบคุมและประเมินผล มีรายละเอียดดังนี้

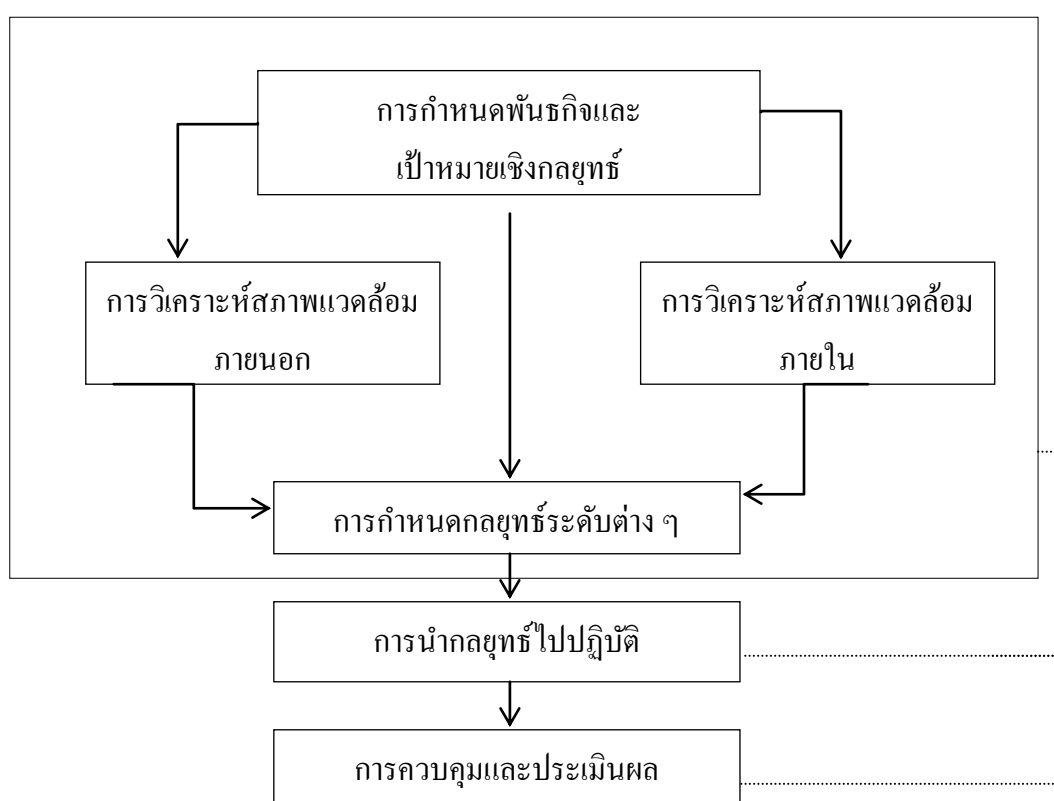
1. การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกองค์กร การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกองค์กรเป็นขั้นตอนที่มีบทบาทและความสำคัญอย่างยิ่งในกระบวนการจัดการเชิงกลยุทธ์ ตลอดจนการสร้างกลยุทธ์ระดับต่าง ๆ ขององค์กร เพื่อให้การกำหนดพันธกิจ เป้าหมายและกลยุทธ์สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมการแข่งขันที่แท้จริง ผู้บริหารจำเป็นต้องวิเคราะห์จุดอ่อนและจุดแข็งขององค์กร และนำจุดแข็งมาใช้ประโยชน์

2. การกำหนดพันธกิจและเป้าหมายเชิงกลยุทธ์ การกำหนดพันธกิจ หมายถึง การกำหนดเหตุผลการดำรงอยู่และขอบเขตในการดำเนินงานขององค์กร ซึ่งมีความโดดเด่นและเป็นเอกลักษณ์ ขณะที่เป้าหมายเชิงกลยุทธ์ หมายถึงเป้าหมายที่กำหนดโดยผู้บริหารระดับสูง เพื่อระบุเป้าหมายขององค์กรโดยภาพรวม

3. การสร้างกลยุทธ์ การบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ในโลกธุรกิจ มีกลยุทธ์หลายระดับ ที่องค์กรจำเป็นต้องพิจารณาเลือกใช้ และในแต่ละระดับยังมีกลยุทธ์ย่อยอีกหลายรูปแบบที่เลือกใช้ ได้ ผู้บริหารที่มีส่วนกำหนดทิศทางขององค์กรไม่ว่าระดับใดก็ตาม แบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ กลยุทธ์ระดับองค์กร กลยุทธ์ระดับธุรกิจ และกลยุทธ์ระดับหน้าที่องค์กร

4. การนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ เมื่อองค์กรสร้างกลยุทธ์แล้วในขั้นต่อไปผู้บริหารจะต้อง นำกลยุทธ์ที่กำหนดขึ้นนั้นไปปฏิบัติ ให้เป็นไปตามแผนงานที่กำหนดขึ้น

5. การควบคุมและประเมินผล การควบคุมและประเมินผลเป็นขั้นตอนสุดท้าย ของกระบวนการจัดการเชิงกลยุทธ์ กล่าวคือ เมื่อองค์กรได้นำกลยุทธ์ไปใช้ปฏิบัติแล้วจำเป็นต้อง กำหนดการควบคุม ติดตามผลการปฏิบัติงาน ตรวจสอบ ตลอดจนประเมินผลเพื่อตรวจสอบกลยุทธ์ ที่นำไปใช้ว่าบรรลุผลสำเร็จมากน้อยเพียงใด ประสบปัญหาหรืออุปสรรคใดบ้าง จำเป็นต้อง เปลี่ยนแปลงกลยุทธ์หรือไม่ ตลอดจนมีข้อเสนอแนะอื่นใดเพื่อใช้ประโยชน์กับองค์กรในโอกาสต่อไป ดังแผนภาพ 3

แผนภาพ 3 กระบวนการจัดการเชิงกลยุทธ์

(ที่มา : ศาคร สุขศรีวงศ์. 2551: 235)

สาคร สุขศรีวงศ์ (2551 : 235) กล่าวถึงกระบวนการบริหารเชิงกลยุทธ์ ต้องมีการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกองค์กรการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกองค์กรเป็นขั้นตอนที่มีบทบาทและความสำคัญอย่างยิ่งในกระบวนการจัดการเชิงกลยุทธ์ ตลอดจนการสร้างกลยุทธ์ระดับต่างๆ ขององค์กรเพื่อให้การกำหนดพันธกิจ เป้าหมายและกลยุทธ์ สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมการแข่งขันที่แท้จริงผู้บริหารจำเป็นต้องวิเคราะห์จุดแข็งจุดอ่อนขององค์กรและนำจุดแข็งที่มีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์พร้อมทั้งพัฒนาให้เกิดความได้เปรียบทางการแข่งขัน นอกจากนี้ต้องพยายามระมัดระวังมิให้จุดอ่อนที่มีอยู่สร้างปัญหาและหาหนทางในการแก้ไขจุดอ่อนนั้น ขณะเดียวกันผู้บริหารจำเป็นต้องพิจารณาต่อไปว่าในสถานะที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ตลอดจนเส้นทางที่องค์กรประสงค์จะเดินทางไปสู่จุดหมายมีโอกาสและอุปสรรคอะไรบ้างที่ส่งผลต่อองค์กร เพื่อที่จะแสวงหาประโยชน์จากโอกาสและหลีกเลี่ยงอุปสรรค หรือจัดการนี้ให้อุปสรรค นั้นส่งผลเสียหายนต่อองค์กรเครื่องมือที่ใช้ในการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกองค์กร เรียกว่า การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรค (SWOT Analysis) การวิเคราะห์ สภาพแวดล้อมมีปัจจัยที่ควรนำมาพิจารณา 2 ส่วนดังนี้

1. ปัจจัยภายในได้แก่

1.1 S มาจาก Strengths หมายถึง จุดเด่นหรือจุดแข็งซึ่งเป็นผลมาจากปัจจัยภายในเป็นข้อดีที่เกิดจากสภาพแวดล้อมภายในองค์กรเช่นจุดแข็งด้านส่วนประสม จุดแข็งด้านการเงิน แข็งด้านการผลิต จุดแข็งด้านทรัพยากร องค์กรจะต้องใช้ประโยชน์จากจุดแข็งในการกำหนดกลยุทธ์

1.2 W มาจาก Weaknesses หมายถึง จุดเริ่มหรือจุดอ่อนซึ่งเป็นผลมาจากปัจจัยภายในเป็นปัญหาหรือข้อบกพร่องที่เกิดจากสภาพแวดล้อมภายในต่างๆ ขององค์กรซึ่งองค์กร จะต้องหาวิธีในการแก้ปัญหานั้น

2. ปัจจัยภายนอกได้แก่

2.1 O มาจาก Opportunities หมายถึง โอกาสเป็นผลจากการที่สภาพแวดล้อมภายนอกองค์กรเพื่อประโยชน์หรือส่งเสริมการดำเนินงานขององค์กร โอกาสแตกต่างจากจุดแข็ง ตรงที่โอกาสนั้นเป็นผลมาจากสภาพแวดล้อมภายนอก แต่จุดแข็งนั้นเป็นผลมาจากสภาพแวดล้อมภายในผู้บริหารที่ดีจะต้องแสวงหาโอกาสอยู่เสมอและใช้ประโยชน์จากโอกาสนั้น

2.2 T มาจาก Threats หมายถึง อุปสรรคเป็นข้อจำกัดที่เกิดจากสภาพแวดล้อมภายนอก ซึ่งตามหาจำเป็นต้องปรับกลยุทธ์ให้สอดคล้องและพยายามขจัดอุปสรรคต่างๆ ที่เกิดขึ้นให้ ได้จริง

สมคิด บางโม (2553 : 351) กล่าวว่า การวิเคราะห์ SWOT เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์สถานการณ์เพื่อให้ผู้บริหารรู้จักจุดแข็งจุดอ่อนโอกาสและอุปสรรคขององค์กร ซึ่งจะช่วยให้

ทราบว่างค์กรได้เดินทางมาถูกทิศและไม่หลงทาง นอกจากนี้ยังบอกได้ว่าองค์กรมีแรงขับไปยังเป้าหมายได้ดีหรือไม่มั่นใจได้อย่างไรว่าระบบการทำงานในองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพอยู่มีจุดอ่อนที่ต้องปรับปรุงอย่างไร

สุพานี สฤษฏ์วานิช (2553 : 50) การประเมินสภาพแวดล้อมภายในองค์กรจะเป็นการประเมินปัจจัยต่างๆที่อยู่ภายใต้การควบคุมขององค์กร เช่น ทรัพยากรทางการเงิน เครื่องจักรอาคารสถานที่ บุคลากร และการดำเนินการต่างๆ ภายในองค์กรทุกๆ ด้านเพื่อที่จะระบุจุดแข็งและจุดอ่อนขององค์กร

พัทตร์ผจง วัฒนสินธุ์ และพสุ เดชะรินทร์ (2552 : 13-17) กล่าวว่าไว้ว่า การกำหนดทิศทางองค์กรได้กำหนดทิศทางวิสัยทัศน์ภารกิจปรัชญาและวัตถุประสงค์ขององค์กรการกำหนดทิศทางขององค์กรจะเป็นการบ่งชี้ว่าองค์กรธุรกิจจะมุ่งไปในทิศทางใดหรือสาเหตุโครงการดำรงอยู่ขององค์กรหรือประเภทของธุรกิจที่องค์กรดำเนินอยู่ นอกจากนี้การกำหนดทิศทางขององค์กรจะยังมีส่วนช่วยในการแปลงวิสัยทัศน์หรือภารกิจขององค์กรให้กลายเป็นวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานที่มีลักษณะที่ชัดเจนขึ้น

สาคร สุขศรีวงศ์ (2551 : 235) กล่าวว่า การนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติเมื่อองค์กรสร้างกลยุทธ์แล้วในขั้นต่อไปผู้ใดจะต้องนำกลยุทธ์ที่กำหนดขึ้นนั้นไปปฏิบัติให้เป็นไปตามแผนงานที่กำหนดขึ้น องค์กรที่ไม่สามารถนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติได้อย่างเหมาะสมย่อมเกิดปัญหาทางการบริหารจัดการและไม่สามารถทำให้องค์กรประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายได้ สำหรับการควบคุมและประเมินผลการควบคุมและประเมินผลเป็นขั้นตอนสุดท้ายของกระบวนการจัดการเชิงกลยุทธ์ กล่าวคือ เมื่อองค์กรได้นำกลยุทธ์ไปใช้ปฏิบัติแล้วจำเป็นต้องกำหนดวิธีการควบคุม ติดตามผลการปฏิบัติงาน ตรวจสอบตลอดจนประเมินผลเพื่อตรวจสอบว่ากลยุทธ์ที่นำไปใช้งานบรรลุผลสำเร็จมากน้อยเพียงใดประสบปัญหาอุปสรรคใดบ้างจำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนกลยุทธ์หรือไม่จำเป็นต้องปรับปรุงวิธีการในการนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติหรือไม่ ตลอดจนมีข้อเสนอแนะอื่นใดที่ควรจดบันทึกเพื่อใช้ให้เป็นประโยชน์กับองค์กรในโอกาสต่อไป

สรุปได้ว่า กระบวนการบริหารเชิงกลยุทธ์นั้น เป็นการนำกลยุทธ์หรือการนำยุทธศาสตร์ที่วางแผนไว้สู่การปฏิบัติ ซึ่งมุ่งเน้นความสำเร็จขององค์กร โดยการพิจารณาสภาพแวดล้อมเป็นปัจจัยสำคัญและหาแนวทางที่เป็นเอกลักษณ์และโดดเด่นเฉพาะตัวมาเป็นจุดเด่นที่สำคัญ ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนต่าง ๆ โดยในการดำเนินการสามารถยืดหยุ่นและปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมตามบริบทขององค์กร ได้แก่ การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกองค์กร การกำหนดพันธกิจและเป้าหมายเชิงกลยุทธ์ การสร้างกลยุทธ์ การนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติให้เป็นไปตามแผนงานที่กำหนดขึ้น

ตลอดจนการกำกับติดตาม และการประเมินผล เพื่อปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพคุ้มค่าเกิดประโยชน์สูงสุด

6. เครือข่ายการมีส่วนร่วมพลังประชารัฐในการพัฒนาทักษะอาชีพเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนของนักเรียน

6.1 ความหมายของเครือข่ายการมีส่วนร่วมพลังประชารัฐ

ได้มีนักวิชาการกล่าวถึงความหมายของพลังประชารัฐไว้ดังนี้

ประชารัฐ สามารถแยกได้จากคำว่า “ประชา” หมายถึง หมู่คน เช่น ปวงประชา (ราชบัณฑิตยสถาน : ออนไลน์)

กรมการพัฒนาชุมชน (มปป : 1) กล่าวว่า “ประชารัฐ” คือ ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน ช่วยกันแก้ปัญหา และคิดหาทางสร้างอนาคตให้ประเทศไทย ผ่านโครงสร้างการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศที่มุ่งมั่นลดความเหลื่อมล้ำ พัฒนาคุณภาพคน และเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน

ประชารัฐ หมายถึง การดำเนินงานขององค์กรที่ทำหน้าที่สาธารณะ เพื่อการดูแลสนองเจตนารมณ์ของหมู่คนหรือปวงประชาชนในรัฐให้ได้รับประโยชน์สูงสุด ถ้า พิจารณาในความหมายแคบ “ประชารัฐ” คือ “ประชา” ร่วมกับ “รัฐ” ส่วนความหมายกว้าง ได้แก่ “รัฐ” ของ “ประชา” (“รัฐ” ที่ “ประชา” รู้สึกเป็นเจ้าของและมีส่วนร่วมสูง) “รัฐ” โดย “ประชา” (“รัฐ” ที่ “ประชา” มีบทบาทสำคัญในกิจกรรมส่วนรวม) “รัฐ” เพื่อ “ประชา” ที่ ต้องประสานพลังทุกส่วนของ “ประชา” กับทุกส่วนของ “รัฐ” เพื่อพัฒนาสังคมทุกระดับ” คติพจน์ “ประชารัฐ” ที่อาจนำมาใช้เพื่อสื่อความหมายในมิติต่างๆ และประสานพลังทุกส่วน เพื่อมวลประชามุ่งพัฒนาสังคม และร่วมด้วยช่วยกัน สร้างสรรค์สังคม โดยร่วมมือรวมพลังกัน รวมทุกพลังสร้างสรรค์ ไม่กีดกันผู้ใด (ทินโน ขวัญดี : ออนไลน์)

ยุทธศาสตร์ “ประชารัฐ” คือ การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนทุกคน เนื่องจากการแก้ปัญหา การปฏิรูป และการพัฒนาประเทศในทุกๆ ด้าน จะสำเร็จหรือเห็นผลเป็นรูปธรรมไม่ได้เลย หากขาดความร่วมมือ ร่วมใจ และการมีส่วนร่วมระหว่างประชาชน เจ้าหน้าที่รัฐ และรัฐบาล ดังนั้นการที่รัฐบาลให้ความสำคัญกับการตลาดประชารัฐ (พบวันดี : ออนไลน์)

“ประชารัฐ” หมายถึง การร่วมมือกันทำเรื่องดี ๆ มีประโยชน์ต่อชาติบ้านเมืองอย่างสร้างสรรค์ของภาครัฐและภาคประชาชน หรือจะกล่าวว่า “ทุกภาคส่วน” (วัลภา เล็กวัฒนานนท์ : ออนไลน์)

ความหมายของการสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วม ได้มีนักวิชาการกล่าวถึงความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ดังนี้

ธงชัย ธนสถิตย์ (ออนไลน์) เครือข่าย (Network) หมายถึง การเชื่อมโยงของคนของกลุ่ม หรือกลุ่มองค์กรที่สมัครใจที่จะแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารร่วมกันหรือทำกิจกรรมร่วมกัน โดยมีการจัดระเบียบโครงการของคนในเครือข่ายด้วยความเป็นอิสระเท่าเทียมกันภายใต้พื้นฐานของความเคารพสิทธิ เชื่อถือ เอื้ออาทรซึ่งกันและกัน ซึ่งเป็นรูปแบบของการพัฒนาตนเองอีก รูปแบบหนึ่ง เป็นการแสวงหาโอกาสเพื่อรู้จักกับบุคคลใหม่ ๆ การสร้างสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลที่พึงรู้จักการรักษาสัมพันธ์อันดีกับบุคคลต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งในแวดวงเดียวกันและต่างแวดวง

กระทรวงสาธารณสุข (2556) ได้กล่าวสรุปไว้ว่า เครือข่าย คือ ขบวนการทางสังคม อันเกิดจากการสร้างความสัมพันธ์ ระหว่างบุคคล กลุ่ม องค์กร สถาบัน โดยมีเป้าหมาย วัตถุประสงค์ และความ ต้องการบางอย่างร่วมกัน ร่วมกันดำเนินกิจกรรมบางอย่างโดยที่สมาชิกของ เครือข่ายยังคงความเป็นเอกเทศไม่ขึ้นต่อกัน กล่าวโดยสรุปการมีส่วนร่วมของเครือข่ายสุขภาพในชุมชนเกิดจาก ความต้องการที่จะเข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้เกิดผลต่อความต้องการของกลุ่มที่สอดคล้องกับ วิถีชีวิตทางสังคม ทั้งนี้ในการให้เครือข่ายสุขภาพในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้ จริงนั้น ในการ จัดกิจกรรมการมีส่วนร่วมต้องคำนึงถึงวิถีการดำเนินชีวิต ค่านิยม ประเพณี ทัศนคติของบุคคล เพื่อให้ เกิดความสมัครใจเข้าร่วมกิจกรรม ซึ่งการเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน ในการดำเนินงานปรับเปลี่ยน พฤติกรรมสุขภาพ มี 5 ขั้นตอนสำคัญคือ 1. สร้างทีมงาน 2. วิเคราะห์ปัญหาสุขภาพและพฤติกรรม เสี่ยงต่อสุขภาพของชุมชน 3. จัดทำแผนงาน/โครงการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพ 4. จัดกิจกรรม ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพ และ 5. ประเมินผล เพื่อนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนา

นิรันดร์ จงวุฒิเวศน์ (2550) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การเข้าไปเกี่ยวข้อง (Involvement) ทางความคิด, จิตใจ, อารมณ์และทางกาย การมีส่วนร่วมมีความหมายมากกว่าการ เป็นส่วนหนึ่ง (Sense and belonging) การมีส่วนร่วมมีความหมายทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ (Quantitative and qualitative) การมีส่วนร่วมครอบคลุมทั้งมิติด้านความสามารถ เวลา และโอกาสที่ จะมีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมเป็นการกระทำ (Action) จึงมีทั้งผู้กระทำ (The actor) ผู้ถูกกระทำหรือ ผู้รับผล (The recipient) และสาธารณชน (The public) ผู้เป็นบริบทของการกระทำ

มธุรดา ศรีรัตน์ (2554) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการที่บุคคลได้มี ส่วนเกี่ยวข้องในการปฏิบัติงานทั้งด้านการแสดงความคิดเห็น การตัดสินใจ ความรับผิดชอบ การวางแผนปฏิบัติงาน ตลอดจนการประเมินผล โดยใช้ความคิดสร้างสรรค์และความเชี่ยวชาญใน การปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์หรือแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่อาจเกิดจากการบริหารงานใน องค์กร

เสาวนีย์ เดือนเด่น และคณะ (2557 อ้างถึงใน Koontz & other : 1986) กล่าวว่า การให้มีส่วนร่วมเป็นเทคนิคอย่างหนึ่งที่ผู้บริหารต้องการให้ได้รับการสนับสนุนที่เข้มแข็ง อันมีผล

มาจากการวิจัยและทฤษฎีการสร้างแรงจูงใจที่ตระหนักถึงประโยชน์ของการมีส่วนร่วม และการสร้างการยอมรับนับถือ

เสาวนีย์ เตือนเด่น และคณะ (2557 อ้างถึงใน Putti J.M. : 1987) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมเป็นพื้นฐานของกิจกรรมทุกกิจกรรม กระบวนการตัดสินใจของกลุ่มจะเกิดการมีส่วนร่วมของสมาชิกทุกคนในกลุ่ม ซึ่งปัจจัยสำคัญของการมีส่วนร่วมมี 4 ประการ คือ

- 1) เป็นความพยายามที่เกี่ยวข้องทางด้านจิตใจและความรู้สึก
- 2) เป็นการกระตุ้นให้เกิดความร่วมมือ
- 3) เป็นการให้บุคคลรับผิดชอบต่อการปฏิบัติงาน
- 4) เป็นการพัฒนาการมีส่วนร่วม ซึ่งคำนึงถึงความสมดุล การมีส่วนร่วมที่แท้จริงกับ

การมีส่วนร่วมมากเกินไป

เสาวนีย์ เตือนเด่น และคณะ (2557) การมีส่วนร่วมหมายถึง การที่กลุ่มบุคคลมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ตั้งแต่เริ่มต้น ทั้งทางร่างกาย จิตใจและอารมณ์ ไม่ว่าจะเป็นปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มคน ร่วมคิด ร่วมมือ ร่วมปฏิบัติ ร่วมแรง ร่วมใจ และร่วมรับผิดชอบ เพื่อให้เกิดการดำเนินการพัฒนา และการเปลี่ยนแปลง เป็นเทคนิคอย่างหนึ่ง ที่ผู้บริหารต้องการ เพราะเมื่อบุคคลได้เข้ามามีส่วนร่วมแล้ว จะไม่ค่อยเกิดการต่อต้าน รวมทั้งช่วยลดความขัดแย้งและความเครียดจากการทำงาน ทำให้บุคคลได้ร่วมเข้ามามีส่วนร่วมแล้วจะไม่ค่อยเกิดการต่อต้าน รวมทั้งช่วยลดความขัดแย้งและความเครียดจากการทำงาน ทำให้บุคคลได้ร่วมกันพิจารณาแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากการทำงาน บุคคลจะรู้สึกพึงพอใจในผลงานที่เกิดขึ้น และเกิดความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง เกิดความมุ่งมั่นในการสร้างความสำเร็จให้กับองค์กร เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของและผูกพันกับองค์กร เพื่อนำไปสู่เป้าหมายขององค์กร และสามารถบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

สุธี วรประดิษฐ์ (2553) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนเกิดจากจิตใจที่ต้องการเข้าร่วมในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งเพื่อให้เกิดผลต่อความต้องการของกลุ่มคนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตทางสังคม ทั้งนี้ในการที่จะให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริง นักการจัดกิจกรรมการมีส่วนร่วมต้องคำนึงถึงวิธีการดำเนินชีวิตค่านิยม ประเพณี ทัศนคติของบุคคลเพื่อให้เกิดความสมัครใจเข้าร่วมกิจกรรม เพราะกลุ่มคนในชุมชนมีความแตกต่างกันในลักษณะส่วนบุคคลลักษณะทางเศรษฐกิจ และการได้รับข้อมูลข่าวสารทั้งนี้การเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนโดยสรุปมีขั้นตอนทั้งสิ้น 5 ขั้นตอนคือ

1. การวิเคราะห์ สังเคราะห์ปัญหาของชุมชน
2. การวางแผนที่เหมาะสมและสอดคล้องกับวิถีชีวิต
3. การกำหนดกิจกรรม

4. การดำเนินกิจกรรม

5. การประเมินผลกิจกรรม

ซึ่งเป็นขั้นตอนของการเข้ามามีส่วนร่วมที่ให้ความสำคัญโดยใช้ชุมชนเป็นศูนย์กลาง โดยมีหน่วยงานภาครัฐคอยช่วยเหลือ ให้คำแนะนำหรืออำนวยความสะดวกเท่านั้น

เมตต์ เมตต์การุณจิต (2553 : 71) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่า การเปิดโอกาสให้บุคคลหรือกลุ่มบุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม ไม่ว่าจะเป็นทางตรงหรือทางอ้อมในลักษณะของการรับรู้ร่วมคิด ร่วมทำร่วมตัดสินใจ ร่วมติดตาม ผลการเปิดโอกาสให้เข้าร่วมกิจกรรม จะได้รับประโยชน์ในด้านการนำเอาความรู้ความสามารถ (talent) และทักษะ (skill) ของคนในองค์กรหรือท้องถิ่นแล้วแต่กรณีมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม

จอมพงศ์ มงคลวนิช (2554 : 53) ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมไว้ว่า การเปิดโอกาสให้บุคลากรมีความเชื่อมโยงใกล้ชิดกับการดำเนินงาน เกิดผลดีต่อการขับเคลื่อนองค์กรหรือเครือข่าย เพราะมีผลในทางจิตวิทยา เป็นอย่างยิ่งกล่าวคือ ผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมย่อมเกิดความรู้สึกภาคภูมิใจที่ได้เป็นส่วนหนึ่งของการบริหาร ความคิดเห็นถูกรับฟังและนำไปปฏิบัติเพื่อการพัฒนาและที่สำคัญผู้มีส่วนร่วมจะมีความรู้สึกเป็นเจ้าของโครงการหรือองค์กรความรู้สึกเป็นเจ้าของจะเป็นพลังในการขับเคลื่อน องค์กรและหน่วยงานที่ดีที่สุด

แวง (Whang, 1981: 114) ให้ความหมายการมีส่วนร่วมว่า เป็นการชี้ให้เห็นถึงความสนใจของบุคคล หรือกลุ่มที่ต้องการจะให้การสนับสนุน ช่วยเหลือด้านแรงงาน หรือทรัพยากรต่อสถาบัน เพราะเล็งเห็นว่าการเข้าไปมีส่วนร่วมนั้นเกี่ยวข้องกับชีวิตของพวกเขาด้วย จากที่กล่าวมา จากแนวคิดของนักการศึกษา สรุปได้ว่าการมีส่วนร่วมหมายถึงการทำงานร่วมกันของบุคคลหรือคณะบุคคลเพื่อปฏิบัติกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งขององค์กรเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์

สรุปได้ว่า การสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วม “พลังประชารัฐ” หมายถึง การที่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลหรือ องค์กร ทั้งภาครัฐและเอกชน รวมกลุ่มเพื่อปฏิบัติกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งขององค์กร และประสานพลังทุกส่วนร่วมมือกันทำเรื่องดี ๆ มีประโยชน์ต่อชาติด้านเมืองอย่างสร้างสรรค์ของทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐและภาคประชาชน โดยร่วมมือรวมพลังกัน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ โดยทุกคนทุกกลุ่มทุกองค์กรสมัครใจที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนข้อมูล ข่าวสารหรือทำกิจกรรมร่วมกันโดยมีการจัดระเบียบโครงการของคนในเครือข่ายด้วยความเป็นอิสระเท่าเทียม และมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมตามขั้นตอนและกระบวนการทำงานหรือทำกิจกรรมทุกขั้นตอน และรวมถึงการรับผิดชอบร่วมกัน เป็นการแสวงหาโอกาสเพื่อรู้จักกับบุคคลใหม่ๆ การสร้างสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลที่พึงรู้จักการรักษาสัมพันธ์อันดีกับบุคคลต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดการดำเนินการพัฒนา และการเปลี่ยนแปลงในทุกกิจกรรมบรรลุเป้าหมายที่ต้องการ

6.2 ความสำคัญของการมีหุ้นส่วนร่วมพลังภาครัฐ

ความสำคัญของการมีส่วนร่วมพลังภาครัฐ มีนักวิชาการได้กล่าวถึงความสำคัญของเครือข่ายการมีส่วนร่วมไว้ดังนี้

เสาวนีย์ เดือนเด่น และคณะ (2557) กล่าวว่า ประโยชน์ของการมีส่วนร่วมพลังภาครัฐ ชุมชนได้ประโยชน์ในการมีส่วนร่วมกิจกรรมการพัฒนาสุขภาพดังนี้

- 1) ชุมชนตระหนักในปัญหาของตนเอง และตระหนักที่จะมีส่วนร่วมในการพัฒนาหรือแก้ปัญหของตนเอง
- 2) ชุมชนมีโอกาสใช้ความสามารถของตนเองที่มีอยู่ในรูปของความคิด การตัดสินใจและการกระทำได้อย่างเต็มที่
- 3) เป็นการระดมทรัพยากรมนุษย์มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดชุมชน
- 4) ชุมชนจะมีความรู้สึกในความเป็นเจ้าของ ทำให้การพัฒนามีความมั่นคงถาวรและประหยัด
- 5) เป็นกระบวนการพัฒนาความสามารถ และพลังชุมชนในการพึ่งตนเอง
- 6) เป็นการส่งเสริมระบอบประชาธิปไตย
- 7) ชุมชนรับผิดชอบและมีอำนาจสูงสุดในการพัฒนาชุมชนตนเอง
- 8) เป็นการแสดงออกถึงความเคารพ นับถือ เชื่อใจไว้วางใจ รักและศรัทธาในชุมชนว่ามีความรู้ความสามารถ

วันชัย วัฒนศักดิ์ (2549) การทำงานแบบมีส่วนร่วมพลังภาครัฐนั้น ไม่ว่าจะเป็นระดับครอบครัว ระดับโรงเรียน ระดับชุมชน ระดับองค์กร หรือระดับประเทศนั้น มีความสำคัญอย่างยิ่งในกระบวนการพัฒนาปัจจุบัน เพราะจะช่วยให้ผู้มีส่วนร่วมเกิดความรู้สึกความเป็นเจ้าของ (Ownership) และจะทำให้ผู้มีส่วนร่วม หรือผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียนั้นยินยอมปฏิบัติตาม Compliance) และรวมถึงตกลงยอมรับ (Commitment) ได้อย่างสมัครใจ, เต็มใจและสบายใจ

ประทีป จันทรสิงห์ (2549) การมีส่วนร่วมมีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาคุณภาพองค์กรเพราะเมื่อบุคคลได้เข้ามามีส่วนร่วมแล้วจะไม่ค่อยเกิดการต่อต้านเกี่ยวกับแนวคิดและการดำเนินงาน รวมทั้งช่วยลดความขัดแย้งและความเครียดจากการทำงาน ทำให้บุคคลได้ร่วมกันพิจารณาแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากการทำงาน เพื่อมุ่งไปสู่เป้าหมายและการยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น เกิดความมุ่งมั่นในการสร้างความสำเร็จให้กับองค์กร ซึ่งบุคลากรจะรู้สึกพึงพอใจในผลงานที่เกิดขึ้นและเกิดความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง ความรู้สึกเป็นเจ้าของและผูกพันกับองค์กร ผลลัพธ์สุดท้ายคือ องค์กรมีคุณภาพ

จรวยพร ธรณินทร์(255 : 65) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการทำงานในรูปของเครือข่าย ดังนี้ 1. ช่วยให้องค์กรตัดสินใจได้เร็ว สามารถแก้ปัญหาได้อย่างรวดเร็ว ท่ามกลางความไม่แน่นอน และความสลับซับซ้อนของปัญหา 2. ลดค่าใช้จ่ายในการบริหารงานรวมทั้งค่าใช้จ่ายของผู้ใช้บริการ 3. สามารถให้การบริการแก่กลุ่มเป้าหมายได้ตรงความต้องการ 4. เป็นการสร้างทุนทางสังคมให้แก่หน่วยงานและประเทศชาติ 5. ก่อให้เกิดแหล่งข้อมูลเพิ่มมากขึ้น 6. เกิดแหล่งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้มากยิ่งขึ้น 7. ทำให้การทำงานเกิดความยืดหยุ่นโดยการอาศัยความชำนาญและประสบการณ์ของ หลาย ๆ ฝ่าย และ 8. ทำให้ได้รับองค์ความรู้ที่ลึกซึ้งที่เกิดจากผู้เชี่ยวชาญโดยตรง

เมตต์ เมตต์การุณจิต (2553 : 67) กล่าวว่า ผลดีของการบริหารแบบมีส่วนร่วม คือ 1. เป็นการสร้างสรรค์ให้มีการระดมสรรพกำลังจากบุคคลต่าง ๆ เช่น พลังความคิดสติปัญญา ความรู้ความสามารถประสบการณ์ เป็นต้น 2. เป็นการสร้างบรรยากาศและพัฒนาประชาธิปไตยในการทำงาน 3. ช่วยลดความขัดแย้งระหว่างผู้บริหารกับผู้ปฏิบัติงานเพราะเกิดความเข้าใจซึ่งกันและกันมี ส่วนช่วยให้ประสานงานกันดี 4. จะทำให้งานมีประสิทธิภาพและคุณภาพที่ดีเพราะจะมีความผิดพลาดน้อย 5. ผลงานที่เกิดขึ้นจะก่อให้เกิดความภาคภูมิใจแก่บุคลากรทุกคนเพราะทุกคนมีส่วนร่วมใน ความสำเร็จของงาน 6. ช่วยให้การทำงานสำเร็จลงได้ในเวลาอันรวดเร็วเพราะมีการแบ่งหน้าที่กันทำ และ 7. สร้างความสมดุลระหว่างฝ่ายบริหารกับฝ่ายปฏิบัติ

จอมพงศ์ มงคลวนิช (2554 : 82) กล่าวว่าประโยชน์ของการมีส่วนร่วม ดังนี้ 1. ทำให้การบริหารหรือการพิจารณาแนวทางในการแก้ปัญหา มีความหลากหลายเป็นไป อย่างถี่ถ้วนรอบคอบ เพราะเป็นการระดมแนวคิดจากบุคคลที่มีความหลากหลายทั้งความรู้และประสบการณ์ 2. ทำให้มีการถ่วงดุลอำนาจซึ่งกันและกัน โดยมีให้บุคคลใดบุคคลหนึ่งมีอำนาจมากเกินไป ซึ่งอาจนำไปสู่การใช้อำนาจในทางที่ไม่ถูกต้องอันเกิดผลเสียหายแก่องค์กรได้ 3. เป็นการขจัดปัญหามีให้มีการดำเนินนโยบายใด ๆ มีผลต่อกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งมากหรือน้อย เกินไปซึ่งจะก่อให้เกิดความยุติธรรมในการดำเนินการต่อทุกฝ่ายได้ 4. ก่อให้เกิดการประสานงานที่ดีทำให้การบริหารเป็นไปอย่างราบรื่นและมีประสิทธิภาพ 5. การรวมตัวกันของบุคคลเป็นเครือข่ายจะก่อให้เกิดพลังเข้มแข็งสามารถขับเคลื่อน กิจกรรมให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ และเป้าหมายโดยทุกคนมีความรู้สึกเป็นเจ้าของ

วิมล นาวารัตน์ (2553) กล่าวเกี่ยวกับ การสร้างเครือข่ายและการมีส่วนร่วมพลังประชา รัฐทางด้านการจัดการศึกษาไว้ว่า การจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ มีประสิทธิผล มีประสิทธิภาพ จำเป็น ที่สถานศึกษาต้องอาศัยการมีเครือข่ายและการมีส่วนร่วมทุกภาคส่วน งบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ ครุภัณฑ์ต่างๆ ไม่จำกัดอยู่เพียงแค่งบประมาณของแผ่นดินที่ได้รับการจัดสรร สถานศึกษาสามารถ ระดมได้ทุกภาคส่วนนอกจากนี้สถานศึกษาสามารถระดมทั้งความคิด สติปัญญา แรงกาย แรงใจ

พลังสมองของทุกองค์กรและชุมชนในท้องถิ่นมาทำการพัฒนาการศึกษาของชาติให้เจริญก้าวหน้าต่อไปได้สู่ความเป็นสากลต่อไป และพระราชบัญญัติการศึกษาของชาติซึ่งเป็นกฎหมายแม่บทในการบริหารและจัดการศึกษา ยังได้กำหนดไว้ให้มีการส่งเสริมการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาไว้ว่า ให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันสังคมอื่น ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน จะเห็นได้ว่าการสร้างเครือข่ายและการมีส่วนร่วม มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อการจัดการศึกษามาก

ศักดิ์นิพนธ์ สว่างวงศ์ (2557) กล่าวว่า การสร้างเครือข่ายความร่วมมือทุกภาคส่วนของสถานศึกษาเป็นกลยุทธ์ที่สำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากภาคีต่างๆ จำนวนมากและมีคุณภาพเพียงพอ มาช่วยกันผลักดันการศึกษาในส่วนที่ตนเองสามารถกระทำได้ เครือข่ายความร่วมมือเป็นกลุ่ม หรือองค์กร หรือหน่วยงาน หรือบุคคล ที่ทำงานในลักษณะคล้ายคลึงกัน โดยมีเป้าหมายเดียวกัน มีความต้องการร่วมกัน ดำเนินกิจกรรมที่เป็นประเด็นปัญหา ร่วม โดยเข้าร่วมมือกันเพื่อดำเนินกิจกรรมต่างๆ อันจะเป็นประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างพลังและความแข็งแกร่งใน การผลักดันให้เกิดผลในการแก้ปัญหาาร่วมกันในอนาคต

การสร้างเครือข่ายความร่วมมือพลังประชารัฐ จึงถือเป็นกลยุทธ์สำคัญที่ช่วยขับเคลื่อนให้สถานศึกษาพัฒนาสู่มาตรฐาน ซึ่งการดำเนินการสร้างเครือข่ายให้ได้ผลและมีประสิทธิภาพ ควรดำเนินการอย่างเป็นระบบเริ่มตั้งแต่ 1) การสร้างจิตสำนึกที่จะทำงานร่วมกัน 2) การเตรียมการและแสวงหาผู้ร่วมพัฒนา 3) การสร้างข้อตกลงและร่วมวางแผน 4) การร่วมดำเนินงานและกำกับติดตาม 5) การธำรงรักษาเครือข่าย การสร้างความเข้มแข็งและความต่อเนื่องของเครือข่าย

สรุปได้ว่า การสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมพลังประชารัฐ มีความสำคัญต่อการดำเนินงานในทุกกิจกรรม ไม่ว่าจะเป็นเครือข่ายภายในหรือภายนอกองค์กร ทั้งภาครัฐและเอกชน การสร้างเครือข่ายและการมีส่วนร่วมทางด้านการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ มีประสิทธิผล มีประสิทธิภาพ จำเป็นที่สถานศึกษาต้องอาศัยการมีเครือข่ายและการมีส่วนร่วมพลังประชารัฐ ทุกภาคส่วนทั้งภาคและเอกชน เนื่องจากทุกคนที่มีส่วนเกี่ยวข้องจะได้รับรู้และตระหนักในปัญหาของตนเอง และมีส่วนร่วมในการพัฒนาหรือแก้ปัญหาเหล่านั้นๆ ตลอดจนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเลือกแนวทาง และวางแผนพัฒนาการปฏิบัติงาน และประเมินผลเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมาย ตลอดจนการการร่วมชื่นชมยินดีและภูมิใจในความสำเร็จร่วมกัน

6.3 แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมพลังประชารัฐ

มีนักวิชาการ นักการศึกษาได้กล่าวเกี่ยวกับเครือข่ายการมีส่วนร่วมและพลังประชารัฐไว้ดังนี้

“ประชารัฐ” ตามที่ระบุในแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 อาจสรุปลักษณะสำคัญได้ว่า เป็นแนวคิดที่มีประชาชน ชุมชน และประชาสังคม มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาท้องถิ่น สังคม และประเทศเป็นการบริหารจัดการ และพัฒนาประเทศ โดยภาครัฐที่ใช้หลักการ มีส่วนร่วมของประชาชนอย่างกว้างขวางจริงจัง และต่อเนื่องในทุกระดับ เป็นการดำเนินงาน ของภาครัฐที่มีความสุจริต โปร่งใส ถูกต้อง มีประสิทธิภาพ คุณภาพ และประสิทธิภาพ รวมถึง การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นอย่างทั่วถึงและ เพียงพอและทุกส่วนของสังคม ทั้งภาครัฐและภาค ประชาชน ร่วมเป็น “ภาคีการพัฒนา” โดยร่วม วางแผน ร่วมดำเนินการ ร่วมติดตามประเมินผล ร่วมปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (Kwande : 2016)

ยุทธศาสตร์ “ประชารัฐ” คือการรวมเอา พลังทุกภาคส่วน ไม่ว่าจะอยู่ในภาคประชาชน ภาคธุรกิจ หรือภาครัฐมาใช้โดยมองบนพื้นฐานว่า “คนไทยทุกคน ก็คือ ประชาชนของชาติ” ซึ่งถือเป็นพลังอำนาจที่สำคัญในการแก้ไขปัญหา ในการเปลี่ยนแปลงหรือการปฏิรูป และการประเทศในทุกมิติ และทุกด้านอย่างยั่งยืน โดยการดำเนินการตามยุทธศาสตร์ “ประชารัฐ” แบ่งได้ เป็น 2 ยุทธศาสตร์ย่อย คือ 1) “รัฐบาล” กับ “ประชาชน” โดย “รัฐ” หรือรัฐบาล จะเป็น ผู้อำนวยการความสะดวก สนับสนุน และเปิดช่องทาง ให้ “ประชา” หรือภาคเอกชน และประชาชนทั่วไป เข้ามามีส่วนร่วมตามกระบวนการประชาธิปไตย เพื่อให้ประชาชนเข้าใจการบริหารงานของรัฐบาล ในเรื่องต่างๆ และไม่สร้างความขัดแย้งให้เกิดขึ้น ระหว่างประชาชนกับรัฐบาล และ 2) “ประชาชน” กับ “เจ้าหน้าที่รัฐ” คือ การทำงานร่วมกันของประชาชนและเจ้าหน้าที่รัฐเพื่อการพัฒนา อย่างยั่งยืน โดยการสร้าง “เครือข่ายประชารัฐ” ในทุกด้าน ซึ่งจะเป็กลไกสำคัญที่เชื่อมโยงและเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนเข้าด้วยกัน อันเป็นแนวทางการบริหารราชการแผ่นดินของรัฐบาลชุดปัจจุบัน เพื่อให้การบริหารจัดการงบประมาณของรัฐมีประสิทธิภาพ เกิดความคุ้มค่า และเกิดประโยชน์สูงสุด ทั้งต่อการพัฒนาประเทศ การพัฒนาชุมชน และการพัฒนาสิทธิและสวัสดิการของรัฐเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตประชาชนไม่ให้เกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำอำนาจในสังคม เช่นที่ผ่านมา ซึ่งหัวใจสำคัญของยุทธศาสตร์ “ประชารัฐ” คือการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนทุกคน เนื่องจากการแก้ปัญหการปฏิรูป และการพัฒนาประเทศในทุกๆ ด้าน จะสำเร็จหรือเห็นผลเป็นรูปธรรมไม่ได้เลย หากขาดซึ่งความร่วมมือร่วมใจและการมีส่วนร่วม ระหว่างประชาชน เจ้าหน้าที่รัฐและรัฐบาล (Popwande : 2016)

ยุทธศาสตร์ประชารัฐของรัฐบาล พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา มีความเชื่อว่า ประชารัฐนั้นมิใช่กลไก มีกระบวนการที่แตกต่างจากประชานิยม นับว่าเป็นยุทธศาสตร์ในการวางเศรษฐกิจฐาน

รากอย่างเป็นทางการ ซึ่งจะเป็นการรวมพลังจากทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน รวมถึงภาคประชาชน เพื่อผลักดันให้เกิดพลังไปสู่การพัฒนา เศรษฐกิจฐานรากด้วยกัน (Kachanan : 2016)

เสาวนีย์ เดือนเด่น และคณะ (2557) กล่าวว่ากระบวนการมีส่วนร่วมนั้นประกอบด้วย

1) การวางแผน ซึ่งรวมถึงการตัดสินใจในการกำหนดเป้าหมาย กลวิธี ทรัพยากรที่ต้องใช้ ตลอดจนการติดตามประเมินผล

2) การดำเนินงาน

3) การใช้บริการจากโครงการ

4) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์

นอกจากนี้ เสาวนีย์ เดือนเด่น (2557) ได้เสนอขั้นตอนการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 ขั้นตอน คือ

ขั้นที่ 1 การมีส่วนร่วมในการกำหนดปัญหา สาเหตุของปัญหา ตลอดจนแนวทางแก้ไข

ขั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเลือกแนวทาง และวางแผนพัฒนา

ขั้นที่ 3 การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานในกิจกรรมการพัฒนาตามแผน

ขั้นที่ 4 การมีส่วนร่วมในการประเมินผลงานกิจกรรมพัฒนา

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (2551 : 82) ได้นำเสนอแนวทางการพัฒนาศักยภาพการทำงานร่วมกับภาคีเครือข่ายสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อขับเคลื่อนการศึกษามีประสิทธิภาพสรุปได้ดังนี้

1. ประชาสัมพันธ์งานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยทุกรูปแบบ เพื่อให้ เครือข่ายเข้าใจและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษามากยิ่งขึ้น

2. พัฒนาฐานข้อมูลของเครือข่ายให้ครอบคลุมกับภารกิจงาน โดยภาคีเครือข่ายมีส่วนร่วมใน การให้ข้อมูล

3. สำรวจความพร้อมความต้องการของภาคีเครือข่ายในการมีส่วนร่วมส่งเสริมการจัดการ เรียนรู้ตลอดชีวิต

4. ให้ความสำคัญกับเครือข่ายกำหนดระดับความสำคัญของภาคีเครือข่ายเพื่อประเมินผล การสร้างเครือข่ายการทำงานของสถานศึกษา

5. สร้างขวัญกำลังใจให้กับภาคีเครือข่ายโดยการให้เกียรติยกย่องเชิดชูภาคีเครือข่าย และ กำหนดมาตรการจูงใจเพื่อสร้างขวัญกำลังใจกับหน่วยงานสถานศึกษาที่มีการประสานและร่วมมือกับ เครือข่ายจัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน

6. พัฒนาศักยภาพบุคลากรของหน่วยงานให้มีทักษะในการทำงานร่วมกับภาคีเครือข่ายสร้าง อดมการณ์การทำงานให้กับครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งต้องมีจิตอาสาใน การทำงานร่วมกับเครือข่ายโดยมีบทบาทเป็นผู้เชื่อมประสานงานในทุกมิติใน เกิดการพัฒนาคุณภาพ ชีวิตให้กับประชาชน

7. กำหนดให้มีกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ร่วมกันกับภาคีเครือข่ายและประสานงาน กับ เครือข่ายอย่างต่อเนื่อง

8. กำกับติดตามประเมินผลมีการถอดองค์ความรู้การสร้างเครือข่ายการทำงาน การศึกษา นอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อสร้างความรู้ใหม่ในการพัฒนางานการศึกษานอกระบบและ การศึกษาตามอัธยาศัย

9. มีการจัดทำแผนและกำหนดกิจกรรมร่วมกันพร้อมทั้งมีการจัดทำบันทึกข้อตกลง ร่วมมือ การทำงานร่วมกันและกำหนดเป้าหมายการทำงานให้ชัดเจนทั้งในเชิงปริมาณและ เชิงคุณภาพ

10. การพิจารณาบุคลากรเข้าทำงานในหน่วยงานสำนักงานการศึกษานอกระบบและ การศึกษาตามอัธยาศัยควรกำหนดคุณสมบัติเฉพาะในด้านการประสานเครือข่ายไว้พิจารณาด้วย

11. ผู้บริหารและครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยต้องรู้จักการ บูรณาการ กิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยให้สอดคล้องกับภารกิจของ เครือข่ายเพิ่ม กิจกรรมที่ทำร่วมกับภาคีเครือข่ายให้มากขึ้นต้องทันเหตุการณ์รู้ว่ากิจกรรมใดที่กำลัง ดำเนินการใน ชุมชน

12. จัดสรรงบประมาณ ให้กับครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เป็นค่าเดินทางในการประสานงานจัดกิจกรรมร่วมกับภาคีเครือข่าย

13. ผู้บริหารหรือข้าราชการในสถานศึกษาควรเป็นพี่เลี้ยงให้กับครูในการสร้าง ความเข้าใจใน การท านงานร่วมกับเครือข่ายในพื้นที่

14. ผู้บริหารควรให้ความสำคัญในการจัดกิจกรรมร่วมกับภาคีเครือข่ายเพื่อสร้าง ความสัมพันธ์อย่างถาวรมิตรร่วมกับเครือข่ายอย่างต่อเนื่อง และสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับองค์กร

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2554 : 107) โดยคณะอนุกรรมการคณะกรรมการ นโยบายปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สองได้เสนอยุทธศาสตร์หรือ แนวทางการส่งเสริมการมี ส่วนร่วมทางการศึกษาเพื่อเพิ่มบทบาทของภาคส่วนต่าง ๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมทางการศึกษามากขึ้น ดังนี้

1. การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้เรียนผู้ปกครองครอบครัวชุมชนองค์กรชุมชน มีดังนี้

1.1 ให้ความรู้แก่พ่อแม่ผู้ปกครองในการอบรมเลี้ยงดูทั้งในด้านจิตวิทยา พัฒนาการตามวัยและอื่น ๆ รวมทั้งเป็นต้นแบบสำหรับผู้เรียนได้เรียนรู้ตลอดชีวิต

1.2 สร้างความตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาและการเรียนรู้เพื่อให้ผู้ศึกษาเป็นหน้าที่

1.3 มีกลไกให้เข้ามามีส่วนร่วมกำหนดนโยบายการศึกษาระดับชาติท้องถิ่นและระดับสถานศึกษา

1.4 ส่งเสริมให้ผู้เรียนร่วมเป็นสภานักเรียนส่งเสริมให้ผู้เรียนผู้ปกครอง ครอบครัวชุมชน องค์กรชุมชนร่วมเป็นกรรมการสถาบันการศึกษา

1.5 ส่งเสริมให้มีกลไกรับฟังความคิดเห็นเสนอแนะทิศทางการพัฒนาการศึกษา และติดตามตรวจสอบเช่นการจัดเวทีสมัชชาประชาชนจัดรายการรับฟังความคิดเห็นทางสื่อมวลชน เป็นต้น

1.6 ส่งเสริมให้เป็นวิทยากรผู้สอนครูอาสาครูอาจารย์พิเศษในสถาบันการศึกษา

1.7 ส่งเสริมการจัดการศึกษาทางเลือกที่ตอบสนองตามความต้องการเฉพาะของผู้เรียน รวมทั้งสนับสนุนทรัพยากรตามความจำเป็น

1.8 ส่งเสริมให้ร่วมระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาและร่วมรับค่าใช้จ่ายทางการศึกษามากขึ้นในระดับที่สูงกว่าการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1.9 ส่งเสริมให้ร่วมกับสถานศึกษาพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อให้การศึกษาเป็นการเรียนรู้ ชีวิตรวมทั้งจัดกิจกรรมการเรียนรู้และแหล่งเรียนรู้ในชุมชนเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีประสบการณ์ด้านอาชีพและความเป็นอยู่ที่สอดคล้องกับบริบทท้องถิ่น

1.10 ส่งเสริมการพัฒนาสื่อและแหล่งเรียนรู้รวมทั้งการนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด เช่น อินเทอร์เน็ตเทคโนโลยีสารสนเทศอื่นในการเข้าถึงและการมีส่วนร่วมในการศึกษาและเรียนรู้ของผู้เรียน และชุมชนโดยรวมรวมทั้งการช่วยในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาขนาดเล็กในพื้นที่ห่างไกล

2. การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคเอกชน ธุรกิจสถานประกอบการ มีดังนี้

2.1 จัดมาตรการด้านภาษีอากรและด้านอื่น ๆ เพื่อสนับสนุนการมีส่วนร่วม

2.2 ส่งเสริมการจัดการศึกษารูปแบบศูนย์การเรียนรู้โดยสถานประกอบการ

2.3 สนับสนุนบุคลากรจากภาคเอกชน ธุรกิจและสถานประกอบการให้เป็นครูอาจารย์ใน สถาบันอาชีวศึกษาและอุดมศึกษา

2.4 ส่งเสริมให้ร่วมเป็นกรรมการสถานศึกษา สภาสถาบันอุดมศึกษาให้
ข้อคิดเห็นและ ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาการศึกษา สถาบันรวมทั้งระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา
และร่วมติดตาม ตรวจสอบ

2.5 ส่งเสริมให้เข้าร่วมในการกำหนดนโยบายการศึกษาทั้งระดับชาติและระดับ
ท้องถิ่น

2.6 ส่งเสริมให้จัดโครงการพัฒนาการศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรม
รับผิดชอบต่อสังคม ให้มากขึ้น

2.7 ส่งเสริมให้ลงทุนด้านการศึกษา และการเรียนรู้ทั้งในรูปแบบการจัดตั้ง
สถาบันการศึกษา การสนับสนุนส่งเสริมการศึกษา และเรียนรู้ในรูปแบบหลากหลาย

3. การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา
กรรมการสภาสถาบันศาสนา สื่อมวลชน องค์กรเอกชน สถาบันสังคมอื่น ๆ และหน่วยงานอื่น ๆ ของ
รัฐ ดังนี้

3.1 ส่งเสริมให้หน่วยงานอื่น ๆ ของรัฐจัดการศึกษาเฉพาะทางตามความ
ต้องการ และ ความชำนาญโดยคำนึงถึงนโยบายและมาตรฐานการศึกษาของชาติ

3.2 ส่งเสริมองค์กรเอกชนองค์กรวิชาชีพสถาบันศาสนาและสถาบันสังคมอื่น
ในการจัดการศึกษาทางเลือกโดยคำนึงถึงนโยบายและมาตรฐานการศึกษาของชาติ

3.3 ส่งเสริมให้สถาบันศาสนาองค์กรการกุศลอื่น ๆ รวมทั้งสมาคมมูลนิธิ
หน่วยงานสถาบัน และองค์กรอื่นๆ จัดกิจกรรมพัฒนาให้ผู้เรียนได้มีคุณธรรมพื้นฐาน มีจิตสำนึก
และค่านิยมที่พึง ประสงค์

3.4 สนับสนุนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสมาชิกวุฒิสภากรรมการสภาให้ตระหนัก
และเห็น ความสำคัญของการศึกษาและการเรียนรู้รับฟังปัญหาและข้อเสนอแนะจากประชาชนและ
ผลักดันสู่ นโยบาย

3.5 ส่งเสริมสนับสนุนให้สื่อมวลชนทุกรูปแบบผลิตรายการให้เอื้อต่อการ
พัฒนา การศึกษา และการเรียนรู้พัฒนาผู้เรียนครูคุณาจารย์และประชาชนทั่วไป

3.6 ส่งเสริมสนับสนุนให้สื่อมวลชนสร้างความร่วมมือกับทุกภาคส่วนเพื่อการ
มีส่วนร่วม ในการสื่อสารประชาสัมพันธ์ถ่ายทอดประเด็นสำคัญ ๆ ทางการศึกษา (key issue) และ
มีแบบอย่างที่ดีสู่สาธารณะเพื่อให้เกิดความตระหนักและเข้ามามีส่วนร่วม

3.7 ส่งเสริมสื่อมวลชนหน่วยงานภาครัฐอื่นๆ สถาบันศาสนาองค์กรเอกชนและ
สถาบัน สังคมอื่นร่วมรณรงค์สร้างความตระหนักเผยแพร่ประชาสัมพันธ์สร้างความเข้าใจให้ทุก

ภาพส่วนเห็นความสำคัญและเข้าร่วมจัดและสนับสนุนการศึกษาตลอดจนเผยแพร่ต้นแบบเพื่อขยายผลอย่าง ต่อเนื่อง

3.8 ส่งเสริมสื่อมวลชนหน่วยงานภาครัฐอื่นๆ สถาบันศาสนาองค์กรเอกชน และสถาบัน สังคมอื่นร่วมบริจาคทรัพย์สินลงทุนและระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาและเข้าร่วม ติดตามตรวจสอบ และให้ข้อเสนอแนะและการพัฒนาการศึกษา

3.9 ส่งเสริมให้หน่วยงานด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสารสนเทศเข้าร่วม จัด การศึกษาและการเรียนรู้พัฒนาความรู้ความสามารถและทักษะด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี สารสนเทศแก่ผู้เรียนครูคณาจารย์บุคลากรทางการศึกษาและประชาชนทั่วไป

3.10 ส่งเสริมให้หน่วยงานด้านสังคมและสาธารณสุข ร่วมให้ความรู้และ พัฒนาด้านสุข ภาวะ พัฒนาสังคมสวัสดิการสังคมส่งเสริมสวัสดิภาพ และพิทักษ์เด็กเยาวชนคน พิกัดผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ

3.11 ส่งเสริมให้หน่วยงานด้านการจ้างงานและอุตสาหกรรม ร่วมมือกับหน่วย ผลิต กำลังคน ให้ข้อมูลการจ้างงานการว่างงาน และความต้องการแรงงานเพื่อวางแผนการผลิต กำลังคนให้ สอดคล้องกับความต้องการทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ

3.12 จัดตั้งกองทุนเพื่อสนับสนุนภาคประชาชนและทุกภาคส่วนร่วมพัฒนา ผู้เรียนครู คณาจารย์บุคลากรสถานศึกษาและแหล่งเรียนรู้การพัฒนาระบบบริหารจัดการใหม่เพื่อ เพิ่มโอกาส พัฒนาคุณภาพและส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนตามเป้าหมายการปฏิรูป การศึกษาใน ทศวรรษที่สอง

3.13 ส่งเสริมให้หน่วยงานด้านการเงินการคลังผ่อนคลायกฎระเบียบและ มีมาตรการจูง ใจเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการศึกษาจากทุกภาคส่วน

3.14 ส่งเสริมให้สื่อมวลชนองค์กรเอกชนและสถาบันสังคมอื่นจัด โครงการ พัฒนา การศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมรับผิดชอบต่อสังคม

3.15 จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้สมัชชาการศึกษาภาคประชาชนเพื่อส่งเสริมการมี ส่วน ร่วมของทุกภาคส่วนรวมทั้งนักการเมือง (สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสมาชิกวุฒิสภา) ร่วมรับ ฟัง ปัญหาให้ข้อเสนอแนะการพัฒนา นโยบายการศึกษาทั้งในระดับชาติกลุ่มจังหวัดและจังหวัด

3.16 ส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างประเทศให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบ่งปัน ความรู้ ประสบการณ์สร้างเครือข่ายที่มีความเชื่อมโยงและมีความร่วมมือด้านการศึกษา

4. การส่งเสริมและพัฒนาบทบาทหน่วยงานนโยบายการศึกษามีดังนี้

4.1 ปรับกระบวนการทัศน์และลคบทบาทภาครัฐในการจัดการศึกษาลดการ แทรกแซงโดย ผู้กำกับนโยบายวางแผนกำหนดมาตรฐานนิเทศกำกับติดตามและประเมินผลวิจัย

และพัฒนาต้นแบบ ขก้องการปฏิบัติที่ดีและส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนที่มีส่วนร่วมนำไปดำเนินการ ขยายผลให้มากขึ้น

4.2 มีกลไกส่งเสริมสนับสนุนการมีส่วนร่วมและสร้างความเข้มแข็งของ ทุกภาคส่วนใน สังคมให้เข้ามามีส่วนร่วมกำหนดนโยบายและวางแผนการศึกษาและการเรียนรู้ รวมทั้งให้เข้ามามีส่วน ร่วมจัดและสนับสนุนการศึกษาและการเรียนรู้ทุกระดับทั้งในระบบนอก ระบบตามอัธยาศัยทั้งใน ระดับชาติและระดับท้องถิ่น

4.3 ใช้กลไกทางการเงินและมาตรการทางภาษีเพื่อส่งเสริมและจูงใจการมีส่วน ร่วม ทางการศึกษาการบริจาคทรัพย์สินและระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาเช่นจัดให้มีคู่มือ การศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเลือกสถานที่เรียนตามความต้องการ

4.4 ปรับปรุงแก้ไขกฎระเบียบข้อบังคับที่เป็นอุปสรรคและยกเว้นกฎระเบียบ ข้อบังคับให้ เอื้อต่อการมีส่วนร่วมทางการศึกษาและการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาล

4.5 ปรับ/พัฒนาระบบ โครงสร้างการบริหารจัดการให้ยืดหยุ่นและสร้าง บรรยากาศ สภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเข้ามามีส่วนร่วมทางการศึกษาของทุกภาคส่วนในสังคม เช่น จัดโรงเรียน พันธสัญญาที่มีอิสระและความคล่องตัวในการบริหารจัดการศึกษา

4.6 รณรงค์สร้างความตระหนักเผยแพร่ประชาสัมพันธ์สร้างความเข้าใจให้ทุก ภาคส่วน เห็นความสำคัญของการศึกษา ปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ให้ตระหนักว่าเป็นหน้าที่ความ รับผิดชอบและ เข้ามาร่วมจัดและสนับสนุนการศึกษา

4.7 กำหนดมาตรฐานหลักเกณฑ์แนวปฏิบัติเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของ ทุกภาคส่วนใน สังคมเข้ามาร่วมทางการศึกษาอย่างมีคุณภาพและสอดคล้องกับนโยบายของรัฐ

4.8 เพิ่มบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้เข้ามาร่วมจัดและสนับสนุน การศึกษาให้มากขึ้นในทุกระดับ/ประเภทการศึกษาอย่างมีคุณภาพมาตรฐานและสอดคล้องกับนโยบาย การศึกษาของชาติเช่นการให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมกับกระทรวงศึกษาธิการ จัด โครงการโรงเรียนดีประจำตำบล

4.9 สนับสนุนด้านเงินอุดหนุนและสิทธิประโยชน์อื่น ที่เป็นประโยชน์ใน การศึกษาแก่ สถานศึกษาเอกชนและการศึกษาที่จัด โดยบุคคลครอบครัวองค์กรชุมชนองค์กร เอกชนองค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนาสถานประกอบการและสถาบันสังคมอื่นตามความเหมาะสม และความจำเป็นรวมทั้ง ส่งเสริมสนับสนุนด้านวิชาการเพื่อให้มีคุณภาพมาตรฐาน

4.10 กระจายอำนาจสู่เขตพื้นที่และสถานศึกษาเพื่อให้เข้ามามีส่วนร่วมในการ บริหาร และการจัดการศึกษามากขึ้นทั้งในด้านการบริหารวิชาการบริหารงบประมาณบริหารงาน

บุคคลและ การบริหารทั่วไปโดยให้มีความสอดคล้องเชื่อมโยงกับนโยบายและแผนการศึกษาของชาติ

5. การส่งเสริมการมีส่วนร่วมและสร้างความเข้มแข็งหน่วยงานจัดการศึกษา ดังนี้

5.1 พัฒนาและสร้างความเข้มแข็งให้เขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาตลอดจนพัฒนา ผู้บริหารทุกระดับ/ประเภทให้มีภาวะผู้นำเพื่อรองรับการกระจายอำนาจในการบริหารจัดการมากขึ้น ทั้งด้านบริหารวิชาการงบประมาณบุคลากรและการบริหารทั่วไป

5.2 พัฒนาระบบการประเมินครูคณาจารย์ผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษาให้เชื่อมโยง กับผลการพัฒนาผู้เรียนเพื่อให้คณาจารย์ผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษาร่วมรับผิดชอบ ผลการ พัฒนา

5.3 ส่งเสริมให้ครูคณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษาร่วมพัฒนาสถาบัน การศึกษา ปรับปรุงหลักสูตรการเรียนการสอนประเมินผลและการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาผู้เรียน

5.4 พัฒนาคณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษาอย่างต่อเนื่องตามความต้องการ ที่แตกต่างกันของแต่ละกันและสอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาการศึกษาและพัฒนาประเทศ

5.5 พัฒนาศักยภาพกรรมการสถานศึกษา/สภาสถาบันให้เข้ามามีส่วนร่วม รับผิดชอบและมี จิตสำนึกในความเป็นเจ้าของมีความตระหนักและภูมิใจในหน้าที่ของตนรวมทั้ง กำหนดนโยบายทิศ ทางการพัฒนาสถานศึกษา/สถาบันตลอดจนการติดตามตรวจสอบและ ประเมินผล

5.6 ส่งเสริมความร่วมมือเป็นเครือข่ายและกลุ่มเฉพาะด้านระหว่างหน่วยจั ดการศึกษากับ หน่วยงานอื่นทั้งภาครัฐเอกชนประชาชนเพื่อพัฒนาการศึกษาชุมชนโดยยึดพื้นที่ เป็นฐาน

5.7 ให้เขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาทุกระดับ/ประเภทผู้บริหารครู คณาจารย์ บุคลากรทางการศึกษาและกรรมการสถานศึกษา/สภาสถาบันร่วมขับเคลื่อนการนำ นโยบายและแผน ระดับชาติสู่การปฏิบัติโดยเชื่อมโยงกับการพัฒนาด้านเศรษฐกิจสังคมและ การพัฒนาอื่น ๆ

5.8 ให้เขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาทุกระดับ/ประเภทผู้บริหารครู คณาจารย์ บุคลากรทางการศึกษาและกรรมการสถานศึกษา/สภาสถาบันร่วมติดตามประเมินผลเพื่อ พัฒนา ผู้เรียนรวมทั้งตรวจสอบและให้ข้อเสนอแนะนโยบายการพัฒนาการศึกษา

6. การส่งเสริมการทำงานร่วมกันระหว่างรัฐภาคเอกชนและภาคชุมชน ดังนี้

6.1 ปรับประบวนทัศน์ของทุกภาคส่วนทั้งนอกภาครัฐและภาครัฐให้เห็น ความสำคัญของ การศึกษาว่าเป็นเรื่องของทุกคนโดยกระทรวงศึกษาธิการไม่จำเป็นต้องเป็น

ผู้ดำเนินการเองทั้งหมดแต่ เน้นยุทธศาสตร์และกลไกส่งเสริมและจูงใจให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วม

6.2 ให้มีคณะกรรมการร่วมภาครัฐภาคเอกชน/ธุรกิจและสถานประกอบการเพื่อกำหนด ทิศทางความต้องการและวางแผนผลิตกำลังคนทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ

6.3 ส่งเสริมให้มีการบริหารจัดการสถานศึกษาในรูปแบบ โรงเรียนพหุระดับสัญญา ร่วมกัน ระหว่างภาครัฐเอกชนและภาคชุมชน

6.4 ส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนรูปแบบทวิภาคีสหกิจศึกษาการศึกษาและเรียนรู้ที่ บูรณาการกับการทำงานร่วมกันสถานประกอบการเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้และสามารถปฏิบัติได้

6.5 ส่งเสริมให้ภาคเอกชนเข้ามามีบทบาทในการจัดร่วมจัดและเป็นหุ้นส่วนกับรัฐในด้าน การศึกษาและเรียนรู้ในสัดส่วนที่สูงขึ้นในทุกระดับและประเภทอย่างมีคุณภาพมาตรฐาน

6.6 ส่งเสริมสนับสนุนภาคเอกชนร่วมมือกับสถาบันอาชีวศึกษาและอุดมศึกษา ในการวิจัย และพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมเพื่อการพัฒนาการศึกษาและนำไปใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์

6.7 พัฒนabethาและสร้างความเข้มแข็งของกรรมการสถานศึกษา/สถาบัน โดยเน้นการมีส่วนร่วมของภาครัฐภาคเอกชนและชุมชน

6.8 ส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัยในรูปแบบที่ หลากหลายตามความต้องการของผู้เรียนฝึกอบรมระยะสั้นแก่ผู้ว่างงาน โดยเน้นการดำเนินงานร่วมกัน ทั้งภาครัฐภาคเอกชนและภาคชุมชน

สุรรัตน์ ก้อนนาค (2554 : 53) กล่าวถึงแนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดชัยนาท ว่าแนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารสถานศึกษาที่สำคัญมีดังนี้

1. ด้านการมีส่วนร่วมกำหนดแผนนโยบายและยุทธศาสตร์
 - 1.1 ควรคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิในชุมชนเป็นคณะกรรมการ
 - 1.2 จัดอบรมให้ความรู้ในบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการ
 - 1.3 จัดให้มีกิจกรรมตามบทบาทหน้าที่และภารกิจอย่างต่อเนื่อง
2. ด้านการมีส่วนร่วมเกี่ยวกับหลักสูตรสถานศึกษา
 - 2.1 ควรคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิในชุมชนเป็นคณะกรรมการ

- 2.2 ประชาสัมพันธ์สร้างความรู้ความเข้าใจให้กับคณะกรรมการ
- 2.3 เปิดโอกาสให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น
- 3. ด้านการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศึกษา
 - 3.1 ควรประชาสัมพันธ์สร้างความรู้ความเข้าใจให้ชุมชนได้เห็นความสำคัญ
 - 3.2 เปิดโอกาสให้บุคคลที่มีความพร้อมในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกำหนดแนวทางและวิธีการมีส่วนร่วมของชุมชน
 - 3.3 ยกย่องบุคคลในชุมชนที่มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
- 4. ด้านการมีส่วนร่วมเสริมสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน
 - 4.1 สถานศึกษาควรจัดสรรงบประมาณสนับสนุน
 - 4.2 สร้างเครือข่ายประชาสัมพันธ์ในชุมชน
 - 4.3 ควรร่วมกิจกรรมกับชุมชนอย่างต่อเนื่อง
 - 4.4 แต่งตั้งผู้รับผิดชอบในการประสานงาน
- 5. ด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล
 - 5.1 ควรเลือกผู้ทรงคุณวุฒิในชุมชนเป็นคณะกรรมการนิเทศ
 - 5.2 อบรมให้ความรู้เรื่องการติดตามและประเมินผลกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง
 - 5.3 ทำความเข้าใจและร่วมกันวางแผนการนิเทศกับชุมชน
 - 5.4 มีเครื่องมือในการนิเทศติดตามผล
 - 5.5 สถานศึกษามีเว็บไซต์เพื่อให้ชุมชนสามารถติดตามและตรวจสอบการจัดกิจกรรมของสถานศึกษาได้ตลอดเวลา

วิจิตรภรณ์ โตแก้ว (2558 : 37) สรุปว่าแนวทางส่งเสริมเครือข่ายการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในการจัดการศึกษา เป็นกระบวนการดำเนินงานการที่ทำให้ภาคีเครือข่ายมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษามากขึ้น โดยสรุปประเด็นสำคัญเพื่อกำหนดแนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย ในการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับบริบทที่ศึกษา ดังนี้

- 1. ควรจัดทำข้อมูลสารสนเทศของหน่วยงานและภาคีเครือข่ายให้เป็นปัจจุบันครอบคลุมทุกภารกิจเพื่อเป็นข้อมูลในการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ
- 2. ควรประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนเข้าใจถึงลักษณะการมีส่วนร่วม และประโยชน์ที่จะได้รับ จากการมีส่วนร่วม และสร้างความตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษา และการเรียนรู้ให้แก่ ประชาชนเพื่อให้รู้สึกว่าเป็นหน้าที่เป็นเจ้าของและภาคภูมิใจที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง

3. ควรจัดให้มีการสรรหาบุคคลร่วมเป็นคณะกรรมการหรือคณะทำงานในการดำเนินงาน ด้านต่างๆ อย่างหลากหลายและควรมีลักษณะมุ่งมั่นทุ่มเทและมีความเต็มใจในการร่วมดำเนินงานไม่ ควรสรรหาตามบทบาทหน้าที่ที่บุคคลนั้นได้รับจากชุมชนเท่านั้น

4. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ ให้กับประชาชนกลุ่มเป้าหมายควรเป็นกิจกรรม ที่มาจาก ความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นอย่างแท้จริง

5. ควรส่งเสริมให้ภาคเอกชนธุรกิจและสถานประกอบการ การจัดโครงการพัฒนา การศึกษาเป็น ส่วนหนึ่งของกิจกรรมรับผิดชอบต่อสังคม

6. ควรสร้างแรงจูงใจและกำหนดสิทธิประโยชน์ของภาคีเครือข่ายที่ร่วมส่งเสริม กิจกรรม พึ่งได้รับในฐานะหุ้นส่วนทางการศึกษาเช่นการ ได้รับเบี้ยเลี้ยงการศึกษาในฐานะเป็น รูปธรรม เป็นต้น

7. ควรก่อตั้งสมาคมภาคีเครือข่ายและยกย่องเชิดชูเกียรติให้รางวัลแก่บุคคลและ องค์กรที่ เป็นต้นแบบของการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

8. ควรให้ความรู้และพัฒนาศักยภาพบุคลากรของภาคีเครือข่ายอย่างต่อเนื่อง เพื่อขยายผล การส่งเสริมกิจกรรมการศึกษาทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ

9. ควรกำหนดเป็นนโยบายในการจัดทำข้อตกลงร่วมกันทุกภาคส่วน หรือกำหนด บทบาท หน้าที่ของภาคีเครือข่ายให้ชัดเจน เพื่อแสดงความรับผิดชอบในการจัดการศึกษาที่ทุกฝ่าย จะต้อง ร่วมมือกันอย่างจริงจัง

10. ควรจัดอบรมบุคลากรของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอ ให้มีทักษะในการท างานร่วมกับภาคีเครือข่ายและมีบุคลิกภาพที่ดี

11. ควรหาแนวทางการดำเนินงานร่วมกันระหว่างศูนย์การศึกษานอกระบบและ การศึกษา ตามอัธยาศัยอำเภอ กับภาคีเครือข่ายเพื่อนำเสนอผลงานแลกเปลี่ยนเรียนรู้และสร้างสรรค์ ผลงาน เช่น การถอดบทเรียนจัดเวทีเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ เป็นต้น

12. ควรมีการจัดกิจกรรมพบปะสังสรรค์ทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการระหว่าง บุคลากร ของสถานศึกษากับภาคีเครือข่าย เพื่อนำไปสู่ความสัมพันธ์ความร่วมมือที่ดีและสามารถ ประสาน ประโยชน์ให้เกิดความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ของหน่วยงานอย่างมีประสิทธิภาพ

13. ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอควรตระหนักและ เห็น ความสำคัญของการสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการจัดการศึกษา

14. ควรนิเทศติดตามและประเมินผลการดำเนินงานด้านส่งเสริมการมีส่วนร่วมของ ภาคี เครือข่ายทุกกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง

15. ในการดำเนินงานจัดการศึกษาที่กำหนดให้ภาคีเครือข่ายมีส่วนร่วมควรมีการกำหนด สัดส่วนของกลุ่มภาคีเครือข่ายให้กระจายในกลุ่มต่างๆ อย่างทั่วถึง

สุทธิ วรประดิษฐ์ (2553) ได้สรุปกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน มีขั้นตอนทั้งสิ้น 5 ขั้นตอนคือ

1. การวิเคราะห์ สังเคราะห์ปัญหาของชุมชน
2. การวางแผนที่เหมาะสมและสอดคล้องกับวิถีชีวิต
3. การกำหนดกิจกรรม
4. การดำเนินกิจกรรม
5. การประเมินผลกิจกรรม

ซึ่งเป็นขั้นตอนของการเข้ามามีส่วนร่วมที่ให้ความสำคัญโดยใช้ชุมชนเป็นศูนย์กลาง โดยมีหน่วยงานภาครัฐคอยช่วยเหลือ ให้คำแนะนำหรืออำนวยความสะดวกเท่านั้น

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของพลังประชารัฐ เป็นการส่งเสริมเครือข่ายการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายทั้งภาครัฐและเอกชน ประชาชน ชุมชน และประชาสังคม ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการ ร่วมพัฒนาการศึกษา เป็นความร่วมมือของผู้เกี่ยวข้องจากทุกภาคส่วนครอบคลุม องค์การภาครัฐ เอกชน และชุมชน ในการพัฒนาการศึกษาอย่างสร้างสรรค์ โดยทั้งภาครัฐและภาคประชาชน ร่วมเป็น “ภาคีการพัฒนา” โดยร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ ร่วมติดตามประเมินผล ร่วมปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง สำหรับการนำพลังประชารัฐมาใช้ในการจัดการศึกษานั้น เป็นกระบวนการดำเนินงานที่ทำให้ภาคีเครือข่ายทั้งภาครัฐและเอกชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษามากขึ้น ซึ่งผู้รายงานได้สรุปประเด็นสำคัญเพื่อกำหนดแนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย ในการจัดการศึกษา โดยสามารถนำไปใช้ให้สอดคล้องกับบริบทที่ศึกษาได้ ดังนี้

1. การวิเคราะห์องค์กร ชุมชน และเครือข่ายความร่วมมือที่เกี่ยวข้อง
2. การเชื่อมโยงเครือข่ายหรือสร้างเครือข่าย ทั้งภาครัฐและเอกชน
3. การประเมินความพร้อมของเครือข่าย การวางแผน การกำหนดกิจกรรมการดำเนินงานและการปฏิบัติการด้วยเครือข่าย
4. การตรวจติดตามและประเมินผลการดำเนินงานร่วมกับเครือข่ายความร่วมมือ

จากข้อสรุปที่ได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และหลักการข้างต้น ผู้รายงานจึงนำมาประยุกต์เป็นรูปแบบการพัฒนาทักษะอาชีพ เพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนของนักเรียน โดยใช้กลยุทธ์ “พลังประชารัฐ” โรงเรียนตะเคียนวิทยาคม ปีการศึกษา 2560 ปรากฏรายละเอียด ดังแผนภาพ 4

แผนภาพ 4 รูปแบบการพัฒนาทักษะอาชีพเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนของนักเรียน
โดยใช้กลยุทธ์ “พลังประชารัฐ” โรงเรียนตะเคียนวิทยาคม ปีการศึกษา 2560

6.4 บทบาทการมีส่วนร่วมของ “พลังประชารัฐ” ในการพัฒนาทักษะอาชีพเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนของนักเรียน โรงเรียนตะเคียนวิทยาคม ปีการศึกษา 2560

การพัฒนาทักษะอาชีพเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนของนักเรียน โรงเรียนตะเคียนวิทยาคม อาศัยการมีส่วนร่วมของ “พลังประชารัฐ” หรืออาศัยความร่วมมือของผู้เกี่ยวข้องจากทุกภาคส่วน ครอบคลุมทั้งองค์กรภาครัฐ เอกชน และชุมชนในการดำเนินงานการพัฒนาการศึกษาอย่างสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนมีทักษะด้านอาชีพ มีรายได้ระหว่างเรียน สามารถดูแลตนเองและแบ่งเบาภาระครอบครัวได้ ประกอบด้วย

1. องค์การบริหารส่วนตำบลตะเคียน
2. ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สาขาตะเคียน
3. กลุ่มนาอินทรีย์บ้านหนองถั่ว
4. สำนักงานชลประทานระโนด
5. สำนักงานเกษตรอำเภอรโนด
6. กลุ่มเลี้ยงปลาคุบกบ้านขาว
7. กลุ่มปลาดุกร้าบ้านตะเคียน

8. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ(ส.ส.ส.)
9. ศูนย์การเรียนรู้ปราชญ์ชาวบ้านบ้านโงกน้ำ อ.ควนขนุน จ.พัทลุง
10. แหล่งเรียนรู้ฝักรอแกลนิก ชินวงศ์ฟาร์ม จังหวัดนครศรีธรรมราช
11. ศูนย์เกษตรกรรมเกษตรเพื่อสิ่งแวดล้อมชุมชนคีรีวง จังหวัดนครศรีธรรมราช
12. กลุ่มร้อยลูกปัด ชุมชนคีรีวง จังหวัดนครศรีธรรมราช

ในการดำเนินงานการพัฒนาทักษะอาชีพเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนของนักเรียน โรงเรียนตะเคียนวิทยาคม ปีการศึกษา 2560 มีบุคคล กลุ่มบุคคลที่ร่วมส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินงานในลักษณะต่างๆ ซึ่งมีบทบาทหน้าที่แตกต่างกันตามบริบทของโรงเรียน รายละเอียด ดังนี้

1. บทบาทของสถานศึกษา เป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่จัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมสนับสนุนด้านทักษะอาชีพให้กับนักเรียนโดยตรง โดยโรงเรียนตะเคียนวิทยาคม ได้บูรณาการในการจัดกิจกรรมอย่างหลากหลาย ดังนี้ การส่งเสริมจัดการศึกษาประกอบอาชีพอิสระเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียน โดยบูรณาการรายวิชาต่างๆ ในหลักสูตร จัดเป็นประสบการณ์ตรงให้กับผู้เรียน ได้ฝึกงานอาชีพ อย่างครบวงจรให้ การส่งเสริมให้นักเรียนมีรายได้ระหว่างเรียน และมุ่งเน้นคุณธรรมค่านิยมที่พึงประสงค์อย่างสอดคล้องสัมพันธ์กับหลักสูตร ส่งเสริมจัดการศึกษาการพัฒนาทักษะอาชีพ เพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียน โดยดำเนินการ ในลักษณะชุมนุม โครงการ และกลุ่มสนใจ การส่งเสริมจัดการศึกษาการพัฒนาทักษะอาชีพ เพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียน โดย กำหนดเป็นนโยบายเสริมหนุนกับกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ตามโครงการโรงเรียนคุณธรรมต้นแบบ ที่ให้ทุกคนทุกห้องเรียนดำเนินการ โดยมีครูประจำชั้นเป็นที่ปรึกษา ผ่าน กิจกรรม “หนึ่งห้องเรียนหนึ่งพื้นที่ทำกิน” ส่งเสริมจัดการศึกษาการพัฒนาทักษะอาชีพ เพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียน ผ่านโครงการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ทักษะอาชีพและคุณธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตสำหรับเด็กด้อยโอกาส ซึ่งมีครูที่สมัครใจเป็นที่ปรึกษาดูแลเป็นที่ปรึกษากิจกรรมทักษะอาชีพต่างๆ ตามที่นักเรียนสนใจ โดยได้รับการสนับสนุนจาก สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ(ส.ส.ส.) โครงการส่งเสริมจัดการศึกษาการพัฒนาทักษะอาชีพ เพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียน โดยดำเนินการในลักษณะกิจกรรมลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้ และโครงการที่ผู้รายงานได้สรุปประเมินในครั้งนี้ คือ “โครงการพัฒนาทักษะอาชีพเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนของนักเรียน โดยใช้กลยุทธ์ “พลังประชารัฐ” โรงเรียนตะเคียนวิทยาคม ปีการศึกษา 2560”

2. บทบาทหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาในการพัฒนาทักษะอาชีพเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนของนักเรียน

2.1 ส่งเสริมสนับสนุน นักเรียน ครู ในการจัดกิจกรรมพัฒนาทักษะอาชีพเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนของนักเรียน

2.2 ร่วมวางแผน กำหนดบทบาทหน้าที่ แต่งตั้งคณะทำงาน มอบหมายหน้าที่ กำหนดกิจกรรม และปฏิทินปฏิบัติงาน ในการดำเนินการจัดกิจกรรมพัฒนาทักษะอาชีพเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนของนักเรียน

2.3 ประชุมชี้แจง แจ้งแนวปฏิบัติ บทบาทหน้าที่ ทำความเข้าใจ ครู นักเรียน ผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เครือข่ายชุมชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาทักษะอาชีพเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนของนักเรียน

2.4 กำกับติดตาม และสร้างขวัญกำลังใจแก่นักเรียน และครู ในการดำเนินงาน โครงการพัฒนาทักษะอาชีพเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนของนักเรียน

3. บทบาทหน้าที่ของครู/เครือข่ายครูในการพัฒนาทักษะอาชีพเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนของนักเรียน โดยใช้กลยุทธ์ “พลังประชารัฐ” โรงเรียนตะเคียนวิทยาคม ปีการศึกษา 2560 มีหน้าที่ดังนี้

3.1 ร่วมวางแผนกำหนดกิจกรรมตามโครงการส่งเสริมทักษะอาชีพ

3.2 ทำหน้าที่เป็นครูที่ปรึกษา ให้ความรู้ ให้คำปรึกษาแนะนำ ตลอดจนการมีส่วนร่วมในการประสานเครือข่ายหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น ชุมชน ในการส่งเสริมการเรียนรู้และดำเนินกิจกรรมส่งเสริมทักษะอาชีพเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนของนักเรียน

3.3 ปรับกิจกรรมการเรียนรู้เปลี่ยนการสอนเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ให้นักเรียน มีทักษะอาชีพ และสามารถหารายได้ระหว่างเรียน และส่งเสริมให้นักเรียนมีช่องทางประกอบอาชีพในอนาคต

3.4 ประสานความร่วมมือกับผู้ปกครอง เครือข่ายชุมชน และผู้เกี่ยวข้องในการส่งเสริมพัฒนาทักษะอาชีพเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนของนักเรียน โดยใช้กลยุทธ์ “พลังประชารัฐ” โรงเรียนตะเคียนวิทยาคม

3.5 กำกับติดตาม ประเมินผล และสร้างขวัญกำลังใจแก่นักเรียน ในการดำเนินงานโครงการพัฒนาทักษะอาชีพเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนของนักเรียน

4. บทบาทหน้าที่ของนักเรียน/เครือข่ายนักเรียน ในการพัฒนาทักษะอาชีพเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียน มีหน้าที่ดังนี้

4.1 ร่วมกับครูที่ปรึกษา ในการวางแผนกำหนดกิจกรรมทักษะอาชีพที่ตนเองสนใจตามโครงการส่งเสริมทักษะอาชีพเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนของนักเรียน

4.2 ร่วมกับครูที่ปรึกษา ในการกำหนดปฏิทินการดำเนินกิจกรรมทักษะอาชีพที่ตนเองสนใจตามโครงการส่งเสริมทักษะอาชีพเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนของนักเรียน

4.3 ให้ความร่วมมือและร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับครูในการปรับกิจกรรมการเรียนรู้เปลี่ยนการสอนเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ให้นักเรียนมีทักษะอาชีพ และสามารถหารายได้ระหว่างเรียน และส่งเสริมให้นักเรียนมีช่องทางประกอบอาชีพในอนาคต

4.4 ประเมินผล และรายงานความก้าวหน้า ในการดำเนินงาน โครงการพัฒนาทักษะอาชีพเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนของนักเรียน อย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ และนำผลเพื่อการพัฒนาต่อไป

5. บทบาทหน้าที่ของผู้ปกครอง/เครือข่ายผู้ปกครอง มีหน้าที่ดังนี้

5.1 ร่วมวางแผนและสนับสนุนการดำเนินงานตามโครงการส่งเสริมทักษะอาชีพเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนของนักเรียน

5.2 ให้คำปรึกษาปรึกษาแนะนำ ตลอดจนการมีส่วนร่วมกับโรงเรียนวางแผนกำหนดกิจกรรม ในการส่งเสริมการเรียนรู้และดำเนินกิจกรรมส่งเสริมทักษะอาชีพเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนของนักเรียน

5.3 ร่วมกำกับติดตาม ประเมินผล และให้กำลังใจแก่นักเรียน ครู และโรงเรียน ในการดำเนินงานโครงการพัฒนาทักษะอาชีพเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนของนักเรียน

6. บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีหน้าที่ดังนี้

6.1 ร่วมวางแผนและสนับสนุนการดำเนินงานตามโครงการส่งเสริมทักษะอาชีพเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนของนักเรียน

6.2 ให้คำปรึกษาปรึกษาแนะนำ ตลอดจนการมีส่วนร่วมกับโรงเรียนวางแผนกำหนดกิจกรรม ในการส่งเสริมการเรียนรู้และดำเนินกิจกรรมส่งเสริมทักษะอาชีพเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนของนักเรียน

6.3 ร่วมกับโรงเรียนในการประสานความร่วมมือกับผู้ปกครอง เครือข่ายชุมชน และผู้เกี่ยวข้องในการส่งเสริมพัฒนาทักษะอาชีพเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนของนักเรียน โดยใช้กลยุทธ์ “พลังประชารัฐ” โรงเรียนตะเคียนวิทยาคม

6.4 มีส่วนร่วมกำกับติดตาม ประเมินผล และให้กำลังใจแก่นักเรียน ครู และโรงเรียน ในการดำเนินงานโครงการพัฒนาทักษะอาชีพเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนของนักเรียน

6. บทบาทหน้าที่ของเครือข่ายชุมชน และผู้เกี่ยวข้อง มีหน้าที่ดังนี้

6.1 ร่วมวางแผนและสนับสนุนการดำเนินงานตามโครงการส่งเสริมทักษะอาชีพเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนของนักเรียน

6.2 ส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมส่งเสริมทักษะอาชีพเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนของนักเรียน

6.3 ส่งเสริมสนับสนุนด้านงบประมาณ ความรู้ ทักษะ ประสบการณ์แก่ผู้บริหาร ครู และนักเรียน

6.4 ร่วมติดตาม ประเมินผล และให้กำลังใจแก่นักเรียน ครู และโรงเรียน ในการดำเนินงาน โครงการพัฒนาทักษะอาชีพเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนของนักเรียน

7. องค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจ

7.1 ความหมายของความพึงพอใจ

ความหมายของความพึงพอใจ ได้มีนักวิชาการและนักวิจัยหลายท่าน ให้คำจำกัดความหรือความหมายของความพึงพอใจไว้ ดังนี้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2556 : 775) ได้ให้ความหมายของความพึงพอใจ หมายถึง พอใจ ชอบใจ พฤติกรรมเกี่ยวกับความพึงพอใจของมนุษย์คือความพยายามที่จะจัดความตึงเครียด หรือ ความกระวนกระวาย หรือภาวะไม่ได้ดุลยภาพในร่างกาย ซึ่งเมื่อมนุษย์สามารถจัดสิ่งต่างๆ ดังกล่าวได้แล้ว มนุษย์ย่อมได้รับความพึงพอใจในสิ่งที่ตนต้องการ

จิราพร หนูลาย (2550 : 59) กล่าวว่า ความพึงพอใจ คือ ความรู้สึกนึกคิดหรือเจตนา คติที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งเป็นความสุขที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงานเมื่อได้รับการตอบสนองความต้องการของตนทำให้เกิดความรู้สึกดีในสิ่งนั้นๆ

พิสมัย แก้วทาสี (2551 : 57) กล่าวว่าความพึงพอใจหมายถึง ความรู้สึกนึกคิดหรือเจตคติของบุคคลที่มีต่อการทำงานหรือปฏิบัติกิจกรรมในเชิงบวกนั้น ความพึงพอใจในการเรียน หมายถึง ความรู้สึกพอใจชอบใจในกิจกรรมการเรียนการสอนหรือความต้องการในการดำเนินกิจกรรมนั้นๆ จนบรรลุผลความสำเร็จ

เซอร์เมอร์ ฮอร์น (Schermer horn, 1984 : 230) กล่าวว่า ความพึงพอใจเป็นระดับหรือขั้นของความรู้สึกในด้านบวก หรือด้านลบของคนที่มีต่อลักษณะต่างๆ ของงานรวมทั้งงานที่ได้รับมอบหมาย การจัดระบบงาน และความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน

สจิวต ออสแคมป์ (Stuart Oskamp, 1984 : 174-175 ; อ้างอิงจากเสนอ ทองจีน, 2549 : 36) กล่าวว่า ความพึงพอใจมีความหมาย อยู่ 3 นัย คือ

1. ความพึงพอใจ หมายถึง สภาพเหตุการณ์ที่ผลการปฏิบัติได้เป็นไปตามที่บุคคลได้คาดหวังไว้
2. ความพึงพอใจ หมายถึง ระดับของความสำเร็จที่เป็นไปได้ตามความต้องการ
3. ความพึงพอใจ หมายถึง การทำงานได้เป็นไปตามหรือตอบสนองต่อคุณค่าของบุคคลจากความหมายทั้ง 3 ทฤษฎีที่สำคัญ คือ ความหมายนัยแรก อยู่ในกลุ่มทฤษฎีความคาดหวัง

(Expectancy Theories) ตามความหมายที่สองอยู่ในกลุ่มทฤษฎีความต้องการ (Need Theories) และตามความหมายนัยที่สาม จัดอยู่ในกลุ่มทฤษฎีคุณค่า (Value Theories)

โสพิณ ปั่นกาญจนโต (2550) กล่าวว่า ความพึงพอใจเป็นทัศนคติหรือความรู้สึที่ดีที่ผู้รับบริการแสดงออกถึงความพอใจในทิศทางที่เป็นบวก เมื่อได้รับผลประโยชน์ในด้านจิตใจและวัตถุ และจะแสดงออกในทิศทางลบเมื่อเกิดความไม่พอใจ ซึ่งเกิดจากสิ่งเร้าที่เป็นตัวกระตุ้นภายใน ความพึงพอใจในด้านบริการคือ ความรู้สึกของอารมณ์ที่เป็นสุขซึ่งได้รับการบริการทั้งด้านการจัดการที่ดี ความสะดวก การบริการที่เสมอภาค ถูกต้อง รวดเร็ว

ศรวณี แดงไสว (2556) กล่าวว่าโดยทั่วไปการประเมินความพึงพอใจมี 2 ด้าน คือ ความพึงพอใจในการทำงาน และความพึงพอใจในการบริการ ซึ่งในด้านนี้เป็นความคิด ทัศนคติที่ไม่สามารถมองเห็น ได้ อยู่ในรูปของนามธรรม การที่จะวัดว่าผู้บริโภคมีความพึงพอใจหรือไม่นั้นสามารถวัดได้โดยให้พวกเขาแสดงความคิดเห็น ความคิดเห็นเหล่านั้นต้องตรงกับสิ่งที่พวกเขารู้สึกจริง จึงจะสามารถวัดเป็น ความรู้สึกพึงพอใจได้

สรุปได้ว่า ความพึงพอใจคือ ความรู้สึกนึกคิด หรือทัศนคติทางด้านบวกของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งต่อการทำงานหรือการปฏิบัติกิจกรรมอะไรต่างๆ ในเชิงบวก ทำให้เกิดความรู้สึกชื่นชอบ ประทับใจ ในสิ่งที่กระทำหรือในสิ่งที่ปฏิบัติ ในสิ่งที่ได้สัมผัสและเกิดความพึงพอใจ ดังเช่นความพึงพอใจในการเรียนหมายถึง ความรู้สึกพอใจชอบใจในการร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนหรือความต้องการดำเนินการกิจกรรมนั้นๆจนบรรลุผลสำเร็จ

7.2 แนวคิดทฤษฎีความพึงพอใจ

นักวิชาการได้พัฒนาทฤษฎีที่อธิบายองค์ประกอบของความพึงพอใจในงาน และอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างความพึงพอใจในงานกับปัจจัยอื่นๆ ไว้หลายทฤษฎี

บลูม (พิสมัย แก้วทาสี, 2551 : 61; อ้างอิงจาก Bloom. 1976 : 72-74) กล่าวว่า ถ้าสามารถจัดให้นักเรียนได้ทำกิจกรรมที่ตนต้องการ ก็น่าจะคาดหวังได้แน่นอนว่านักเรียนทุกคนจะได้เตรียมใจสำหรับกิจกรรมที่ตนเลือกนั้นด้วย ความกระตือรือร้นพร้อมทั้งความมั่นใจเราสามารถสังเกตเห็นความแตกต่างของความพร้อมด้านจิตใจได้ชัดเจน จากการปฏิบัติของนักเรียนต่องานที่เป็นวิชาบังคับกับวิชาเลือกจากสิ่งนอกโรงเรียนที่นักเรียนอยากเรียน เช่น การขับรถยนต์ ดนตรีบางชนิดเกมหรืออะไรบางอย่างที่นักเรียนอาสาสมัครและตัดสินใจได้โดยเสรีในการเรียนการมีความกระตือรือร้น และความสนใจเมื่อเริ่มเรียนจะทำให้นักเรียนเรียนได้เร็วและประสบความสำเร็จสูง

อย่างไรก็ตาม บลูม (Bloom) เห็นว่า วิธีนี้ค่อนข้างเป็นอุดมคติที่จัดได้ลำบาก ความพึงพอใจของนักเรียนในการศึกษาเล่าเรียนจะเกิดจากองค์ประกอบต่างๆ เหล่านี้คือหลักสูตร วิธีสอนและกิจกรรมการเรียนการสอนครูผู้สอนที่จะสั่งสอนให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการเรียน ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของผู้บริหารและครูในโรงเรียนที่จะสร้างความสุขในการเรียนให้กับนักเรียนเพื่อให้นักเรียนมีความพึงพอใจมีความรักและกระตือรือร้นในการเล่าเรียนโดยการปรับปรุงองค์ประกอบต่างๆ ของครูมีการยกย่องให้กำลังใจแก่นักเรียนที่กระทำความดีมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับนักเรียนส่งเสริมให้นักเรียนมีความเจริญก้าวหน้า การสร้างสภาพแวดล้อมเกี่ยวกับอาคารสถานที่ที่เหมาะสมน่าอยู่เปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความคิดเห็น รวมทั้งรับฟังและให้ความช่วยเหลือเมื่อนักเรียนมีปัญหาทุกข์ร้อนปัจจัยความพึงพอใจจึงเป็นสิ่งสำคัญประการหนึ่งที่จะส่งผลให้นักเรียนประสบความสำเร็จในการศึกษาเล่าเรียน

บาร์นาร์ด (วนิดา ไหมพรม, 2557 : 38 อ้างถึงใน Barnard. 1972 : 142) ได้กล่าวถึงสิ่งจูงใจที่หน่วยงาน หรือผู้บริหารหน่วยงานใช้เป็นเครื่องมือในการกระตุ้นให้บุคคลเกิดความพึงพอใจในการทำงานไว้ 3 ประการ ได้แก่

1. สิ่งจูงใจที่เป็นวัตถุ ได้แก่ เงิน สิ่งของที่ให้แก่ผู้ปฏิบัติงานเป็นการตอบแทน เป็นการชดเชย หรือเป็นรางวัล
2. งานนั้นต้องสามารถวางแผนและวัดความสำเร็จได้โดยใช้ระบบการทำงาน และการควบคุมที่มีประสิทธิภาพ
3. เพื่อให้ผลในการสร้างสิ่งจูงใจในเป้าหมายของงาน จะต้องมียุทธศาสตร์ดังต่อไปนี้
 - 3.1 คนทำงานมีส่วนร่วมในการตั้งเป้าหมาย
 - 3.2 มีผลงานกลับมาให้ผู้ทำทราบโดยตรง

3.3 งานนั้นเป็นสิ่งที่พึงปรารถนา

3.4 งานนั้นสามารถทำให้สำเร็จได้

จากคำกล่าวเกี่ยวกับแรงจูงใจที่ทำให้เกิดความพึงพอใจจากนักวิชาการข้างต้นสรุปได้ว่าแรงจูงใจที่ทำให้เกิดความพึงพอใจคือความต้องการของมนุษย์ใน 5 ขั้นตอน ของมาสโลว์ คือ ความต้องการทางด้านร่างกาย ความต้องการความปลอดภัย ความต้องการที่จะเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ความต้องการที่เห็นคุณค่าของตนเอง และความต้องการที่จะได้รับความสำเร็จตามความนึกคิดของตน

มัมฟอร์ด(รัตนชา เลื่อนแก้ว, 2550 : 162 อ้างถึงใน Manford.E.1972) ได้จำแนกความคิดเกี่ยวกับความพึงพอใจงานจากผลการวิจัยออกเป็น 5 กลุ่ม ดังนี้

1. กลุ่มความต้องการทางจิตวิทยา (The Psychological Needs School) กลุ่มนี้ได้แก่ Maslow, A.H., Herzberg, F และ Likert R. โดยมองความพึงพอใจงานเกิดจากความต้องการของบุคคลที่ต้องการความสำเร็จของงานและความต้องการยอมรับจากบุคคลอื่น
2. กลุ่มภาวะผู้นำ (Leadership School) มองความพึงพอใจงานจากรูปแบบและการปฏิบัติของผู้นำที่มีต่อผู้บังคับบัญชา กลุ่มนี้ได้แก่ Blake R.R., Mouton J.S. และ Fiedler R.R.
3. กลุ่มความพยายามต่อรางวัล (Effort-Reward Bargain School) เป็นกลุ่มที่มองความพึงพอใจจากรายได้ เงินเดือน และผลตอบแทนอื่นๆ กลุ่มนี้ได้แก่ กลุ่มบริหารธุรกิจของมหาวิทยาลัยแมนเชสเตอร์ (Manchester Business School)
4. กลุ่มอุดมการณ์ทางการจัดการ (Managerment Ideology School) มองความพึงพอใจจากพฤติกรรมการบริหารงานขององค์กร ได้แก่ Crozier M. และ Coulter G.M.
5. กลุ่มเนื้อหาของงานและการออกแบบงาน (Work Content and Job Design) ความพึงพอใจงานเกิดจากเนื้อหาของตัวงาน กลุ่มแนวคิดนี้มาจากสถาบันทาวิสตอค (Tavistock Institute) มหาวิทยาลัยลอนดอน

เสนอ ทองจีน (2549 : 34 - 35) ได้กล่าวถึง ทฤษฎีสำหรับการสร้างความพึงพอใจ มีหลายทฤษฎีทฤษฎีที่ได้รับการยอมรับและมีชื่อเสียงมากที่สุดได้แก่ทฤษฎีลำดับขั้นของความต้องการของมาสโลว์ที่กล่าวว่า มนุษย์มีความต้องการอยู่ตลอดเวลาและไม่มีที่สิ้นสุดความต้องการใดที่ได้รับการตอบสนองแล้วจะไม่เป็นสิ่งที่จูงใจอีกต่อไปแต่ความต้องการที่ยังไม่ได้รับการตอบสนองเท่านั้นที่เป็นสิ่งจูงใจแทนและมาสโลว์ได้ลำดับความต้องการของมนุษย์จากขั้นต่ำไปหาสูงตามลำดับความสำคัญกล่าวคือเมื่อความต้องการในระดับต่ำได้รับการตอบสนองแล้วความต้องการระดับสูงก็จะเรียกร้องให้ตอบสนองแบ่งเป็น 5 ขั้นดังนี้

1. ความต้องการด้านร่างกาย (Physiological needs) ความต้องการพื้นฐานเพื่อความอยู่รอดของชีวิตเช่นความต้องการอาหารที่อยู่อาศัยเครื่องนุ่งห่มยารักษาโรคและความต้องการทางเพศ

2. ความต้องการความปลอดภัยหรือความมั่นคง (Security of safety needs) ความต้องการความปลอดภัยหรือความมั่นคงต่างๆเช่นความปลอดภัยจากอุบัติเหตุ ความมั่นคงในอาชีพ

3. ความต้องการทางด้านสังคม (Social or belongingness needs) ได้แก่ ความต้องการอยู่ร่วมกันและการได้รับการยอมรับจากบุคคลอื่นและความรู้สึกที่ว่าตนเองนั้นเป็นส่วนหนึ่งของสังคม

4. ความต้องการที่เห็นคุณค่าของตนเอง (Esteem or status needs) ความต้องการที่จะมีฐานะเด่นเป็นที่ยอมรับ ยกย่องสรรเสริญของบุคคลอื่น

5. ความต้องการที่จะได้รับความสำเร็จในชีวิต (Self-actualization or self-realization) ลำดับขั้นความต้องการที่สูงสุดของมนุษย์ก็คือความต้องการที่จะสำเร็จในชีวิตตามความนึกคิดหรือความคาดหวังที่อยากได้รับผลสำเร็จในสิ่งอันสูงส่งในทัศนะของตน

บาร์นาร์ด (เสนอ ทองจีน, 2549 : 38 อ้างถึงใน Barnard. 1972 : 142) ได้กล่าวถึงสิ่งจูงใจที่หน่วยงาน หรือผู้บริหารหน่วยงานใช้เป็นเครื่องมือในการกระตุ้นให้บุคคลเกิดความพึงพอใจในการทำงานไว้ 3 ประการ ได้แก่

1. สิ่งจูงใจที่เป็นวัตถุ ได้แก่ เงิน สิ่งของที่ให้แก่ผู้ปฏิบัติงานเป็นการตอบแทนเป็นการชดเชย หรือเป็นรางวัล

2. งานนั้นต้องสามารถวางแผนและวัดความสำเร็จได้โดยใช้ระบบการทำงานและการควบคุมที่มีประสิทธิภาพ

3. เพื่อให้ผลในการสร้างสิ่งจูงใจในเป้าหมายของงาน จะต้องมีลักษณะดังต่อไปนี้

3.1 คนทำงานมีส่วนในการตั้งเป้าหมาย

3.2 มีผลงานกลับมาให้ผู้ทำทราบโดยตรง

3.3 งานนั้นเป็นสิ่งที่พึงปรารถนา

3.4 งานนั้นสามารถทำให้สำเร็จได้

จากความหมายและทฤษฎีที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า แรงจูงใจที่มาจากความต้องการของมนุษย์ทำให้เกิดความพึงพอใจ นั่นคือ ความพึงพอใจเป็นความรู้สึกด้านบวกของบุคคลที่มีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด ซึ่งจะเกิดขึ้นต่อเมื่อสิ่งนั้นสามารถตอบสนองความต้องการให้แก่บุคคลนั้นได้ แต่ทั้งนี้ความพึงพอใจของแต่ละบุคคลย่อมมีความแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับค่านิยมและประสบการณ์ที่ได้รับ

อานวยชัย บุญศรี. (2556 : ออนไลน์) ทฤษฎีของ เฮอร์ซเบิร์ก (Herzberg and other) มีปัจจัยหรือองค์ประกอบ 2 ประการ ที่มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจและไม่พึงพอใจในการปฏิบัติงาน ได้แก่ องค์ประกอบจูงใจ (Motivation Factors) และ องค์ประกอบค้ำจุน (Maintenance Factors) หรือองค์ประกอบสุขอนามัย (Hygiene Factors)

องค์ประกอบจูงใจ (Motivation Factors) เป็นองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับงานที่ปฏิบัติโดยตรง และเป็นสิ่งจูงใจให้บุคลากรเกิดความพึงพอใจในการทำงาน ประกอบด้วย

1. ความสำเร็จในการทำงาน (Achievement) หมายถึง การที่บุคคลสามารถทำงานได้เสร็จสิ้นประสบผลสำเร็จอย่างดี สามารถแก้ปัญหาต่างๆ เกี่ยวกับงาน และรู้จักป้องกันปัญหาที่เกิดขึ้น

2. การได้รับการยอมรับนับถือ (Recognition) หมายถึง การได้รับการยอมรับนับถือจากบุคคลในหน่วยงานหรือบุคคลอื่นๆ ที่มาขอคำปรึกษา ซึ่งอาจแสดงออกในรูปการยกย่องชมเชย การให้กำลังใจ การแสดงความยินดีการแสดงออกที่ทำให้เห็นถึงการยอมรับในความสามารถ

3. ลักษณะของงาน (Work itself) หมายถึง งานที่น่าสนใจ ต้องอาศัยความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ทำทนายให้ลงมือทำ หรือเป็นงานที่มีลักษณะท้าทายตั้งแต่ต้นจนจบโดยลำพัง

4. ความรับผิดชอบ (Responsibility) หมายถึง การได้รับมอบหมายให้ดูแลงานใหม่ๆ และมีอำนาจอย่างเต็มที่ ไม่มีการตรวจหรือควบคุมอย่างใกล้ชิด

5. ความก้าวหน้า (Advancement) หมายถึง การได้รับเลื่อนขั้น การเลื่อนตำแหน่งให้สูงขึ้น มีโอกาสได้ศึกษาต่อเพื่อหาความรู้เพิ่มเติม ได้รับการฝึกอบรมดูงาน

องค์ประกอบค้ำจุน (Maintenance Factors) หรือองค์ประกอบสุขอนามัย (Hygiene Factors) เป็นองค์ประกอบที่ช่วยป้องกันการปฏิบัติงานของบุคลากรที่จะเกิดความไม่ชอบงานหรือหย่อนประสิทธิภาพลง ประกอบด้วย

1. เงินเดือน (Salary) หมายถึง สิ่งตอบแทนการปฏิบัติงานในรูปเงินรวมถึงการเลื่อนขึ้นเงินเดือนในหน่วยงานนั้น เป็นที่พอใจของบุคคลที่ทำงาน

2. โอกาสที่จะได้รับความก้าวหน้าในอนาคต (Possibility of Growth) หมายถึง ความน่าจะเป็นที่บุคคลจะได้รับมีความก้าวหน้าในทักษะวิชาชีพ

3. ความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา ผู้ใต้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงาน (Interpersonal Relation, Subordinate, Peers) หมายถึง ความสัมพันธ์อันดีต่อกันสามารถทำงานร่วมกัน มีความเข้าใจซึ่งกันและกันเป็นอย่างดี

4. สถานะของอาชีพ (Status) หมายถึง อาชีพนั้นเป็นที่ยอมรับและนับถือของสังคม มีเกียรติและมีศักดิ์ศรี

5. นโยบายและการบริหาร (Company Policy and Administration) หมายถึง การจัดการและการบริหารงานขององค์กร การติดต่อสื่อสารภายในองค์กรที่มีประสิทธิภาพ

6. สภาพการทำงาน (Working Condition) หมายถึง สภาพทางกายภาพของงาน เช่น แสง เสียง อากาศ รวมทั้งลักษณะสิ่งแวดล้อมอื่นๆ เช่น อุปกรณ์หรือเครื่องมือต่างๆ

7. ชีวิตส่วนตัว (Personal Life) หมายถึง สภาพความเป็นอยู่ส่วนตัวที่เกี่ยวข้องกับงาน เช่น การไม่ถูกย้ายไปทำงานในที่แห่งใหม่ซึ่งห่างไกลครอบครัว

8. ความมั่นคงในงาน (Job Security) หมายถึง ความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อความมั่นคงในการทำงาน

9. การปกครองบังคับบัญชา (Supervision) หรือการนิเทศงาน หมายถึง ความสามารถหรือความยุติธรรมของผู้บังคับบัญชาหรือผู้นิเทศงานในการดำเนินงานและการบริหารงาน

สรุปได้ว่า ความพึงพอใจ เป็นความต้องการของมนุษย์มี 5 ชั้นด้วยกันคือ ความต้องการทางด้านร่างกาย ความต้องการทางด้านความปลอดภัย ความต้องการที่จะเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ความต้องการที่เห็นคุณค่าของตนเอง และความต้องการที่จะได้รับความสำเร็จตามความนึกคิดของตนเอง ซึ่งจะเกิดขึ้นต่อเมื่อสิ่งนั้นสามารถตอบสนองความต้องการให้แก่บุคคลนั้นได้ แต่ทั้งนี้ความพึงพอใจของแต่ละบุคคลย่อมมีความแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับค่านิยมและประสบการณ์ที่ได้รับ

7.3 การวัดประเมินความพึงพอใจ

เครื่องมือที่ใช้วัดความพึงพอใจ

พระถิรวัฒน์ วัฒนเมธี (คำมุงคุณ) (2556 : 52 อ้างถึงใน พงศ์ หรดาล 2540 : 40-62) กล่าวว่า เครื่องมือที่ใช้วัดความพึงพอใจในการทำงานเป็นความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อการทำงานในทางบวก และเป็นสุขของบุคคลที่เกิดจากการปฏิบัติงานตลอดจนทำให้เกิดความพึงพอใจ มีความกระตือรือร้น มีความมุ่งมั่น มีขวัญกำลังใจในการทำงานความพึงพอใจ เป็นผลที่เกิดจากทัศนคติหลายประการ ที่คนมีต่องานของเขา ต่อองค์ประกอบอื่นๆที่มีความสัมพันธ์กับงานต่อชีวิตของเขาเองโดยทั่วไป เครื่องมือวัดความพึงพอใจตามลักษณะที่ควรจะถามแบ่งได้ 2 ลักษณะ ดังนี้

1. แบบสำรวจปรนัย (Objective Survey) เป็นแบบวัดที่มีคำถามและคำตอบให้เลือกโดยที่ผู้ตอบ ตอบตามความที่ตนเองมีความคิดเห็นและความรู้สึกเป็นข้อมูลที่ได้รับที่สามารถวิเคราะห์ได้เชิงปริมาณ

2. แบบสำรวจเชิงพรรณนา (Descriptive) เป็นแบบสอบถามที่ใช้ผู้ตอบด้วยคำพูด และข้อเขียนตนเองเป็นแบบสัมภาษณ์แบบปลายเปิดให้ตอบโดยอิสระเป็นข้อมูลที่ได้เชิงคุณภาพ

โยธิน แสงดี (2551 : 9) กล่าวว่า มาตรวัดความพึงพอใจสามารถทำได้หลายวิธี ได้แก่

1. การใช้แบบสอบถาม โดยผู้ตอบแบบสอบถามจะออกแบบ แบบสอบถามเพื่อต้องการทราบความคิดเห็น ซึ่งสามารถทำได้ในลักษณะที่กำหนดคำตอบให้เลือกหรือตอบคำถามอิสระ คำถามดังกล่าวอาจถามความพึงพอใจในด้านต่างๆ เช่น การบริหารและการควบคุมงาน และเงื่อนไขต่างๆ เป็นต้น

2. การสัมภาษณ์เป็นวิธีวัดความพึงพอใจทางตรงทางหนึ่ง ซึ่งต้องอาศัยเทคนิคและวิธีการที่ดีจึงทำให้ ข้อมูลที่เป็นจริงได้

3. การสังเกตเป็นวิธีการวัดความพึงพอใจโดยสังเกตพฤติกรรมของบุคคลเป้าหมาย ไม่ว่า จะแสดงออกจากการพูด กิริยาท่าทาง วิธีนี้จะต้องอาศัยการกระทำอย่างจริงจัง และการสังเกตอย่างมีระเบียบแบบแผน

สรุปว่า การวัดความพึงพอใจสามารถทำได้หลายวิธี เช่น การสอบถาม สังเกต สัมภาษณ์ โดย เครื่องมือที่ใช้วัดความพึงพอใจ ก็จะขึ้นอยู่กับลักษณะของข้อคำถาม และลักษณะของงาน ลักษณะของคำถามประกอบด้วยแบบวัดที่มีคำถามและมีคำตอบให้เลือก หรือให้เลือกตอบโดยอิสระ ซึ่งสามารถเลือกใช้เครื่องมือวัดความพึงพอใจให้เหมาะสมตามลักษณะงาน และวัตถุประสงค์ในการวัด

8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

8.1 งานวิจัยในประเทศ

ราชัน มานะกิจ (2561 : บทคัดย่อ) การประเมินโครงการอาชีพที่สดใส ภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนริมวัง 2 ตำบลป่าหุ่ง อำเภอดงเจริญ จังหวัดเชียงราย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 2 มีวัตถุประสงค์ เพื่อประเมินผลโครงการทักษะอาชีพที่สดใส ภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนริมวัง 2 โดยใช้รูปแบบการประเมินแบบ CIPP Model ประชากรที่ใช้ในการประเมินในครั้งนี้ได้แก่ คณะครู จำนวน 3 คน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 7 คน ผู้ปกครองนักเรียน จำนวน 32 คน และนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – 6 จำนวน 17 คน รวมจำนวนประชากรทั้งสิ้น 59 คน เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินได้แก่ แบบสอบถาม สำหรับ คณะครู คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และผู้ปกครองนักเรียน และใช้แบบสัมภาษณ์ สำหรับนักเรียน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการประเมินโครงการทักษะอาชีพที่สดใสภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนริมวัง 2 ในภาพรวมมีผลการประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด โดยด้านบริบท(Context) และด้านผลผลิต(Product) มีผลการ

ประเมินสูงที่สุด รองลงมาคือด้านกระบวนการ (Process) ส่วนผลการประเมินต่ำที่สุด คือ ด้านปัจจัยนำเข้า (Input)

เกล้าฟ้า ทองสนธิ (2561 : 182) การประเมินเชิงระบบ โครงการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ที่เน้นทักษะอาชีพโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ของโรงเรียนเทศบาล 2 วัดกลางทুমมาวาส “ศิริอุปถัมภ์” การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ประเมินโครงการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ที่เน้นทักษะอาชีพโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน และศึกษาแนวทางการปรับปรุงโครงการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ที่เน้นทักษะอาชีพโดยใช้ชุมชนเป็นฐานของโรงเรียนเทศบาล 2 วัดกลางทুমมาวาส “ศิริอุปถัมภ์” ตามแนวทางการประเมินเชิงระบบโดยใช้องค์ประกอบการประเมินแบบ CIPPI ประกอบด้วย ด้านบริบท ด้านปัจจัยป้อนเข้า ด้านกระบวนการ ด้านผลผลิต และด้านผลกระทบ กลุ่มตัวอย่างได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา กรรมการสถานศึกษา ครูผู้สอน ผู้ปกครอง และนักเรียน โรงเรียนเทศบาล 2 วัดกลางทুমมาวาส “ศิริอุปถัมภ์” จำนวน 165 คน ผลการวิจัยปรากฏ ดังนี้ผลการประเมินโครงการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ที่เน้นทักษะอาชีพโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ของโรงเรียนเทศบาล 2 วัดกลางทুমมาวาส “ศิริอุปถัมภ์”

1.1 ด้านบริบท มีคุณภาพอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ การประสานงานระหว่างบุคลากรทำให้เกิดความร่วมมือในการดำเนินโครงการหลักการวัตถุประสงค์และเป้าหมายของโครงการมีความเหมาะสม และการจัดบรรยากาศในการดำเนินงานเหมาะสมและสอดคล้องกับการดำเนินโครงการ ตามลำดับด้านปัจจัยป้อนเข้า มีคุณภาพอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ วัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ในการดำเนินโครงการอย่างเพียงพอ มีคณะกรรมการดำเนินโครงการประกอบด้วย ผู้บริหาร ครูและบุคลากรในชุมชนและได้รับงบประมาณสนับสนุนจากชุมชน บุคลากร หรือหน่วยงานเอกชน ตามลำดับด้านกระบวนการ มีคุณภาพอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ มีการดำเนินกิจกรรมที่กำหนดในโครงการตามขั้นตอนทุกกิจกรรมมีการจัดทำกรอบแนวคิดและกำหนดจุดพัฒนาตามสภาพปัญหาและความต้องการและบุคลากรในชุมชน และมีการประเมินผลการดำเนินโครงการ ตามลำดับด้านผลผลิต มีคุณภาพอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ ผู้เรียนมีส่วนร่วมเกี่ยวกับการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามความเหมาะสมครูมีการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ตามขั้นตอน และผ่านการตรวจรับรองจากผู้บริหารโรงเรียนและครูนำผลการประเมินมาพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ ตามลำดับด้านผลกระทบ มีคุณภาพอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ ชุมชนมีการรวมกลุ่มอาชีพและพัฒนาให้เป็นแหล่งเรียนรู้กับสถานศึกษาต่างๆ ในพื้นที่ได้เข้ามาศึกษาเรียนรู้ได้อย่างบูรณาการ โรงเรียนมีแหล่งเรียนรู้เชิงบูรณาการที่ต่อเนื่องและยั่งยืน และคนในชุมชนมีแนวคิดในการพัฒนาอาชีพที่เข้มแข็งและยั่งยืนมากขึ้น ตามลำดับแนวทางการปรับปรุงโครงการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ที่เน้น

ทักษะอาชีพโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ของโรงเรียนเทศบาล 2 วัดกลางทুমมาวาส“ศิริอุปถัมภ์” ด้านบริบท ควรปรับปรุงการขยายเครือข่ายแนวร่วมและแรงสนับสนุนจากชุมชนและ ด้านการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เป็นวิถีปฏิบัติอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน ด้านปัจจัยป้อนเข้า ควรมีงบประมาณสนับสนุนเพิ่มเติมจากหน่วยงานในท้องถิ่น ด้านวัสดุอุปกรณ์ควรจัดให้มีห้องเรียนซึ่งเป็นสถานที่เฉพาะระบบการบริหารจัดการควรมีกิจกรรมเสริมในหลักสูตรที่ทันสมัย ควรมีกิจกรรมการเรียนรู้เสริมให้หลากหลาย ด้านบุคลากรควรมีการชี้แจงทำความเข้าใจในจุดมุ่งหมายโครงการให้ครู นักเรียน ผู้ปกครองนักเรียนเข้าใจอย่างชัดเจน ด้านกระบวนการควรมีสิ่งอำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนการสอนและควรมีห้องปฏิบัติการเฉพาะด้านที่รองรับความสนใจในการเรียนรู้แบบโครงการ ของนักเรียนซึ่งเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สามารถสร้างสรรค์ชิ้นงานให้เป็นและทักษะวิชาการควบคู่กัน โดยให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดวันเวลากิจกรรมที่ทำตลอดปีการศึกษาที่แน่นอน ชัดเจน ด้านผลกระทบควรสำรวจความต้องการและกำหนดเป้าหมายของโครงการในปีต่อไปได้อย่างครอบคลุมสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและสังคมประเทศชาติอย่างแท้จริง และการสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน ควรให้นักเรียนได้มีบทบาทในการคิดค้น สร้างสรรค์วิธีการในการกระตุ้นทางเศรษฐกิจที่ทำให้มีเงินหมุนเวียนภายในชุมชนมากขึ้น พัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนหรือช่วยเหลือผู้ได้รับความเดือดร้อนภายในชุมชนให้เห็นเป็นเชิงประจักษ์ เพื่อสร้างการยอมรับของคนในชุมชนและการสนับสนุน นำไปสู่การดำเนินโครงการอย่างต่อเนื่องและพัฒนาทักษะของนักเรียนร่วมกับการพัฒนาท้องถิ่นได้อย่างยั่งยืน วัตถุประสงค์สำหรับชุมชนได้นำไปใช้ประโยชน์ ด้านผลผลิตควรส่งเสริมให้โอกาสเข้ารับการเสริมความรู้และทักษะ จากวิทยากรผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านควรจัดกิจกรรมที่พัฒนานักเรียนด้านทักษะอาชีพ

กฤษฎา พลตรี (2560 : บทคัดย่อ) การประเมินโครงการส่งเสริมทักษะอาชีพนักเรียน โรงเรียนบ้านสันตันเปา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงรายเขต 3 ในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินโครงการโดยใช้รูปแบบการประเมินแบบชิปปี้ (CIPP Model) ของ Daniel L. Stufflebeam ประกอบด้วยด้านประเมิน สภาวะแวดล้อม ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลผลิตของโครงการ ประชากรที่ใช้ในการประเมิน ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 1 คน ครูผู้สอนในโรงเรียนบ้านสันตันเปา จำนวน 5 คน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนบ้านสันตันเปาจำนวน 7 คน ผู้ปกครองนักเรียนที่เข้าร่วมโครงการจำนวน 30 คน และนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – 6 โรงเรียนบ้านสันตันเปาจำนวน 30 คน รวมประชากรทั้งสิ้น 73 คน เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสอบถามความคิดเห็น และประเมินความพึงพอใจ เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าสถิติพื้นฐานได้แก่ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป

นำเสนอในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยาย สรุป ผลการประเมินได้ดังนี้ด้านสภาวะแวดล้อม ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนบ้านสันตันเปา พบว่า ความสอดคล้องของวัตถุประสงค์ของโครงการส่งเสริมทักษะอาชีพ นักเรียนโรงเรียนบ้านสันตันเปา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าวัตถุประสงค์สอดคล้องกับการจัดบรรยากาศสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการดำเนินการ โครงการมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือ วัตถุประสงค์สอดคล้องกับสภาพปัจจุบันปัญหา และเกิดประโยชน์ต่อโรงเรียน นักเรียน ครู และ ผู้ปกครอง และมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือการกำหนดหลักการและเหตุผลของโครงการ สอดคล้องกับ นโยบายหรือกลยุทธ์ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 การกำหนด ขั้นตอนการดำเนินโครงการมีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ กิจกรรมต่างๆ สอดคล้องและตรงความต้องการของโรงเรียน นักเรียน ครู และผู้ปกครอง และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อตามเกณฑ์ค่าเฉลี่ยที่ 3.51 พบว่า ผ่านเกณฑ์การประเมินทุกข้อด้านปัจจัยนำเข้า พบว่า ความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในโรงเรียนบ้านสันตันเปา ด้านปัจจัยนำเข้า โครงการส่งเสริมทักษะอาชีพนักเรียนโรงเรียนบ้านสันตันเปา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนมีความมุ่งมั่นในความสำเร็จของโครงการมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือผู้บริหารให้การสนับสนุนการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง และค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ วัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือ และอาคารสถานที่ สำหรับดำเนินโครงการมีคุณภาพ มีความเพียงพอ และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อตามเกณฑ์ค่าเฉลี่ยที่ 3.51 พบว่าผ่านเกณฑ์การประเมินทุกข้อด้าน กระบวนการ พบว่า ความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในโรงเรียนบ้านสันตันเปาด้านกระบวนการ โครงการส่งเสริมทักษะอาชีพนักเรียนโรงเรียนบ้านสันตันเปา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีการกำหนดวิธีการปฏิบัติงานชัดเจน และการดำเนินกิจกรรมการปลูกผักปลอดสารพิษสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และเป้าหมาย มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมา คือการดำเนินกิจกรรมการเพาะเห็ดนางฟ้าสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และเป้าหมายและค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือครูผู้รับผิดชอบนำผลการนิเทศมาปรับปรุงการดำเนินงาน และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อตามเกณฑ์ค่าเฉลี่ยที่ 3.51 พบว่า ผ่านเกณฑ์การประเมินทุกข้อด้านผลผลิต พบว่าความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในโรงเรียนบ้านสันตันเปาด้านผลผลิต เกี่ยวกับความสอดคล้องของวัตถุประสงค์ของโครงการส่งเสริมทักษะอาชีพนักเรียนโรงเรียนบ้านสันตันเปา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

ประถมศึกษาเชิงรายเขต 3 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า นักเรียนมีแนวทางในการประกอบอาชีพในอนาคต มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมา คือนักเรียนมีเจตคติที่ดีต่อการทำงานค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือนักเรียนมีความเข้าใจในกระบวนการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ และเมื่อประเมินเป็นรายข้อตามเกณฑ์ค่าเฉลี่ยที่ 3.51 พบว่าผ่านเกณฑ์การประเมินทุกข้อด้านส่วนผลิตในเรื่องของทักษะการทำงานร่วมกันพบว่าอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายทักษะพบว่า ทักษะการปฏิบัติตามแผนมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือ ทักษะการประเมินผลและปรับปรุงงาน และน้อยที่สุดคือทักษะการวางแผน เมื่อประเมินเป็นรายข้อตามเกณฑ์ค่าเฉลี่ยที่ 3.51 พบว่าผ่านเกณฑ์การประเมินทุกข้อ ด้านผลผลิตเกี่ยวกับความพึงพอใจของผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และผู้ปกครองนักเรียนต่อโครงการส่งเสริมทักษะอาชีพ นักเรียนโรงเรียนบ้านสันตันเปา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงรายเขต 3 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การดำเนินกิจกรรมการทำขนมไทยส่งผลต่อพัฒนาการด้านทักษะอาชีพของนักเรียน มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมา คือการดำเนินกิจกรรมการปลูกผักปลอดสารพิษส่งผลต่อพัฒนาการด้านทักษะอาชีพของนักเรียนและค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือการดำเนินกิจกรรมการจัดสวนส่งผลต่อพัฒนาการด้านทักษะอาชีพของนักเรียน และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อตามเกณฑ์ค่าเฉลี่ยที่ 3.51 พบว่าผ่านเกณฑ์การประเมินทุกข้อความพึงพอใจของนักเรียนต่อโครงการส่งเสริมทักษะอาชีพนักเรียนโรงเรียนบ้านสันตันเปา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงรายเขต 3 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า นักเรียนพึงพอใจการจัดกิจกรรมการเพาะเห็ดนางฟ้า มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมา คือนักเรียนพึงพอใจกิจกรรมการนวดแผนไทย และค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ นักเรียนพึงพอใจการจัดกิจกรรมการขยายพันธุ์พืชและเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อตามเกณฑ์ค่าเฉลี่ยที่ 3.51 พบว่าผ่านเกณฑ์การประเมินทุกข้อจากการดำเนินโครงการส่งเสริมทักษะอาชีพนักเรียนโรงเรียนบ้านสันตันเปา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงรายเขต 3 ในครั้งนี้ผู้ประเมินได้นำรูปแบบการประเมินแบบ CIPP Model มาเป็นแนวคิดหลักการประเมินโครงการอย่างมีระบบ มีกระบวนการรวมทั้งการใช้ผลจากประเมินข้อมูลสารสนเทศ เพื่อการตัดสินใจอย่างถูกต้องรวมทั้งคุณค่าของการประเมินผลทางการศึกษา อีกทั้งเป็นการประเมินที่ใช้ระยะเวลาในการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ครบองค์ประกอบทั้ง 4 ด้านของรูปแบบการประเมินคือ ประเมินสถานะแวดล้อม (Context Evaluation) ว่ามีความพร้อมความเหมาะสมเพื่อนำไปใช้ในการกำหนดจุดประสงค์ของโครงการ ประเมินปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation) เพียงพอ เหมาะสมมากน้อยเพียงใด สำหรับตัดสินใจที่ใช้ข้อมูลในการกำหนดโครงสร้างของแผนงาน และ ขั้นตอนของการดำเนินงาน ประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) เพื่อพิจารณาควบคุมการดำเนินการให้เป็นไปตามแผน และปรับปรุงแก้ไขให้มี

ประสิทธิภาพมากที่สุด และประเมินผลผลิต (Product Evaluation) เพื่อพิจารณาการยุติ/ล้มเลิก หรือ ขยายโครงการที่จะนำไปใช้ในโอกาสต่อไป ผลจากการประเมินโครงการทำให้ทราบว่าโครงการ ส่งผลให้นักเรียนเกิดทักษะด้านอาชีพ ทักษะการทำงานร่วมกันทำให้นักเรียนสามารถวางแผนการทำงาน ปฏิบัติตามแผนงาน กำกับติดตามงาน และประเมินผลและปรับปรุงงานได้ ส่งผลให้นักเรียน มีมีทักษะการดำรงชีวิตและการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดีขึ้น รวมทั้งผู้เข้าร่วมโครงการมีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด จึงทำให้โครงการส่งเสริมทักษะอาชีพนักเรียนโรงเรียนบ้านสันต้นเปา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงรายเขต 3 บรรลุตามวัตถุประสงค์ และ เป้าหมายของโครงการทุกประการ

ทวีพล แสงฉวีวงศ์ (2558 : 194) การประเมินโครงการหารายได้ระหว่างเรียนของ นักเรียน นักศึกษา วิทยาลัยการอาชีพเทิง ประจำปีการงบประมาณ พ.ศ. 2558 ครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาผลการดำเนินโครงการหารายได้ระหว่างเรียนของนักเรียนนักศึกษา และนำเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานโครงการหารายได้ระหว่างเรียนของนักเรียน นักศึกษา วิทยาลัยการอาชีพเทิง โดยใช้หลักการ CIPP Model ของ Danial L. Stufflebeam มาเป็น กรอบในการประเมิน มีทั้งหมด 4 ด้าน คือ ด้านบริบท (Context) ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) ด้านกระบวนการ (Process) และด้านผลผลิต (Product) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย นักเรียน นักศึกษา จำนวน 165 คน ครูที่ปรึกษาโครงการ จำนวน 14 คน รวม 179 คน เครื่องมือที่ใช้ ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นที่มีต่อโครงการหารายได้ระหว่างเรียน ผลการวิจัย พบว่าระดับสภาพการดำเนินงานโครงการหารายได้ระหว่างเรียนของนักเรียนนักศึกษา วิทยาลัยการอาชีพเทิง โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านบริบท มีสภาพ การดำเนินงานอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนด้านผลผลิต ด้านปัจจัยนำเข้า และด้านกระบวนการ อยู่ใน ระดับมาก

แนวทางพัฒนาการดำเนินงานโครงการหารายได้ระหว่างเรียนของนักเรียน นักศึกษา วิทยาลัยการอาชีพเทิง ผู้วิจัยนำเอาผลการวิเคราะห์ข้อมูลสภาพการดำเนินงานโครงการหารายได้ ระหว่างเรียน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยรายด้านต่ำกว่าค่าเฉลี่ยรวม นำมาสร้างเป็นแนวทางพัฒนา

ชุนนเกียรติ นันทโกสินวงษ์ (2556 : 231) รายงานการประเมินโครงการส่งเสริมทักษะ การทำงานและสร้างเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริตตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนบ้านห้วยคุ อำเภอ เวียงแก่น จังหวัดเชียงราย มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินด้านบริบท ด้านปัจจัยเบื้องต้น ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิตของโครงการส่งเสริมทักษะการทำงานและสร้างเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริตตามแนวคิด เศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนบ้านห้วยคุ อำเภอเวียงแก่น จังหวัดเชียงราย ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ ใช้ในการประเมินประกอบด้วย ผู้บริหาร คณะครู คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และ

ผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนบ้านห้วยคุ รวมจำนวนทั้งสิ้น 582 คน เครื่องมือที่ใช้ในการประเมิน ประกอบด้วย แบบสอบถามเพื่อประเมินด้านบริบท ปัจจัยเบื้องต้น กระบวนการดำเนินงาน ผลผลิต และความพึงพอใจที่มีต่อโครงการส่งเสริมทักษะการทำงานและสร้างเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริตตาม แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนบ้านห้วยคุ อำเภอเวียงแก่น จังหวัดเชียงราย วิเคราะห์ข้อมูลโดย ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แปลผล จัดอันดับ และนำเสนอในรูปตารางประกอบการบรรยาย ผลการประเมินสรุปได้ดังนี้ผลการประเมินโครงการส่งเสริมทักษะการทำงานและสร้างเจตคติที่ดี ต่ออาชีพสุจริตตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนบ้านห้วยคุ อำเภอเวียงแก่น จังหวัดเชียงราย ในภาพรวมมีผลการประเมินในระดับมากที่สุด ผ่านเกณฑ์การประเมินที่กำหนดไว้ เมื่อพิจารณา เป็นรายด้าน พบว่า ด้านบริบท มีผลการประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านปัจจัย เบื้องต้น ด้านผลผลิต และด้านกระบวนการดำเนินงาน มีผลการประเมินในระดับมากที่สุด ตามลำดับด้านบริบทในภาพรวมมีความสอดคล้องในระดับมากที่สุด ผ่านเกณฑ์การประเมินที่ กำหนดไว้ เมื่อพิจารณาแต่ละรายการ พบว่า โครงการมีความจำเป็นต้องดำเนินการ เพราะเป็น โครงการที่มุ่งพัฒนาทักษะทางสังคม และทักษะการทำงานที่ดี สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ รวมทั้งมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพ ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ วัตถุประสงค์ของโครงการสอดคล้องกับ หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และวัตถุประสงค์ของโครงการสอดคล้องกับนโยบายการศึกษา และวัตถุประสงค์ของโครงการสอดคล้องกับความต้องการของนักเรียน ครู ผู้ปกครอง และชุมชน มีความสอดคล้องในระดับมากที่สุด ตามลำดับด้านปัจจัยเบื้องต้นในภาพรวมมีความเหมาะสมใน ระดับมากที่สุด ผ่านเกณฑ์การประเมินที่กำหนดไว้ โดยผู้บริหาร คณะครู คณะกรรมการสถานศึกษา ขั้นพื้นฐานมีส่วนร่วมในการประชุม วางแผนปฏิบัติการกิจกรรมของโครงการ มีความเหมาะสมในระดับ มากที่สุด รองลงมาคือ ผู้บริหารโรงเรียนมีความมุ่งมั่นในความสำเร็จของโครงการ มีความเหมาะสม ในระดับมากที่สุด และบุคลากรที่รับผิดชอบมีความรู้ความเข้าใจในการดำเนินงานตามกิจกรรมของ โครงการ และการจัดสรรงบประมาณลงสู่กิจกรรมแต่ละกิจกรรมมีความเหมาะสม มีความเหมาะสมใน ระดับมากที่สุด ตามลำดับด้านกระบวนการในภาพรวมมีผลการประเมินในระดับมากที่สุด ผ่านเกณฑ์ การประเมินที่กำหนดไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการวางแผน มีผลการประเมินอยู่ใน ระดับมากที่สุด โดยพบว่าการประชุมคณะทำงานโครงการ เพื่อวางแผนปฏิบัติการ จัดทำแผนงาน และมอบหมายงาน มีการปฏิบัติในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านการปรับปรุงแก้ไข มีผลการ ประเมินในระดับมากที่สุด โดยพบว่า นำผลการผลการตรวจสอบ ติดตาม ประเมินผลโครงการมาปรับปรุงวิธีการทำงานให้เหมาะสม และสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน มีการปฏิบัติในระดับ มากที่สุด ด้านการดำเนินงาน มีผลการประเมินในระดับมากที่สุด โดยพบว่าการดำเนินกิจกรรมของ โครงการตามระยะเวลาที่กำหนด มีการปฏิบัติในระดับมากที่สุด และด้านการตรวจสอบ ติดตาม

ประเมินผล มีผลการประเมินในระดับมาก โดยพบว่ามีวิธีการตรวจสอบ ติดตาม ประเมินผล โครงการฯ อย่างสม่ำเสมอ มีการปฏิบัติในระดับมากที่สุด ตามลำดับด้านผลผลิตในภาพรวมมีการปฏิบัติในระดับมากที่สุด ผ่านเกณฑ์การประเมินที่กำหนดไว้ เมื่อพิจารณาแต่ละรายการ โรงเรียนดำเนินการจัดกิจกรรมของโครงการบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ เป้าหมาย และระยะเวลาที่กำหนด มีผลสำเร็จในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ ครูจัดการเรียนการสอนบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีผลสำเร็จในระดับมากที่สุด และนักเรียนร้อยละ 90 มีทักษะการทำงาน ทักษะอาชีพ จากกิจกรรมของโครงการและสามารถนำไปใช้ในชีวิตได้มีผลสำเร็จในระดับมากที่สุด ความพึงพอใจที่มีต่อโครงการส่งเสริมทักษะการทำงานและสร้างเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริตตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนบ้านห้วยคู อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ ในภาพรวมมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายการ พบว่า ครูจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนได้อย่างเหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและชุมชน มีระดับความพึงพอใจมากที่สุด รองลงมาคือ พบว่า ครูจัดการเรียนการสอนบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และโรงเรียนดำเนินการจัดกิจกรรมของโครงการบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ เป้าหมาย และระยะเวลาที่กำหนด มีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด ส่วนรายการที่มีความพึงพอใจต่ำที่สุด คือ โรงเรียนได้รับงบประมาณจากการจัดโครงการตามเป้าหมายที่กำหนด มีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด

สุรพงษ์ รัตนโคตร (2555 : 234) การประเมินโครงการระบบการดูแลช่วยเหลือ นักเรียน โรงเรียนบ้านพระแก้ว อำเภอสว่าง จังหวัดสุรินทร์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อรายงานผลการประเมินโครงการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามรูปแบบซีบีไอโมเดล (CIPP Model) ใน 4 ด้าน คือ 1.1 รายงานผลการประเมินด้านสภาพแวดล้อมหรือบริบท (Context Evaluation) 1.2 รายงานผลการประเมินด้านปัจจัยเบื้องต้น (Input Evaluation) 1.3 รายงานผลการประเมินด้านกระบวนการ (Process Evaluation) 1.4 รายงานผลการประเมินด้านผลผลิต (Product Evaluation) 2) เพื่อศึกษาความคิดเห็นของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนบ้านพระแก้วต่อผลการดำเนินงานโครงการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน 3) เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนโรงเรียนบ้านพระแก้วต่อผลการดำเนินงานโครงการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน 4) เพื่อรายงานผลการศึกษาด้านปัญหา อุปสรรค แนวทางการแก้ไขปัญหา และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการดำเนินงานตามโครงการระบบดูแลช่วยเหลือดูแลนักเรียน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 2 คน ครูและบุคลากรทางการศึกษา จำนวน 23 คน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 15 คน และนักเรียนโรงเรียนบ้านพระแก้ว จำนวน 279 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถามการดำเนินงานโครงการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ของโรงเรียนบ้านพระแก้ว อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 สรุปผลการประเมินโครงการ จากการตอบแบบสอบถามของคณะกรรมการดำเนินงานโครงการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนดังนี้ 1. ด้านสถานะแวดล้อมหรือบริบท (Context: C) โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ คณะกรรมการเห็นความสำคัญและความจำเป็นของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน รองลงมาคือ โรงเรียนจัดการประชุมอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนแก่คณะกรรมการสถานศึกษา ข้าราชการและชุมชน และผู้ปกครองนักเรียน มีความต้องการ โครงการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ตามลำดับ แต่คณะกรรมการมีความรู้และความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของท่านเกี่ยวกับ การดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนน้อยที่สุด 2. ด้านปัจจัยเบื้องต้น (Input Evaluation) โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ โรงเรียนมีคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนและกำหนดบทบาท หน้าที่ของคณะกรรมการดำเนินงาน รองลงมาคือ โรงเรียนมีการจัดองค์กร โครงสร้างการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และผู้ปกครองนักเรียนให้ความร่วมมือกับโรงเรียนในการดูแลบุตรหลานของตน ตามลำดับ แต่โรงเรียนมีเอกสารและแบบฟอร์มต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนครบถ้วนน้อยที่สุด 3. ด้านกระบวนการ (Process Evaluation) โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ครูที่ปรึกษาได้ทำความรู้จักกับนักเรียนเป็นรายบุคคล รองลงมาคือ ครูที่ปรึกษาในแต่ละระดับชั้นได้วางแผนร่วมกันในการดำเนินงานเพื่อการดูแลและช่วยเหลือนักเรียน และคณะกรรมการประสาน (ทีมประสาน) มีการกำหนดแผนหรือปฏิทินปฏิบัติงานที่ชัดเจนตามลำดับ แต่ผู้ปกครอง องค์กรอื่น ๆ หรือชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนน้อยที่สุด 4. ด้านผลผลิต (Product Evaluation) โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นประโยชน์ต่อนักเรียน รองลงมาคือ นักเรียนได้รับการดูแลช่วยเหลือจากครูอย่างทั่วถึงและใกล้ชิด และมีความพึงพอใจต่อระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียน ตามลำดับ แต่ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนส่งผลให้นักเรียนมีพัฒนาการความฉลาดทางอารมณ์น้อยที่สุด ความคิดเห็นของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานต่อผลการดำเนินงานโครงการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนบ้านพระแก้ว โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความพึงพอใจต่อการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียน รองลงมาคือ การมีส่วนร่วมในการระดม

ทรัพยากรจากแหล่งอื่น ๆ เพื่อนำมาใช้ในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียน และการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นประโยชน์ ต่อนักเรียน ตามลำดับ แต่มีส่วนร่วมกับโรงเรียนในการช่วยเหลือนักเรียนด้านทุนการศึกษา ด้านสุขภาพ ด้านรายได้ระหว่างเรียน น้อยที่สุด ความคิดเห็นของนักเรียนต่อผลการดำเนินงานโครงการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนบ้านพระแก้ว สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 พบว่า 1. ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลเพื่อทำการคัดกรอง โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ครูที่ปรึกษาได้ไปเยี่ยมบ้านนักเรียน รองลงมาคือ ครูที่ปรึกษาได้ทำความรู้จักกับนักเรียน และนักเรียนมีส่วนร่วมในการประเมินตนเองตามแบบประเมิน SDQ และประเมินความฉลาดทางอารมณ์ EQ ตามลำดับ แต่นักเรียนได้รับการตรวจสอบสุขภาพจากครูที่ปรึกษาหรือโรงเรียนน้อยที่สุด 2. ด้านการส่งเสริมนักเรียนโดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ กิจกรรมโฮมรูมเกิดประโยชน์กับนักเรียน รองลงมาคือ นักเรียนได้รับคำแนะนำด้านการเรียนจากครูที่ปรึกษา และนักเรียนได้รับคำแนะนำจากครูที่ปรึกษาหรือโรงเรียนในด้านการป้องกันตนเองได้พ้นภัยจากบุคคลและสังคม ตามลำดับ แต่นักเรียนได้รับความช่วยเหลือด้านการหารายได้ระหว่างเรียนจากครูที่ปรึกษาน้อยที่สุด 3. ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ครูที่ปรึกษาได้ให้คำแนะนำเกี่ยวกับปัญหา ด้านโทษของสารเสพติด รองลงมาคือ ครูที่ปรึกษาได้ให้คำแนะนำเกี่ยวกับปัญหา ด้านการคบเพื่อนต่างเพศ และครูที่ปรึกษาได้ให้คำแนะนำเกี่ยวกับปัญหาด้านความประพฤติกับนักเรียน ตามลำดับ แต่ครูที่ปรึกษาได้ให้คำแนะนำเกี่ยวกับปัญหาด้านเศรษฐกิจกับนักเรียนน้อยที่สุด 4. ด้านการส่งต่อ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ครูที่ปรึกษามีการประสานงาน เพื่อติดตามครูที่รับช่วงเพื่อดูแลแก้ไขนักเรียนที่ถูกส่งต่อ รองลงมาคือ ครูที่ปรึกษาได้ส่งต่อนักเรียนที่แก้ไขปัญหาไม่ได้ไปยังครูคนอื่นคือ ครูแนะแนว หรือครูปกครอง ตามลำดับ 5. ด้านการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยภาพรวม อยู่ในระดับ มากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า นักเรียนเห็นว่าโครงการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นประโยชน์ต่อนักเรียน รองลงมาคือ นักเรียนมีความพึงพอใจต่อระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียน และระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนทำให้นักเรียนได้อยู่ในสังคมอย่างมีความสุข ตามลำดับ แต่ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนทำให้นักเรียนได้รู้จักตนเอง น้อยที่สุด

ประเสริฐ ศรีแก้ว (2551 : 289) รายงานการประเมินโครงการส่งเสริมทักษะอาชีพการทำนาเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนบ้านอมกสง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 1 มีวัตถุประสงค์ของการประเมินเพื่อประเมินด้านบริบท

ของโครงการส่งเสริมทักษะอาชีพการทำงานเพื่อพัฒนาอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนบ้านอมก่ง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 1 ประเมินด้านปัจจัยเบื้องต้น ของโครงการส่งเสริมทักษะอาชีพการทำงานเพื่อพัฒนาอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนบ้านอมก่ง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 1 ประเมินด้านกระบวนการของโครงการส่งเสริมทักษะอาชีพการทำงานเพื่อพัฒนาอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนบ้านอมก่ง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 1 และประเมินด้านผลผลิตของโครงการส่งเสริมทักษะอาชีพการทำงานเพื่อพัฒนาอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนบ้านอมก่ง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 1 โดยแหล่งข้อมูล ได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษา ครู นักเรียน และผู้ปกครองนักเรียน โรงเรียนบ้านอมก่ง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 1 ปีการศึกษา 2551 ได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษา จำนวน 7 คน คณะครูโรงเรียนบ้านอมก่ง จำนวน 9 คน ผู้ปกครองนักเรียน จำนวน 48 คน และนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 (ป.4-ป.6) จำนวน 48 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถามการประเมินโครงการส่งเสริมทักษะอาชีพการทำงานเพื่อพัฒนาอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนบ้านอมก่ง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 1 จำนวน 3 ฉบับ ผลการประเมินโครงการพบว่า โครงการส่งเสริมทักษะอาชีพการทำงานเพื่อพัฒนาอย่างยั่งยืน ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนบ้านอมก่ง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 1 ด้านบริบทของโครงการ พบว่า ระดับความคิดเห็นในประเด็นด้านบริบทของโครงการส่งเสริมทักษะอาชีพ การทำงานเพื่อพัฒนาอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนบ้านอมก่ง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 1 ตามความคิดเห็นของคณะกรรมการสถานศึกษา และคณะครูโรงเรียนบ้านอมก่ง โดยรวมอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.35$, S.D. = 0.18) ด้านบริบทของโครงการส่งเสริมทักษะอาชีพ การทำงานเพื่อพัฒนาอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนบ้านอมก่ง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 1 ตามความคิดเห็นของผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนบ้านอมก่ง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.35$, S.D. = 0.20) ระดับความคิดเห็นในประเด็นด้านบริบทของโครงการส่งเสริมทักษะอาชีพ การทำงานเพื่อ การพัฒนาอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนบ้านอมก่ง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 1 ตามความคิดเห็นของนักเรียนโรงเรียนบ้านอมก่ง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.35$, S.D. = 0.26) ผลการประเมินโครงการส่งเสริมทักษะอาชีพการทำงานเพื่อพัฒนาอย่างยั่งยืน ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนบ้านอมก่ง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 1 ด้านปัจจัยเบื้องต้น

[illegible]

ของคณะกรรมการสถานศึกษาและคณะครูโรงเรียนบ้านอมก่ง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เพชรบูรณ์ เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.32$, S.D. = 0.26) ด้านผลผลิตของโครงการ ส่งเสริมทักษะอาชีพการทำนาเพื่อ การพัฒนาอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนบ้านอมก่ง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 1 ตามความคิดเห็นของผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนบ้านอมก่ง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.36$, S.D. = 0.22) 4.3 ระดับความคิดเห็นในประเด็นด้านผลผลิตของโครงการ ส่งเสริมทักษะอาชีพ การทำนาเพื่อ การพัฒนาอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนบ้านอมก่ง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 1 ตามความคิดเห็นของนักเรียนโรงเรียน บ้านอมก่ง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.39$, S.D. = 0.21)

8.2 งานวิจัยต่างประเทศ

คริสติน จอย แบแชม (Christine Joy Basham : 2011) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับการแนะแนว อาชีพในปัจจุบัน สำหรับนักเรียนเกรด 13 ว่ามีประโยชน์สำหรับนักเรียนหรือไม่ ในช่วง ระหว่างที่รอการตัดสินใจในการเลือกแนวทางการศึกษาของนักเรียน โดยมีการศึกษา หลักสูตรเกี่ยวกับ การให้คำปรึกษาแนะแนวด้านอาชีพ ซึ่งเป็นหลักสูตรที่กำหนดไว้ เพื่อใช้เป็นส่วนหนึ่งในการตรวจสอบ และพิจารณาคุณสมบัติของวิชาชีพ ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนต้องการ การให้คำปรึกษา คำแนะนำ เพื่อที่จะทำการตัดสินใจเกี่ยวกับอาชีพ และสิ่งที่นักเรียนและผู้ปกครอง ควรได้รับการพิจารณาเป็น ส่วนหนึ่งของการศึกษาอาชีพใด ๆ โดยมีผู้ปกครองเป็นส่วนหนึ่งของ กระบวนการอาชีพ และควรให้ ความสำคัญกับครูที่ปรึกษาและการจัดการบริหารหลักสูตรอย่าง สม่าเสมอ

ฮาร์เกรฟ (Hargrave : 2004) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานกับ นักเรียน เกรด 6 ผลการศึกษพบว่า การจัดการเรียนรู้ด้วยโครงงานจะช่วยกระตุ้นนักเรียนให้ ประสบความสำเร็จในการทำงานได้ เนื่องจากการจัดการเรียนรู้ด้วยโครงงานมีรูปแบบการเรียนรู้ที่ หลากหลาย และพัฒนาความสามารถในการทำงานของนักเรียน โดยให้นักเรียนได้เรียนรู้ร่วมกัน ทำให้การจัดการเรียนรู้ด้วยโครงงานส่งผลให้เกิดผลสำเร็จในเชิงบวกกับนักเรียน โดยผ่านกิจกรรม ที่นักเรียนจะเรียนรู้ ได้เสนอปัญหาที่นักเรียนสนใจจะทำ และเรียนรู้ผ่านกระบวนการการทำงาน ได้ พัฒนาความคิดและการปรับปรุงงานที่ได้รับมอบหมาย และสามารถเชื่อมโยงไปสู่ความเป็นจริง ภายนอกได้

กินส์เบิร์ก (Ginzberg. : 1996) ได้กล่าวถึงการประเมินและพัฒนาทักษะนี้ จะมี ประสิทธิภาพที่สุดในช่วงอายุ ระหว่าง 13-15 ปี เด็กจะสามารถประเมินความสามารถของตนเองได้

และพิจารณาเลือกอาชีพได้ ตลอดจนสามารถประเมินความสนใจและความสามารถของตนเองว่าตนควรเลือกอาชีพใด ยิ่งไปกว่านั้น การเสริมสร้างการเรียนรู้ทักษะด้านนี้ บุคคลจำเป็นต้องเรียนรู้ตั้งแต่ชั้นประถม (หรืออนุบาล) ไปจนถึง ม. ๖ และมหาวิทยาลัย รวมถึงตลอดชีวิต โดยรูปแบบการเรียนรู้จะจัดให้เหมาะสมตามพัฒนาการของสมอง ครูจะต้องเรียนรู้วิธีการออกแบบการเรียนรู้แบบ Project Based Learning (PBL) ให้แก่บุคคลแต่ละกลุ่มอายุและตามพัฒนาการของสมองแต่ละคน เพราะทักษะกลุ่มนี้ใช้รูปแบบวิธีการสอนเพียงอย่างเดียวไม่ได้ แต่ละบุคคลจะต้องเรียนรู้ด้วยตนเอง ยิ่งไปกว่านั้น ครูต้องทำงานหนักในการคิดค้นหาวิธีการออกแบบการเรียนรู้ วิธีการกระตุ้นและอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ของเด็ก

สมิท (Smith : 1994) ได้ศึกษาผลจากวิธีการสอนที่มีต่อเจตคติและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ของนักเรียน กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาเกรด 7 โดยแบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 3 กลุ่ม คือ กลุ่มแรกได้รับการสอนแบบบรรยาย กลุ่มที่สองได้รับการสอนแบบให้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง และกลุ่มที่สามได้รับการสอนแบบทั้งบรรยายและให้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง ผลการวิจัยพบว่านักเรียนที่ได้รับการสอนแบบให้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเองมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนแบบทั้งบรรยายและให้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง และนักเรียนที่ได้รับการสอนแบบทั้งบรรยายและให้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเองสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนแบบบรรยาย

บลูม (Bloom, 1976 : 72-74) สรุปว่าถ้าสามารถจัดให้นักเรียนได้ทำกิจกรรมที่ตนต้องการ ก็น่าจะคาดหวังได้แน่นอนว่านักเรียนทุกคนได้เตรียมใจสำหรับกิจกรรมที่ตนเลือกนั้นด้วยความกระตือรือร้น พร้อมทั้งความมั่นใจเราสามารถสังเกตเห็นความแตกต่างของความพร้อมด้านจิตใจได้ชัดเจน จากการปฏิบัติของนักเรียนต่องานที่เป็นวิชาบังคับกับวิชาเลือกจากสิ่งนอกโรงเรียนที่นักเรียนอยากเรียน เช่น การขับรถยนต์ คนตรีบางชนิดเกมหรืออะไรบางอย่างที่นักเรียนอาสาสมัครและตัดสินใจได้โดยเสรีในการเรียนการมีความกระตือรือร้น และความสนใจเมื่อเริ่มเรียนจะทำให้นักเรียนเรียนได้เร็วและประสบความสำเร็จสูง

ด็อบบินส์ (Dobbins : 1969) ศึกษาเกี่ยวกับความปรารถนาและความมุ่งหวังทางด้านการศึกษาและอาชีพของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในรัฐหลุยเซียนา โดยใช้แบบสอบถามความปรารถนาและความมุ่งหวังของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 492 คน พบว่า บิดามารดา มีอิทธิพลต่อการเลือกอาชีพมากกว่าการเลือกศึกษาต่อ

เอคดี้ (Eddy : 1969) ศึกษาองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการเลือกอาชีพของนักเรียนเกษตรกรรม ของรัฐหลุยเซียนา จำนวน 741 คน พบว่า 1) บิดามารดา มีอิทธิพลต่อการเลือกสาขาวิชาเรียนต่อ 2) ระดับการศึกษาของบิดามารดา มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับการเลือก

สาขาวิชาเรียนต่อของเด็ก มากกว่าความมีชื่อเสียงของบิดามารดา 3) การเลือกสาขาวิชาเรียนต่อของเด็กขึ้นอยู่กับความสนใจส่วนตัว ความพึงพอใจ ความสามารถ และค่าตอบแทน และ 4) บิดามารดาบุคคลที่มีชื่อเสียงในวิชาชีพ มีอิทธิพลต่อการเลือกสาขาวิชาเรียน ตามลำดับ

จากการศึกษางานวิจัยทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ สรุปได้ว่า การส่งเสริมการพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียน มีความสำคัญและจำเป็นอย่างมาก ผู้บริหารและครูควรให้ความสำคัญ เพราะทำให้นักเรียนเกิดทักษะในด้านต่างๆ เช่น ทักษะการทำงาน ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะการแสวงหาความรู้วิธีการต่างๆ และทักษะการจัดการจากการทำกิจกรรมส่งเสริมทักษะอาชีพ นอกจากนี้การส่งเสริมทักษะอาชีพยังมุ่งพัฒนาทักษะทางสังคมและทักษะการทำงานที่ดีสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ รวมทั้งมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพ ซึ่งการส่งเสริมด้านทักษะอาชีพนักเรียนจะประสบความสำเร็จมีประสิทธิภาพเกิดประสิทธิผลแก่นักเรียนมากน้อยเพียงใด มีองค์ประกอบที่สำคัญหลายด้าน ได้แก่ ด้านบริบทหรือสภาพแวดล้อม ทั้งความต้องการจำเป็น ความเหมาะสมของวัตถุประสงค์และสอดคล้องกับนโยบายต้นสังกัด ด้านปัจจัยนำเข้าซึ่งควรจะต้องมีความพร้อมทั้งบุคลากร งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ อาคารสถานที่ หน่วยงานที่สนับสนุนทั้งภาครัฐและเอกชน และชุมชน ด้านกระบวนการมีการวางแผนดำเนินการและกำกับติดตามอย่างเป็นระบบ และสามารถนำไปปรับปรุงพัฒนา ซึ่งจะส่งผลต่อด้านผลผลิต โดยผลจากการประเมินโครงการทำให้ทราบว่าโครงการส่งผลให้นักเรียนเกิดทักษะด้านอาชีพ ทักษะการทำงานร่วมกัน ทำให้นักเรียนสามารถวางแผนการทำงาน ปฏิบัติตามแผนงาน กำกับติดตามงาน และประเมินผลและปรับปรุงงานได้ และยังส่งผลต่อพัฒนาการด้านทักษะอาชีพของนักเรียน รวมทั้งผู้เข้าร่วมโครงการ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีความพึงพอใจในระดับมากถึงมากที่สุด